

OBSERVATORIUM
VOOR GEZONDHEID EN WELZIJN
BRUSSEL

OBSERVATOIRE
DE LA SANTÉ ET DU SOCIAL
BRUXELLES

Welzijnsbarometer

BRUSSELS ARMOEDERAPPORT

2013

Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie

OBSERVATORIUM
VOOR GEZONDHEID EN WELZIJN
BRUSSEL

OBSERVATOIRE
DE LA SANTÉ ET DU SOCIAL
BRUXELLES

Welzijnsbarometer

BRUSSELS ARMOEDERAPPORT

2013

Brusselse armoederapporten

De inhoud van het Brussels armoederapport werd vastgelegd in de ordonnantie “betreffende het opstellen van het armoederapport van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest” van 20 juli 2006.

Het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn werd belast met de uitwerking ervan.

De Welzijnsbarometer wordt sinds 2005 jaarlijks gepubliceerd.

Elke twee jaar, wordt er een Brussels armoederapport gepubliceerd. Dit omvat de ‘Welijnsbarometer’ naast vier andere katernen: het ‘Thematisch rapport’, de ‘Gekruiste blikken’, het ‘Brussels actieplan armoedebestrijding’ en de ‘Synthese van de rondetafel’. Al deze publicaties kunnen geraadpleegd worden op de website www.observatbru.be. Voor sommige publicaties is er ook een afgedrukte versie verkrijgbaar door te mailen naar: observatbru@ggc.irisnet.be.

De Welzijnsbarometer 2013 zal enkel digitaal beschikbaar zijn.

Elk rapport mag worden gekopieerd, mits vermelding van de bron.

Gelieve op volgende wijze naar deze publicatie te verwijzen:

Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2013).

Welijnsbarometer 2013. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie.

COLOFON

Het Brussels armoederapport 2013 bestaat enkel uit de jaarlijkse actualisatie van de Welzijnsbarometer. In 2014 zal het Brussels armoederapport weer uit vijf delen bestaan:

de **Welijnsbarometer** (jaarlijks),
het Thematisch rapport (tweejaarlijks),
de Gekruiste blikken (tweejaarlijks),
het Brussels actieplan armoedebestrijding (tweejaarlijks),
de Synthese van de rondetafel (tweejaarlijks).

Auteurs

Marion Englert, Sarah Luyten, David Hercot, Déogratias Mazina

Dankwoord

We bedanken graag iedereen die vanuit diverse instellingen en organisaties er mee voor zorgden dat heel wat indicatoren op maat van deze Welzijnsbarometer berekend werden.

Lay-out

Centre de Diffusion de la Culture Sanitaire asbl: Nathalie da Costa Maya

Depotnummer

D/2013/9334/14

Voor meer informatie

Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad
Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie
Louizalaan 183 – 1050 Brussel
Tel.: 02/552 01 89
observat@ggc.irisnet.be
www.observatbru.be

Sarah Luyten
Tel.: 02/552 01 55
sluyten@ggc.irisnet.be

INHOUDSTAFEL

1	INLEIDING	9
2	DEMOGRAFISCHE CONTEXT	11
2.1	Een stijgend totaal bevolkingsaantal	12
2.2	Een internationale bevolking	14
2.3	Een bevolking die verjongt	16
2.4	Samenstelling van de huishoudens	18
3	INKOMENSARMOEDE	20
3.1	Armoederisicogrens	20
3.2	Inkomens en inkomensbronnen	21
3.2.1	Belastbaar inkomen	21
3.2.2	Inkomensklassen en inkomensongelijkheid	24
3.2.3	Inkomensbronnen	25
3.3	Inkomens en uitkeringen uit de sociale zekerheid en sociale bijstand	25
3.3.1	Het bedrag van de minimumuitkeringen van de sociale zekerheid en de sociale bijstand	26
3.3.2	Het aantal mensen met een vervangings- of minimuminkomen	27
3.3.3	OCMW-steun	28
3.4	Mensen met een recht op een verhoogde tegemoetkoming	32
3.5	Leven in een huishouden zonder inkomen uit arbeid	34
3.6	Overmatige schuldenlast	35
3.7	Inkomens van de gemeenten uit personenbelastingen en onroerende voorheffing	35
4	DE ARBEIDSMARKT	36
4.1	De activiteits-, tewerkstellings- en werkloosheidsgraad	38
4.1.1	Algemene situatie	40
4.1.2	Ongelijkheden naargelang verschillende sociodemografische kenmerken	42
4.1.3	De werkloosheidsgraad in de grote steden en naar gemeente	47
4.1.4	Langdurige werkloosheid	48
4.2	Niet-werkende werkzoekende OCMW-begunstigden en artikel 60	53
4.3	Armoede bij werkenden	54
5	ONDERWIJS EN VORMING	56
5.1	Schoolachterstand	56
5.2	Jongeren zonder diploma hoger secundair onderwijs (18-24 jaar)	57
5.3	Laaggeschoolde volwassenen (25 jaar en ouder)	58

6	GEZONDHEID	60
6.1	Sociale gezondheidsongelijkheden van bij de geboorte	60
6.2	Toegang tot vaccinatie	62
6.3	De invaliditeit	62
6.4	De vroegtijdige mortaliteit	64
7	HUISVESTING	65
7.1	Sociale huisvesting en aanverwante	65
7.2	Private huurmarkt	67
7.2.1	Kenmerken van de private huurmarkt	67
7.2.2	Financiële toegankelijkheid	67
7.3	Thuislozen	69
7.3.1	Winteropvang	69
7.3.2	Onthaalhuizen en centra voor dringend onthaal	69
7.4	Water en energievoorziening	72
8	MAATSCHAPPELIJKE INTEGRATIE EN PARTICIPATIE	74
8.1	Sociale contacten en ontspanningsmogelijkheden	74
8.2	Geen internetverbinding hebben	74
9	SAMENVATTING EN BESLUIT	75
10	WOORDENLIJST	78
11	LIJST VAN DE ACRONIEMEN	85
12	REFERENTIES	86

LIJST VAN FIGUREN, KAARTEN EN TABELLEN

DEMOGRAFISCHE CONTEXT

Figuur 2-1:	Evolutie van de bevolking in het Brussels Gewest, 1964-2012.....	12
Figuur 2-2:	Evolutie van het natuurlijk en migratiesaldo in het Brussels Gewest, 2004-2011.....	13
Figuur 2-3:	Verdeling van de niet-Belgische bevolking naar nationaliteit in het Brussels Gewest op 1/1/2011.....	14
Figuur 2-4:	Gemiddelde leeftijd van de bevolking naar gemeente, Brussels Gewest, 1/1/2000 en 1/1/2010.....	17
Figuur 2-5:	Leeftijdspiramide van de bevolking in het Brussels Gewest op 1/1/2002 en 1/1/2012.....	18
Figuur 2-6:	Leeftijdspiramide van de Belgische en buitenlandse bevolking in het Brussels Gewest op 1/1/2012.....	18
Figuur 2-7:	Aandeel alleenwonende mannen, alleenwonende vrouwen en grote gezinnen in particuliere huishoudens, België, Brussels Gewest en grote steden, 1/1/2010.....	19
Figuur 2-8:	Verdeling van de huishoudens naar huishoudenstype, Brussels Gewest en België, 1/1/2008.....	19
Tabel 2-1:	Jaarlijkse procentuele bevolkingstoename in België, gewesten en de grote steden, 1 januari 2006-2012.....	13
Tabel 2-2:	De voornaamste nationaliteiten in het Brussels Gewest, 1/1/2001 en 1/1/2011.....	15
Tabel 2-3:	Evolutie van de demografische kenmerken in het Brussels Gewest en België, tussen 2002 en 2012.....	16

INKOMENSARMOEDE

Figuur 3-1:	Aandeel van de bevolking met een inkomen onder de armoederisicogrens per gewest, inkomens 2010.....	20
Figuur 3-2:	Evolutie van het jaarlijks mediaan inkomen per aangifte, België, Brussels Gewest en grote steden, inkomens 2005-2010....	21
Figuur 3-3:	Aandeel aangiften naar inkomensklasse, België, Brussels Gewest en grote steden (inkomens 2010, aangiften 2011).....	24
Figuur 3-4:	Aandeel aangiften naar inkomensbron, Brussels Gewest en België (inkomens 2010, aangiften 2011).....	25
Figuur 3-5:	Evolutie van het aandeel gerechtigden op het (equivalent) leefloon in de bevolking tussen 18 en 64 jaar, Brussels Gewest en grote steden, januari 2008-2011.....	29
Figuur 3-6:	Aandeel gerechtigden op het leefloon en equivalent leefloon, naar leeftijd, België, Brussels Gewest en grote steden, januari 2012.....	30
Figuur 3-7:	Aandeel gerechtigden op het leefloon en equivalent leefloon naar nationaliteit, België, Brussels Gewest en grote steden, januari 2012.....	31
Figuur 3-8:	Bevolking in een huishouden zonder betaald werk, naar leeftijd, geslacht en gewest, 2012 (NAPincl).....	34
Tabel 3-1:	Het jaarlijks gemiddeld netto belastbaar inkomen (per aangifte en per inwoner) en het jaarlijks mediaan netto belastbaar inkomen (per aangifte) in € per jaar, Belgische grote steden, inkomens 2010 (aangifte 2011).....	23
Tabel 3-2:	Armoederisicogrens en het bedrag van de minimumuitkeringen (in € per maand) op 14/06/2013.....	26
Tabel 3-3:	Aantal personen die leven van een minimum- of vervangingsinkomen, naar leeftijdscategorie, Brussels Gewest, januari 2011 en 2012.....	27
Tabel 3-4:	Aantal en aandeel gerechtigden (18-65 jaar) op het leefloon en equivalent leefloon in België, de gewesten en de grote steden, januari 2012.....	28
Tabel 3-5:	Aantal en aandeel rechthebbenden op een verhoogde tegemoetkoming van de verzekering voor geneeskundige verzorging (RVV of OMNIO) en hun personen ten laste, Brussels Gewest, 1 januari 2013.....	33
Kaart 3-1:	Jaarlijks mediaan inkomen per aangifte, naar statistische sector, stadsgewest Brussel (inkomens 2010, aangifte 2011).....	22

DE ARBEIDSMARKT

Figuur 4-1:	Armoederisico bij mensen met en zonder werk, Brussels Gewest en België, inkomens 2010	36
Figuur 4-2:	Maandelijks evolutie van het aantal niet-werkende werkzoekenden (NWW) en de administratieve werkloosheidsgraad, Brussels Gewest, 2004-2013	37
Figuur 4-3:	Evolutie van het aantal NWW naar leeftijdsgroep, Brussels Gewest, 2000-2012	37
Figuur 4-4:	Les différents sous-groupes de la population d'âge actif	39
Figuur 4-5:	Sociaaleconomische situatie van de Brusselse bevolking naar leeftijdsgroep van 5 jaar, 2012	41
Figuur 4-6:	Activiteitsgraad, tewerkstellingsgraad en werkloosheidsgraad (IAB), naar gewest en voor België, 2012	41
Figuur 4-7:	Activiteitsgraad, tewerkstellingsgraad en werkloosheidsgraad (IAB) naar geslacht, Brussels gewest, 2012	42
Figuur 4-8:	Activiteitsgraad, tewerkstellingsgraad en werkloosheidsgraad (IAB), naar leeftijd en geslacht, Brussels Gewest, 2012	43
Figuur 4-9:	Activiteitsgraad, tewerkstellingsgraad en werkloosheidsgraad (IAB) naar opleidingsniveau en geslacht (15-64 jaar), Brussels Gewest, 2012	44
Figuur 4-10:	Activiteitsgraad, tewerkstellingsgraad en werkloosheidsgraad (IAB) naar nationaliteit en geslacht (15-64 jaar), Brussels Gewest, 2012	45
Figuur 4-11:	Activiteitsgraad, tewerkstellingsgraad en werkloosheidsgraad (IAB) naar huishoudentype, Brussels Gewest, 2012	46
Figuur 4-12:	Administratieve werkloosheidsgraad, naar gemeente en geslacht, Brussels Gewest, 2012	47
Figuur 4-13:	Administratieve werkloosheidsgraad bij jongeren (jonger dan 25 jaar), naar gemeente en geslacht, Brussels Gewest, 2012	48
Figuur 4-14:	Verdeling van de werklozen (IAB) naar werkloosheidsduur, per gewest en in België, 2012	49
Figuur 4-15:	Langdurige werkloosheidsgraad (IAB) (1 jaar en meer) naar huishoudentype, per gewest en in België, 2012 (NAPIncl)	50
Figuur 4-16:	Langdurige werkloosheidsgraad (IAB) (1 jaar en meer) naar geslacht, leeftijd, nationaliteit en opleidingsniveau, België en Brussels Gewest, 2012 (NAPIncl)	51
Figuur 4-17:	Evolutie van het aantal niet-werkende werkzoekenden (NWW), naar werkloosheidsduur, Brussels Gewest, 2004-2012	52
Figuur 4-18:	Maandelijks evolutie van het aantal mensen tewerkgesteld overeenkomstig artikel 60§7, Brussels Gewest, 2002-2012	53
Figuur 4-19:	Aandeel deeltijds werk in de totale tewerkstelling per geslacht en gewest, 2012	55

ONDERWIJS EN VORMING

Figuur 5-1:	Aandeel leerlingen in het eerste jaar secundair onderwijs met minstens twee jaar schoolachterstand naar woonplaats en geslacht, Brussel Gewest, schooljaar 2011-2012	56
Figuur 5-2:	Aandeel jongeren tussen 18 en 24 jaar die vroegtijdig de school verlieten, met maximum een diploma van het lager secundair onderwijs en die geen onderwijs of vorming meer volgen, naar geslacht, per gewest en in België, 2012 (NAPIncl)	57
Figuur 5-3:	Aandeel van de bevolking van 25 jaar en ouder met maximum een diploma van het lager secundair onderwijs naar leeftijd, per gewest en in België, 2012 (NAPIncl)	59
Figuur 5-4:	Aandeel van de bevolking van 25 jaar en ouder met maximum een diploma van het lager secundair onderwijs naar nationaliteit, per gewest en in België, 2012 (NAPIncl)	59

GEZONDHEID

Figuur 6-1:	Evolutie van het aandeel geboorten in het Brussels Gewest naar het aantal inkomens uit werk in het gezin, 1998-2010	60
Figuur 6-2:	Sociale kenmerken van de geboorten, Brussels Gewest, 2010	61
Figuur 6-3:	Mortinataliteit en infantiele mortaliteit naargelang het aantal inkomens uit arbeid in het gezin, Brussels Gewest, 2008-2009	61
Figuur 6-4:	Aandeel invaliden per leeftijdsgroep, geslacht en professioneel statuut, Brussels Gewest, 2012	63
Figuur 6-5:	Invaliditeitsratio per type oorspronkelijke aandoening en professioneel statuut, Brussels Gewest, 2012	63
Figuur 6-6:	Gestandaardiseerde mortaliteitsratio (GMV) voor de leeftijdscategorie jonger dan 65 jaar naar sociaaleconomische categorie van gemeentegemeente en naar geslacht, Brussels Gewest, 2010-2011	64

HUISVESTING

Figuur 7-1:	Aantal huishoudens op de wachtlijst voor een sociale woning en aantal (verhuurde) sociale woningen, Brussels Gewest, evolutie 2006-2012	65
Figuur 7-2:	Oorsprong van het inkomen van de gezinshoofden van alle kandidaat-huurdersgezinnen, Brussels Gewest, 2005-2011	66
Figuur 7-3:	Aandeel van de verblijven volgens het type huisvesting vóór de opvang, naar geslacht, Brussels Gewest, 2011	70
Figuur 7-4:	Verdeling van de verblijven volgens bestemming na de opvang, naar geslacht, Brussels Gewest, 2011	71
Figuur 7-5:	Aandeel van de kosten voor verwarming, verlichting en verwarming in het totale huishoudensbudget per inkomenskwartiel, Brussels Gewest, 2010	72
Figuur 7-6:	Aantal beschermde klanten bij Sibelga, Brussels Gewest, 2007-2012	73
Figuur 7-7:	Evolutie van het aandeel afbetalingsplannen voor water op het totaal aantal particuliere waterfacturen, Brussels Gewest, 2006-2012	73

Tabel 7-1:	Aandeel van de huurprijs voor een appartement in het huishoudensbudget van Brusselaars met een leefloon, 2011	68
Tabel 7-2:	Evolutie van het voor inkomensdecielen toegankelijke deel van het huurwoningenbestand, Brussels Gewest, 1993-2011	68

REFERENTIES

Referentiekaart: De Brusselse gemeenten	88
---	----

I. INLEIDING

Dit document is de negende editie van de Welzijnsbarometer, waarin een reeks indicatoren worden verzameld die betrekking hebben op verschillende aspecten van armoede in het Brussels Gewest. De Welzijnsbarometer moet het mogelijk maken de socio-economische situatie van de Brusselaars te volgen in de tijd. Het is in de eerste plaats een beleidsondersteunend instrument. De Welzijnsbarometer verschijnt jaarlijks en is een onderdeel van het Brussels armoederapport^[1].

In deze barometer wordt armoede bestudeerd in relatie met verschillende aspecten van het leven: inkomen, werk, opleiding, gezondheid, huisvesting en maatschappelijke participatie. Deze relatie is complex en kan niet samengevat worden als een analyse van oorzaken en gevolgen van armoede, armoede kan immers zowel het resultaat als de oorzaak zijn van sociale uitsluiting op deze domeinen. Zo zullen bijvoorbeeld kinderen die opgroeien in een achtergestelde omgeving een groter risico lopen op een moeilijke schooltijd (armoede als oorzaak) maar de minder hoog opgeleide jongeren lopen ook meer risico om geen werk te vinden dat toelaat menswaardig te leven (armoede als gevolg). In deze barometer worden de mechanismen die maken dat men in armoede geraakt, blijft of er juist uitraakt niet geanalyseerd. Hier wordt wel aan de hand van enkele kerncijfers getoond hoe armoede tot uiting komt in alle levensdomeinen.

De meest recente gegevens beschikbaar op het ogenblik van de analyse worden hier weergegeven. De keuze van de voorgestelde gegevens weerspiegelt de actuele beschikbaarheid van de gegevens (heel wat gegevens zijn nog niet beschikbaar) en de actuele kwaliteit van de gegevens (bepaalde bestaande gegevens zijn onvoldoende gevalideerd om in het kader van de barometer gebruikt te worden).

Andere publicaties van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn zijn complementair en verruimen het beeld van de Brusselse situatie (de Gemeentefiches 2010, de Gezondheidsindicatoren van het Brussels Gewest 2010, de Welzijns- en Gezondheidsatlas, de Dossiers van het Observatorium, de indicatoren op de website). Al deze publicaties zijn te raadplegen en te downloaden op de website www.observatbru.be.

De Welzijnsbarometer is bovendien complementair aan andere publicaties van Brusselse overheden, zoals de Wijkmonitoring^[2] (www.wijkmonitoring.irisnet.be), de conjunctuurbarometer en de statistische indicatoren van het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA), de rapporten van het Observatiecentrum van de huurprijzen, La Strada, enz.

“De barometer verzamelt de meest recente indicatoren over verschillende levensdomeinen van de Brusselaars die in verband staan met armoede. De barometer richt zich tot al wie op de een of andere manier meewerkt aan een beleid of betrokken is bij acties voor de strijd tegen armoede.”

Ook andere federale of gewestelijke instanties publiceren jaarlijks hun eigen barometer: de ‘interfederale armoedebarmeter’ uitgegeven door POD Maatschappelijke Integratie over de Belgische situatie en de ‘Vlaamse armoedemonitor’ van de Studiedienst

van de Vlaamse Regering (SVR) voor Vlaanderen. Wallonië heeft geen jaarlijkse barometer die specifiek over armoede gaat, maar enkele gegevens over de levenssituatie van de bevolking (inkomen van de huishoudens, huisvesting, enz.) zijn beschikbaar in hun jaarlijkse publicatie ‘Chiffres-clés de la Wallonie’ van het Institut Wallon de l’Évaluation de la Prospective et de la Statistique (IWEPS).

Waar de gegevens het toelaten worden de Brusselse cijfers vergeleken met de Vlaamse en de Waalse, cijfers voor de grote steden en/of met de cijfers voor heel België. Dit laat toe om het Gewest te situeren in de nationale context. Bij de selectie van de indicatoren wordt er in de mate van het mogelijke rekening gehouden met de wensen van de Verenigde Vergadering van

[1] Zie ordonnantie van 20/07/2006 betreffende het opstellen van het armoederapport van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, te raadplegen op www.observatbru.be

[2] Woorden die in het grijs worden weergegeven, worden verder uitgelegd in de woordenlijst achteraan in dit document.

de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC): zo worden de indicatoren van het Nationaal Actieplan Sociale Insluiting (NAPIncl) wanneer mogelijk berekend.

De gebruikte gegevens zijn vaak administratief: Rijksregister, Wachtregister, Kruispuntbank Sociale zekerheid (KSZ), Actiris, POD Maatschappelijke integratie, enz. Ze kunnen ook gebaseerd zijn op een enquête: de enquête European Union – Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC), de Arbeidskrachtenenquête (EAK), enz. Deze Europese enquêtes worden op Belgisch niveau georganiseerd door de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (ADSEI).

De administratieve gegevens hebben het voordeel dat ze volledig zijn omdat ze alle personen bevatten die aan een bepaald administratief criterium voldoen (bijvoorbeeld alle personen die ingeschreven zijn in het Rijksregister, alle personen die zijn ingeschreven als werkzoekende, alle personen die een uitkering ontvangen, ...) en ze zijn vaak beschikbaar op het gemeentelijk niveau. Het nadeel is dat de werkelijkheid soms onderschat wordt omdat sommige mensen buiten de administratieve statistieken vallen of om een of andere reden geen beroep doen op bepaalde rechten. Daarenboven kan de definitie van de betrokken bevolking veranderen doorheen

de tijd (verandering van de criteria om te genieten van een bepaalde steun, opneming of niet van de internationale ambtenaren, de personen ingeschreven in het Wachtregister enz.). Verschillende administratieve gegevens – zoals deze van de Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW-statistieken) en het Wachtregister – worden retroactief gecorrigeerd. Dit betekent dat sommige cijfers uit de vorige versie van de Welzijnsbarometer intussen werden aangepast, wat de interpretatie van de evolutie complexer maakt.

De gegevens op basis van een enquête worden voornamelijk gebruikt om cijfers te geven in functie van bepaalde kenmerken die niet beschikbaar zijn via de administratieve gegevens (bijvoorbeeld het opleidingsniveau, de gezondheidssituatie, enz.). De vragenlijsten van de internationale enquêtes zoals EU-SILC en het EAK zijn zo opgesteld dat ze bepaalde NAPIncl indicatoren kunnen berekenen op nationaal niveau.

Het Observatorium voor gezondheid en welzijn verzamelt vanuit verschillende bronnen gezondheids- en welzijnsindicatoren. De diverse publicaties tonen de analyses, maar de indicatoren zelf zijn ook beschikbaar door het Observatorium te contacteren via: observat@ggc.irisnet.be

2. DEMOGRAFISCHE CONTEXT

Op 1 januari 2012 telde het Brussels Gewest officieel 1 138 854 inwoners (552 864 mannen (48,5 %) en 585 990 vrouwen (51,5 %)), dit is een bevolkingstijging van 1,8 % ten opzichte van 1 januari 2011. De jaarlijkse bevolkingsgroei blijft dus hoog, maar ligt lager dan deze tussen 2010 en 2011 (2,7 %).

Naast de officiële bevolking, telt het Brussels Gewest ook een aantal mensen die in Brussel wonen maar niet in het *Rijksregister* geregistreerd zijn (met name diplomatiek personeel en hun gezinsleden die in België wonen, of zogenaamde "mensen zonder papieren).

Op 1 januari 2013 telde het Brussels Gewest 8 829 personen ingeschreven in het *Wachtregister*. Voor andere groepen die niet in de officiële bevolkingsgegevens opgenomen zijn, beschikken we slechts over schattingen: er zouden ongeveer 100 000 illegalen in België zijn, waarvan een groot deel in het Brussels Gewest (Adriaenssens et al., 2009) en er leven in Brussel op 01/01/2013 ongeveer 5 356 personen met een diplomatiek statuut en samen met hun gezinsleden komt dit neer op 12 394 personen (Federale Overheidsdienst Buitenlandse zaken).

"In 2012 woonden er officieel 1 138 854 personen in het Brussels Gewest."

2.1 Een stijgend totaal bevolkingsaantal

Sinds 1995 neemt de Brusselse bevolking sterk toe (figuur 2-1).

De evolutie van het bevolkingsaantal van het Brussels Gewest kan verklaard worden door de combinatie van drie factoren: het intern migratiesaldo, het extern migratiesaldo en het natuurlijk saldo (figuur 2-2).

Het **natuurlijk saldo** was in 2011 net als de voorgaande jaren positief (+9 225) als gevolg van een groter aantal geboortes (18 301) dan het aantal sterfgevallen (9 079). Het lager aantal sterfgevallen kan verklaard worden door een daling van het

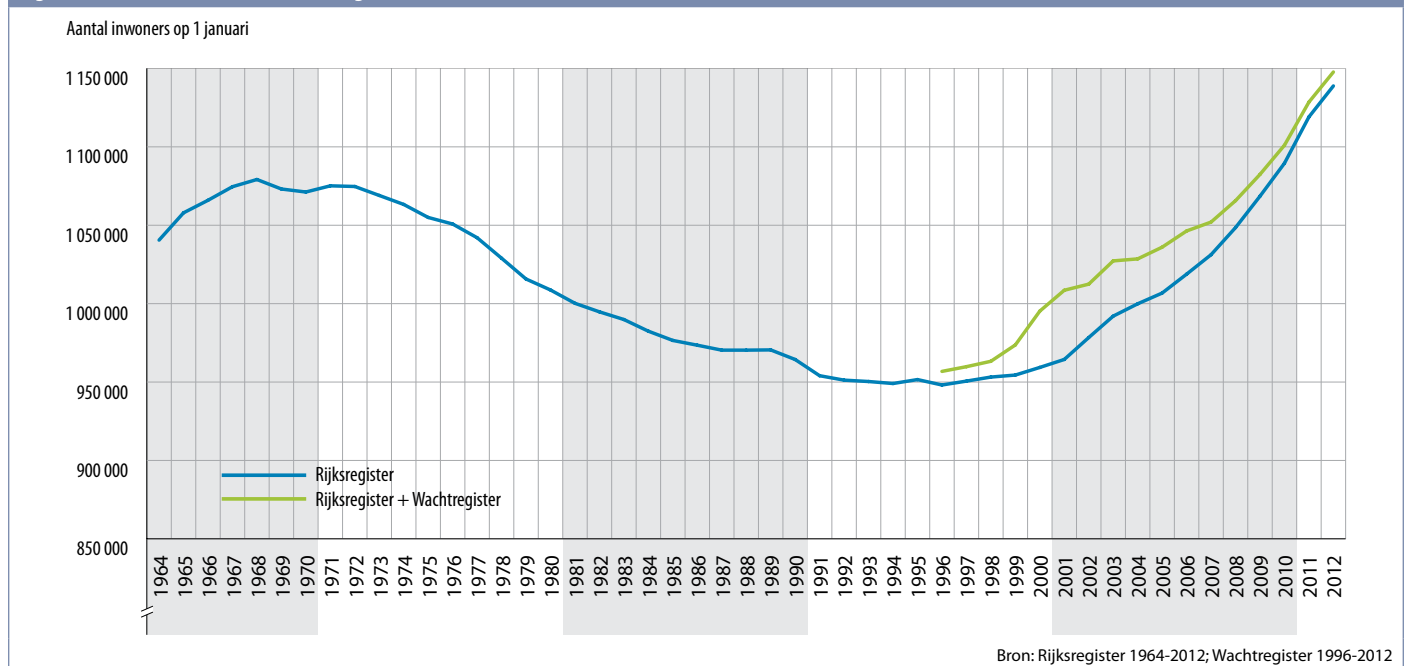
aantal Brusselse ouderen enerzijds en de verhoging van de levensverwachting anderzijds^[3].

Ook het **extern migratiesaldo** blijft positief in 2011 (+23 615) als gevolg van een groter aantal personen die zich in 2011 vanuit het buitenland in het Brussels Gewest zijn komen vestigen (52 661) dan het aantal Brusselaars die vertrokken zijn naar het buitenland (29 046).^[4] Het is opmerkelijk dat het Brussels Gewest meer dan een derde (34,7 %) van de immigranten die uit het buitenland komen om zich in België te vestigen, opvangt.

[3] Voor meer informatie over de evolutie van het aantal sterftes en geboorten, zie bijvoorbeeld de Gezondheidsindicatoren van het Brussels Gewest 2010 (Observatorium voor Gezondheid en Welzijn 2010)

[4] Voor de internationale migratiebeweging wordt rekening gehouden met de verandering van register, herinschrijving na schrapping en ambtshalve schrappingen

Figuur 2-1: Evolutie van de bevolking in het Brussels Gewest, 1964-2012

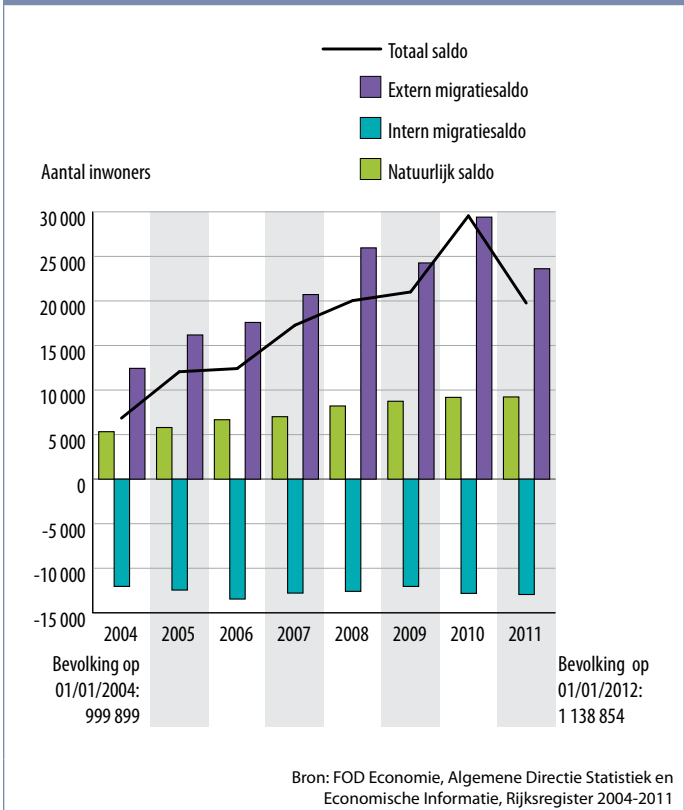
Het hoger aantal Brusselaars die in 2011 verhuisd zijn naar Vlaanderen of Wallonië (36 125) dan het aantal Vlamingen of Walen dat zich in het Brussels Gewest vestigde (23 179) geeft tenslotte een negatief **intern migratiesaldo** (-12 946).

Doordat het negatief intern migratiesaldo gecompenseerd wordt door het hoger positief extern migratiesaldo, krijgen we een positief (totaal) migratiesaldo (+10 669).

De combinatie van een positief natuurlijk saldo en (totaal) migratiesaldo vertaalt zich in een positief **totaal saldo** (+19 894)^[5] en dus een verdere bevolkingstoename. De bevolkingstoename is in 2011 wel minder sterk dan in 2010, dit als gevolg van een daling van het extern migratiesaldo en een stagnering van het natuurlijk en het intern migratiesaldo.

[5] Dit cijfer komt overeen met de bevolkingsevolutie in de loop van 2011. Wanneer we dit cijfer bij de bevolking van 01/01/2011 tellen, krijgen we het totale bevolkingsaantal op 01/01/2012.

Figuur 2-2: Evolutie van het natuurlijk en migratiesaldo in het Brussels Gewest, 2004-2011

Tabel 2-1: Jaarlijkse procentuele bevolkingstoename in België, gewesten en de grote steden, 1 januari 2006-2012

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
België	0,6 %	0,7 %	0,8 %	0,8 %	0,8 %	1,0 %	0,8 %
Brussels Gewest	1,2 %	1,2 %	1,7 %	1,9 %	2,0 %	2,7 %	1,8 %
Vlaams Gewest	0,6 %	0,6 %	0,7 %	0,8 %	0,7 %	0,9 %	0,7 %
Waals Gewest	0,5 %	0,6 %	0,6 %	0,5 %	0,7 %	0,8 %	0,6 %
Antwerpen	0,8 %	1,0 %	1,3 %	1,2 %	1,2 %	2,1 %	1,8 %
Gent	0,9 %	0,9 %	0,9 %	1,2 %	1,4 %	1,7 %	0,3 %
Charleroi	0,0 %	0,1 %	0,0 %	0,3 %	0,2 %	0,4 %	0,2 %
Liège	0,8 %	1,0 %	0,6 %	0,3 %	0,9 %	1,1 %	0,4 %

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Rijksregister 2006-2012

Deze vermindering van de bevolkingstoename is vast te stellen in heel België (tabel 2-1). De bevolkingstoename blijft in het Brussels Gewest wel een stuk hoger liggen dan in het hele land, de andere twee Gewesten en de grote Belgische steden (met uitzondering van Antwerpen).

De demografische projecties (Planbureau en FOD Economie – ADSEI, 2013) voorzien een stijging van 10,5 % van de Brusselse bevolking voor de periode 2012-2020, dit betekent een evolutie van 1 138 854 personen in 2012 naar 1 257 890 in 2020^[6].

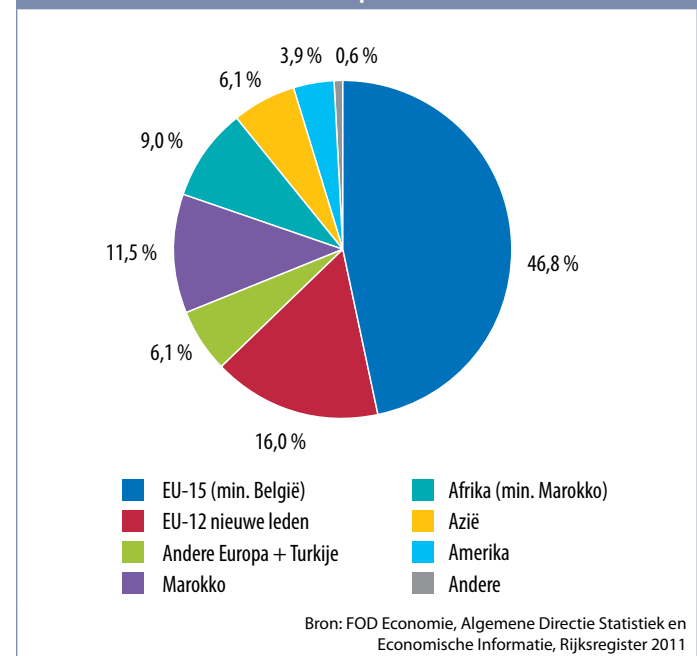
“Hoewel de bevolkingsstijging in 2012 minder sterk is, blijft de Brusselse bevolking aangroeien aan een tempo dat hoger ligt dan in de rest van België.”

2.2 Een internationale bevolking

Het Brussels gewest is een internationale stad, waarvan de diversiteit blijft toenemen. Op 1 januari 2012 had 32,6 % van de Brusselse bevolking geen Belgische nationaliteit (371 041 Brusselaars) (tegenover 26,6 % in 2002 en 31,5 % in 2011).

Onder de niet-Belgische bevolking is 62,9 % afkomstig van één van de 27 lidstaten van de Europese Unie^[7]. In vergelijking met 2010 is het aandeel personen met een nationaliteit van de EU15 licht gedaald, net zoals het aandeel personen met een

Figuur 2-3: Verdeling van de niet-Belgische bevolking naar nationaliteit in het Brussels Gewest op 1/1/2011

[6] De grootte van de bevolkingsaangroei werd herzien in de projecties 2012-2060 van het Federaal planbureau en het ADSEI ten opzichte van de projecties 2010-2060 na de vaststelling van een kleinere groei tussen 2010-2012 dan verwacht.

[7] Gegevens op 2011, op dat moment maakte Kroatië nog geen deel uit van de EU.

Tabel 2-2: De voornaamste nationaliteiten in het Brussels Gewest, 1/1/2001 en 1/1/2011

	2001		2010		2011		Evolutie	
	Aantal	% van de niet-Belgische bevolking	Aantal	% van de niet-Belgische bevolking	Aantal	% van de niet-Belgische bevolking	2001-2011	2010-2011
Frankrijk	35 811	13,6 %	50 753	15,5 %	53 578	15,2 %	49,6 %	5,6 %
Italië	28 771	10,9 %	27 637	8,5 %	28 316	8 %	-1,6 %	2,5 %
Spanje	21 019	8 %	20 252	6,2 %	21 555	6,1 %	2,6 %	6,4 %
Portugal	15 677	6 %	16 931	5,2 %	17 254	4,9 %	10,1 %	1,9 %
Griekenland	9 235	3,5 %	7 607	2,3 %	7 608	2,2 %	-17,6 %	0,0 %
Verenigd Koninkrijk	8 818	3,4 %	8 713	2,7 %	8 816	2,5 %	0,0 %	1,2 %
Duitsland	6 959	2,6 %	9 781	3,0 %	9 985	2,8 %	43,5 %	2,1 %
EU15	141 388	53,8 %	159 046	48,6 %	164 970	46,8 %	16,7 %	3,7 %
Polen	2 120	0,8 %	21 431	6,6 %	23 620	6,7 %	1 014,2 %	10,2 %
EU10 +	3 063	1,2 %	27 718	8,5 %	30 564	8,7 %	897,8 %	10,3 %
Roemenië	783	0,3 %	15 486	4,7 %	19 400	5,5 %	2 377,7 %	25,3 %
Bulgarije	404	0,2 %	4 896	1,5 %	6 512	1,8 %	1 511,9 %	33,0 %
EU27	145 638	55,4 %	207 146	63,3 %	221 446	62,8 %	52,1 %	6,9 %
Marokko	54 980	20,9 %	38 819	11,9 %	40 662	11,5 %	-26,0 %	4,7 %
Turkije	15 799	6 %	10 145	3,1 %	10 116	2,9 %	-36,0 %	-3,8 %
Congo	5 980	2,3 %	8 586	2,6 %	9 327	2,6 %	56,0 %	25,9 %
Totaal niet-Belgisch	262 771	100 %	327 070	100 %	352 344	100 %	34,1 %	7,7 %
Totale bevolking	964 405		1 089 538		1 119 088		16,0 %	2,7 %

Bron: FOD economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Rijksregister 2001, 2010 & 2011

Marokkaanse nationaliteit. Het aandeel migranten afkomstig van de nieuwe lidstaten van de EU27, Afrika (zonder Marokko) en Amerika nam daarentegen toe.

Tabel 2-2 toont de meest voorkomende nationaliteiten van de niet-Belgische bevolking in het Brussels Gewest in 2001, 2010 en 2011 (1 januari).

De top 3 van meest voorkomende nationaliteiten in 2011 was identiek aan die van 2001 (Fransen, Marokkanen en Italianen); zeker het aantal Fransen blijft jaarlijks toenemen. Hoewel hun aantal jaarlijks blijft toenemen, neemt het aandeel Brusselaars met een nationaliteit van één van de lidstaten van de EU15 af sinds 2007, voornamelijk als gevolg van de sterke toename

van immigranten afkomstig uit de nieuwe EU-lidstaten^[8]. Personen met een Poolse, Roemeense of Bulgaarse nationaliteit vertegenwoordigen respectievelijk 6,7 %, 5,5 % en 1,8 % van de buitenlandse bevolking in het Brussels Gewest in 2011. Polen komt hierbij net achter Italië als vierde belangrijkste nationaliteit in het Brussels Gewest in 2011.

Bij de niet-Europeanen blijft het aandeel Congolezen stabiel (rond de 2,5 %), terwijl het aandeel Marokkanen en Turken afneemt sinds 2001.

[8] Om het effect te zien van de uitbreiding van de Europese Unie in 2004 en 2007, zie Welzijnsbarometer 2012, p. 14)

Door het grote aantal naturalisaties geeft nationaliteit maar gedeeltelijk de grote diversiteit in herkomst en culturen van de Brusselse bevolking weer. Niet minder dan 74,3 % van de kinderen geboren in Brussel in 2009 hadden een moeder van buitenlandse herkomst (niet geboren in België)^[9].

“Het Brussels Gewest is heel internationaal, een groot deel van haar bevolking heeft een buitenlandse nationaliteit of heeft ouders die naar Brussel gemigreerd zijn.”

2.3 Een bevolking die verjongt

De Brusselse bevolking onderscheidt zich van de twee andere gewesten op vlak van leeftijdsstructuur: ze kent een continue verjonging, terwijl de bevolking van de andere gewesten veroudert. Op 1 januari 2012 bedroeg de gemiddelde leeftijd 37,5 jaar in het Brussels Gewest tegenover 41,9 jaar in Vlaanderen en 40,5 jaar in Wallonië. Tussen 2002 en 2012 daalde de verouderingsindex in Brussel (-20,3 %) terwijl deze in België in dezelfde periode steeg (+5,7 %). We zien wel dat de index van de intensiteit van de veroudering (% van de 80 jarigen en ouder onder de 65-jarigen en ouder), hoger is dan in de rest van het land: er zijn met andere woorden relatief weinig oudere personen (65 jaar en ouder) in Brussel, maar deze hebben wel relatief een hogere leeftijd dan in de andere twee gewesten (tabel 2-3). De index van de intensiteit van de veroudering steeg minder snel in Brussel dan in heel België gedurende de laatste tien jaar.

Tabel 2-3: Evolutie van de demografische kenmerken in het Brussels Gewest en België, tussen 2002 en 2012

	Brussels Gewest		België	
	2002	2012	2002	2012
Verouderingsindex (> 65 jaar/ 0-19 jaar)	68,8 %	54,8 %	72,5 %	76,6 %
Afhankelijkheidsindex (0-19 + > 65 jaar) / (20-64 jaar)	66,0 %	61,6 %	67,5 %	67,2 %
Index van de intensiteit van de veroudering (> 80 jaar/ > 65 jaar)	27,9 %	33,1 %	22,6 %	29,8 %

Bron : FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Rijksregister 2002 & 2012

[9] Geboorteformulieren 2009, berekening Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel.

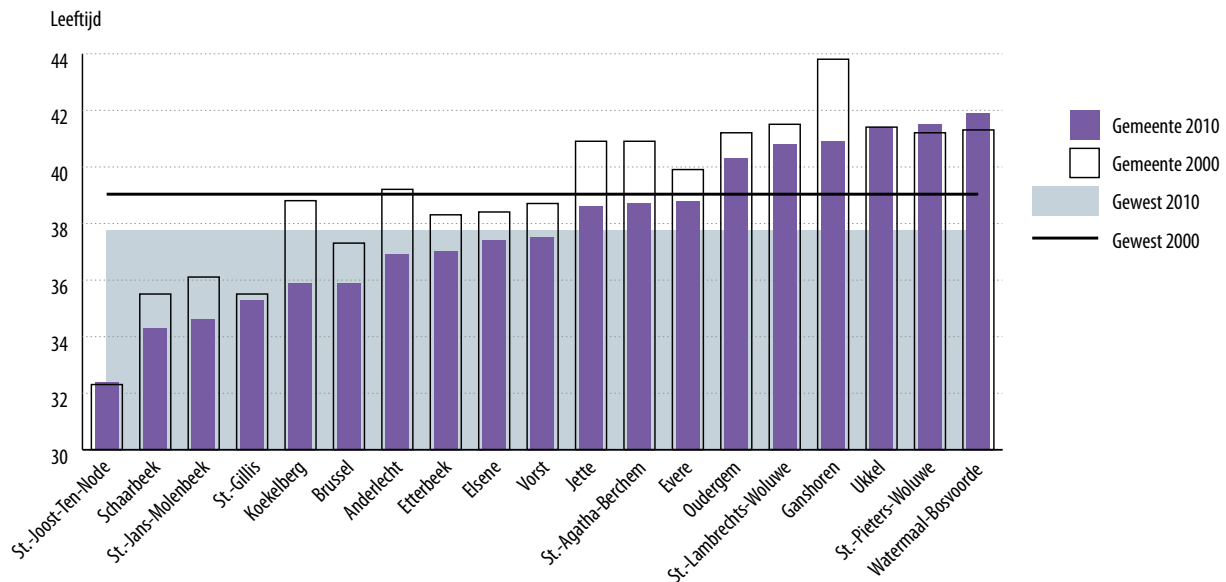
“De Brusselse leeftijdsstructuur verschilt van deze van andere gewesten: gemiddeld is de Brussels bevolking jonger en blijft verjongen. Er zijn wel grote verschillen in leeftijdsstructuur tussen de gemeenten.”

Er zijn grote demografische verschillen tussen de Brusselse gemeenten (figuur 2-4). Op 1 januari 2010 was de gemiddelde leeftijd slechts 32,4 jaar in St-Joost-Ten-Node, terwijl deze 41,9 bedroeg in Watermaal-Bosvoorde. In vergelijking met 2000 daalde de gemiddelde leeftijd in alle gemeenten met uitzondering van Ukkel, Sint-Pieters-Woluwe en Watermaal-Bosvoorde.

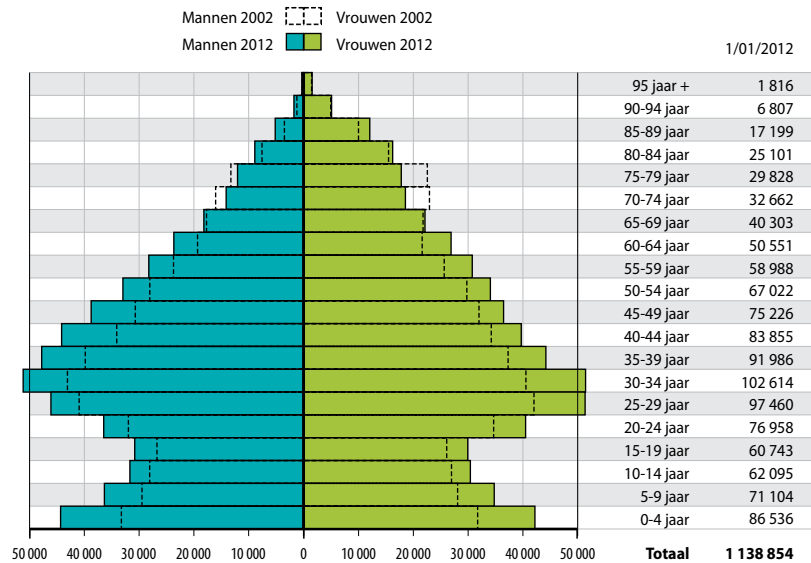
Figuur 2-5 vergelijkt het bevolkingshistogram van het Brussels Gewest in 2002 en 2012 en toont duidelijk de verjonging van de bevolking: de basis met de jongste leeftijdscategorieën wordt breder (in het bijzonder 0-5 jarigen), bovenaan (65-79 jaar) wordt de piramide smaller (in het bijzonder bij de 65-79 jarigen).

De bevolking met een buitenlandse nationaliteit draagt sterk bij tot de specifieke vorm van de leeftijdsstructuur van de Brusselse bevolking. Figuur 2-6 geeft het bevolkingshistogram weer voor respectievelijk de bevolking met een Belgische nationaliteit en de niet-Belgen. De piramide heeft een meer uitgesproken sparsstructuur voor de bevolking met een buitenlandse nationaliteit: de bevolking tussen 25 en 49 jaar is sterk vertegenwoordigd terwijl de oudere generaties (50 plussers) en hun opgroeiende kinderen (5-19 jaar) minder sterk vertegenwoordigd zijn.

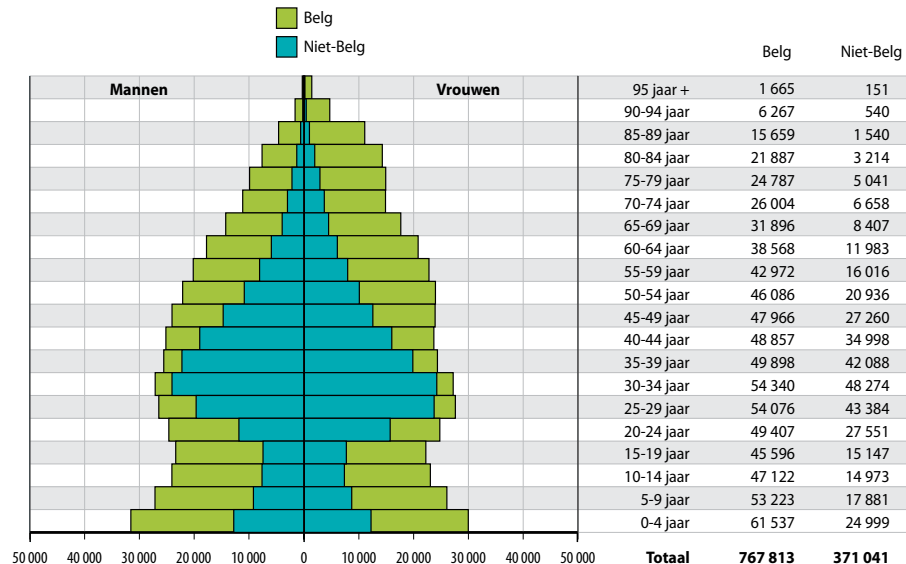
Figuur 2-4: Gemiddelde leeftijd van de bevolking naar gemeente, Brussels Gewest, 1/1/2000 en 1/1/2010

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Rijksregister 2000 & 2010

Figuur 2-5: Leeftijdspiramide van de bevolking in het Brussels Gewest op 1/1/2002 en 1/1/2012

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Rijksregister 2002 & 2012

Figuur 2-6: Leeftijdspiramide van de Belgische en buitenlandse bevolking in het Brussels Gewest op 1/1/2012

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Rijksregister 2012

Nota: Om op basis van deze figuur het bevolkingshistogram te verkrijgen van de totale Brusselse bevolking moet de buitenlandse bevolking bij de Belgische bevolking opgeteld worden.

2.4 Samenstelling van de huishoudens

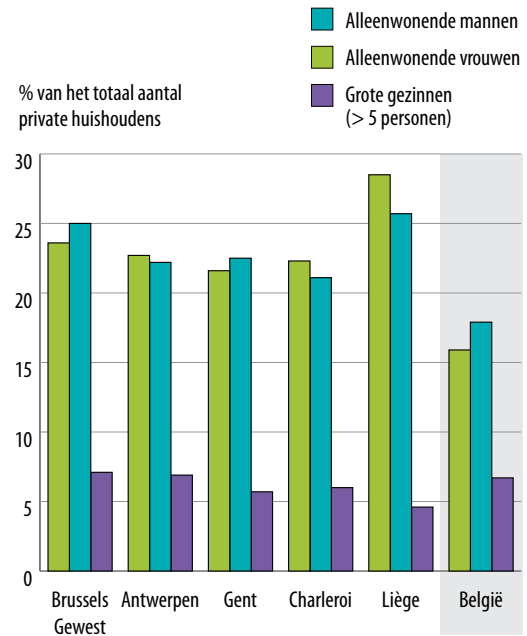
Op 1/1/2010 telde het Brussels Gewest 519 018 huishoudens, waarvan 518 363 private huishoudens^[10]. De gemiddelde grootte van een Brussels huishouden bedroeg 2,1 personen (tegenover in België 2,3 personen). Steden kennen in het algemeen een oververtegenwoordiging van alleenwonende mannen en vrouwen (figuur 2-7). In deze statistieken worden enkel wettelijk gehuwden beschouwd als een koppel. In werkelijkheid ligt het aandeel alleenwonende dus lager.

De meest recente gegevens over de huishoudenstructuur dateren van 1/1/2008. Ook in figuur 2-8 valt het grote aandeel alleenwonenden op in vergelijking met België. In het Brussels Gewest zijn er proportioneel meer alleenwonende moeders (10,9 %, tegenover in België 9,9 %) en minder alleenwonende vaders (3,2 % tegenover 4,3 % in België).

[10] Onder huishouden verstaat men alle personen die gewoonlijk eenzelfde woning betrekken en er samen leven. Een huishouden bestaat ofwel uit een persoon die gewoonlijk alleen leeft, ofwel uit twee of meer personen die al dan niet door verwantschap aan elkaar verbonden zijn. Private huishoudens zijn alle huishoudens, uitgezonderd de collectieve huishoudens (religieuze gemeenschappen, rusthuizen, weeshuizen, studenten- en werkliehuizen, ziekenhuizen en gevangenissen (FOD Economie, ADSEI).

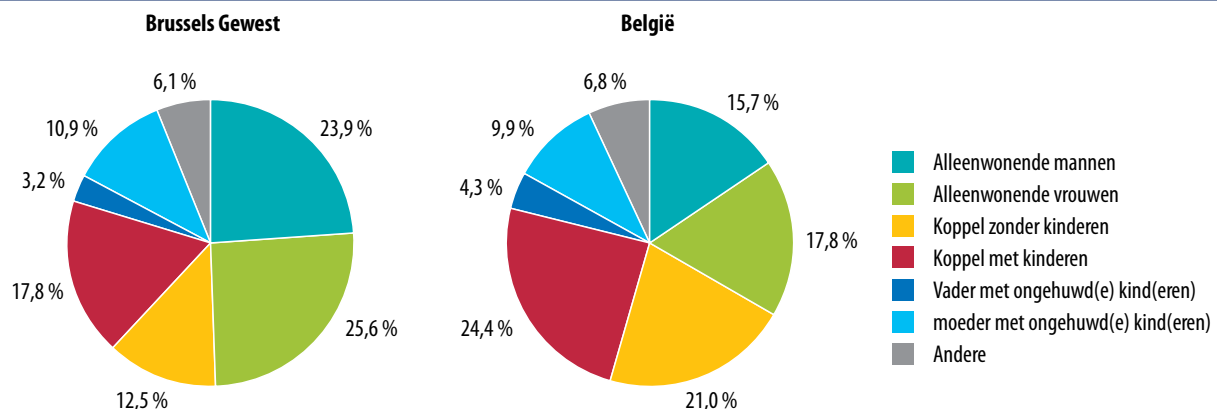
[11] Ook hier worden enkel wettelijk gehuwden beschouwd als een koppel.

Figuur 2-7: Aandeel alleenwonende mannen, alleenwonende vrouwen en grote gezinnen in particuliere huishoudens, België, Brussels Gewest en grote steden, 1/1/2010

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Rijksregister 2010

Figuur 2-8: Verdeling van de huishoudens naar huishoudenstype^[11], Brussels Gewest en België, 1/1/2008

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Rijksregister 2008

3. INKOMENSARMOEDE

Het Brussels gewest is een economisch rijke stad, met een hoog Bruto Binnenlands Product (BBP) in vergelijking met andere Europese regio's. Dit Bruto Binnenlands Product bedraagt 62 053 € per inwoner in 2011, tegenover 24 966 € in Wallonië en 33 381 € in Vlaanderen. Veel inwoners van het Brussels Gewest profiteren echter niet van deze geproduceerde rijkdom en de aanwezige jobs. Meer dan de helft van de werknemers in het Brussels Gewest wonen in de twee andere gewesten (zie Hoofdstuk 4). De toenemende rijkdom in het Brussels Gewest creëert slechts weinig jobmogelijkheden en de jobs die gecreëerd worden zijn vaak voor hooggeschoolden (Van Hamme et al, 2011) of vereisen een grondige talenkennis. Deze dichotomie tussen enerzijds de economische en anderzijds de sociale evolutie zien we vaak bij grote steden en is des te belangrijker voor het Brussels Gewest.

3.1 Armoederisicogrens

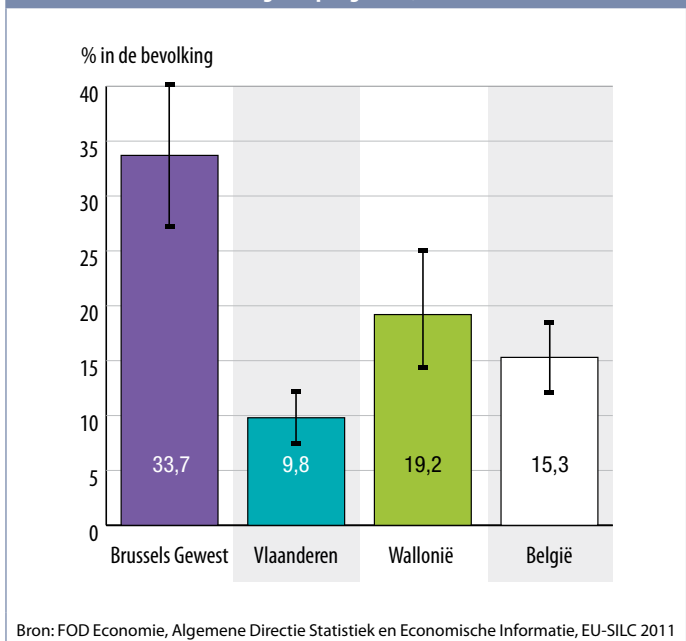
De meest gebruikte armoedeindicator op internationaal niveau is het aandeel van de bevolking dat moet rondkomen met een beschikbaar equivalent inkomen onder de armoederisicogrens (NAPincl). Elk land heeft een eigen armoederisicogrens, berekend op basis van het mediaan beschikbare equivalent inkomen. Op basis van een enquête (EU-SILC) in de verschillende lidstaten van de EU berekent men jaarlijks de armoederisicogrens en het percentage van de bevolking met een beschikbaar equivalent inkomen dat onder deze armoederisicogrens ligt.

In België lag deze grens in 2011 (inkomens 2010) voor een alleenstaande op € 12 005 per jaar of € 1 000 per maand. Voor een alleenstaande ouder met twee kinderen lag de grens op € 1 600 per maand, voor een koppel met twee kinderen op € 2 101 per maand.

“Ongeveer een derde van de Brusselse bevolking leeft met een inkomen onder de armoederisicogrens. Dit aandeel is veel hoger dan in de rest van het land.”

Figuur 3-1 toont aan dat het Brussels gewest het hoogste aandeel van de bevolking onder deze grens telt, met een percentage tussen 27,2 % en 40,2 % en dit is significant^[12] hoger dan voor België, Vlaanderen en Wallonië^[13].

Figuur 3-1: Aandeel van de bevolking met een inkomen onder de armoederisicogrens per gewest, inkomens 2010

[12] De term 'significant' wordt in de statistische betekenis gebruikt.

[13] Het armoederisicopercentage in Vlaanderen ligt tussen 7,4 % en 12,2 %, dat van Wallonië tussen 13,4 % en 25,1 % en dat van België tussen 12,1 % en 18,5 %.

De subjectieve inkomensindicator van het NAPincl meet het aandeel van de bevolking in een huishouden dat volgens de referentiepersoon grote of zeer grote moeilijkheden heeft om rond te komen. Dit percentage lag in 2011^[14] op 32,4 %. Ook voor deze indicator heeft het Brussels Gewest een veel hogere waarde dan het Belgische gemiddelde (20,8 %), Vlaanderen (15,0 %) en Wallonië (27,6 %) (EU-SILC 2011).^[15]

3.2 Inkomens en inkomensbronnen

3.2.1 BELASTBAAR INKOMEN

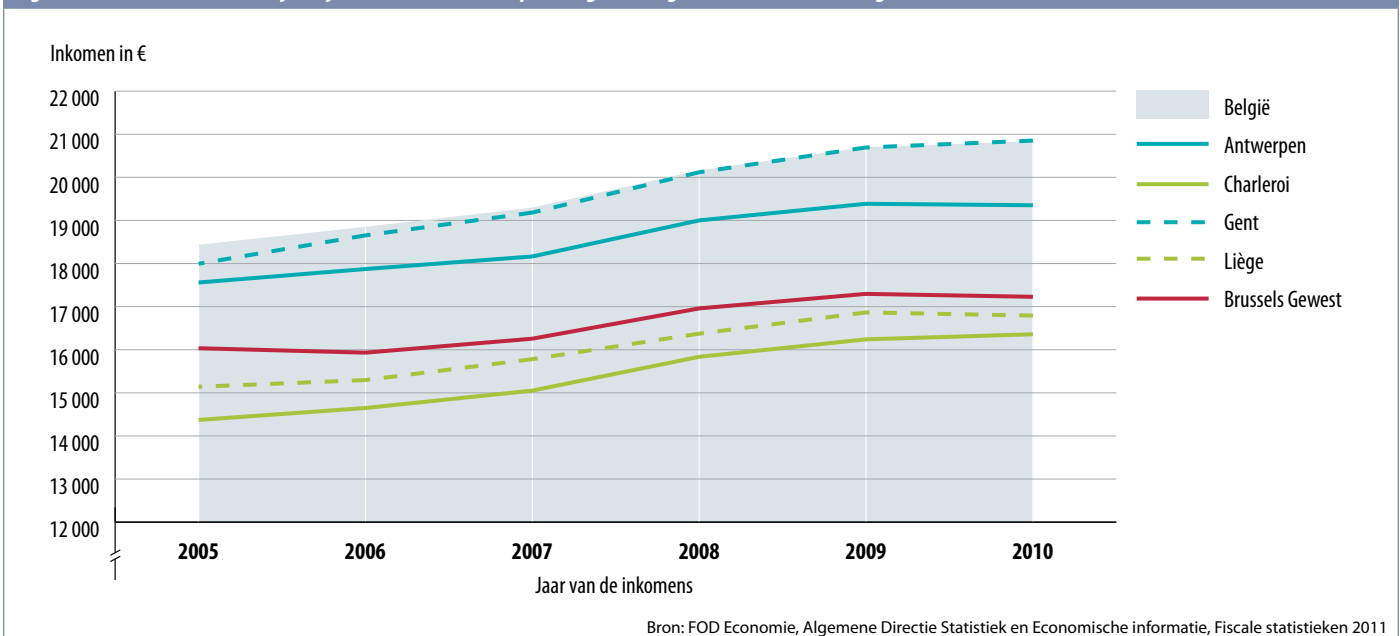
Op basis van de fiscale statistieken van de inkomens krijgen we een beeld van het belastbaar inkomen van de Brusselaars. Tussen 2009 en 2010 is er een lichte daling van het mediaan inkomen per aangifte in het Brussels Gewest (-0,4 %). Deze daling wordt ook opgetekend in Antwerpen (-0,2 %) en Liège (-0,4 %) (figuur 3-2). Het mediaan inkomen per aangifte ligt hoger in het Brussels Gewest dan in Liège en Charleroi, maar lager dan in Antwerpen en Gent. Het mediaan inkomen per aangifte (jaarlijks) varieert van € 13 289 in Sint-Joost-ten-Noode tot € 22 773 in Sint-Pieters-Woluwe. Acht gemeenten^[16] van het Brussels Gewest kenden een daling van dit inkomen tussen 2009 en 2010.

[14] De EU-SILC enquête vraagt naar de inkomens van het volledige voorafgaande jaar (hierop is de armoederisicogrens berekend). In EU-SILC 2011 bekomt men dus informatie over de inkomens van 2010. De andere EU-SILC indicatoren (zoals "moeilijkheden hebben om rond te komen") zijn wel geldig voor het jaar waarin de enquête wordt afgenomen.

[15] Voor deze indicator werden geen betrouwbaarheidsintervallen berekend.

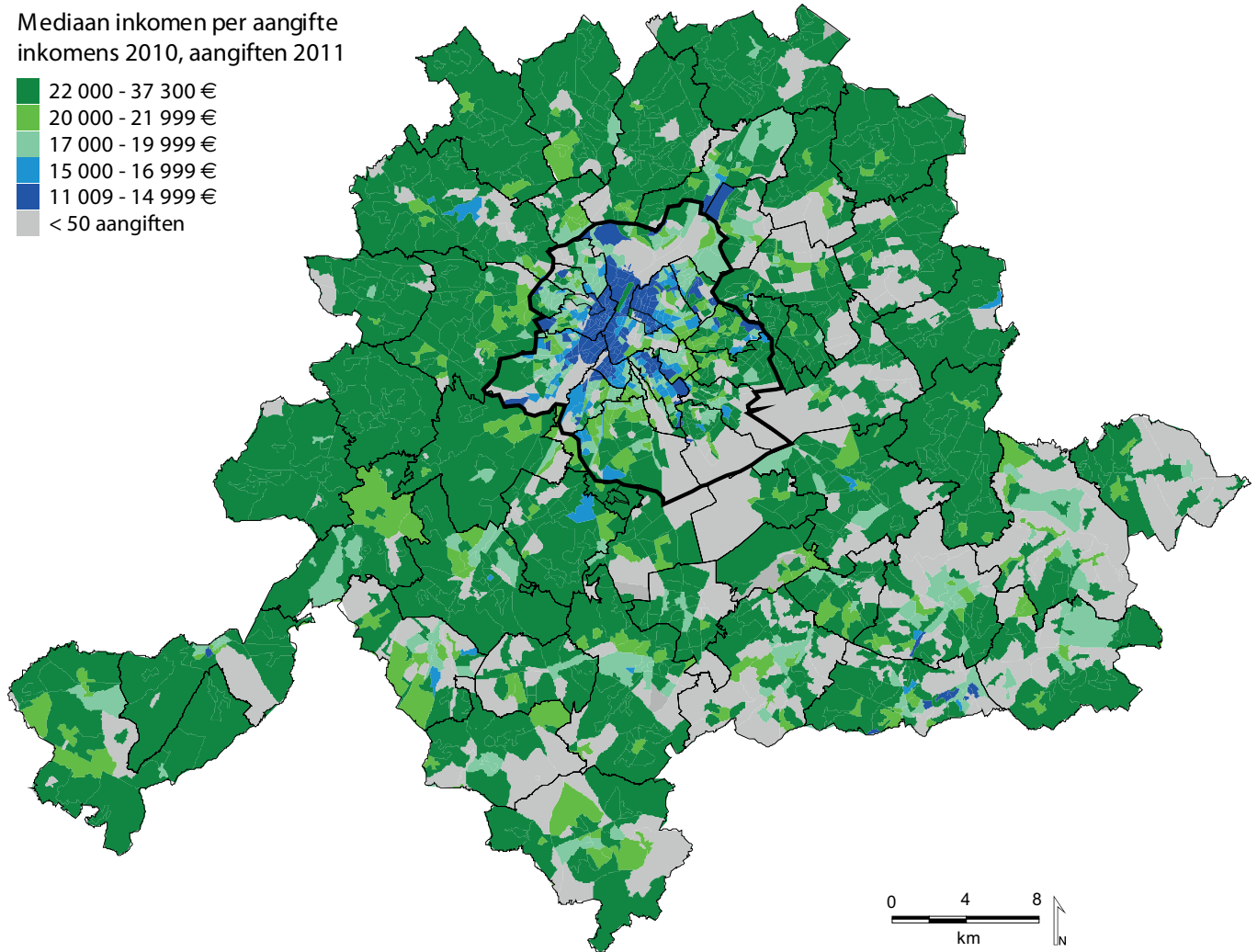
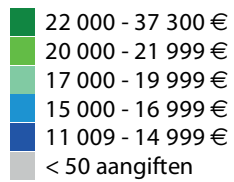
[16] St.-Agatha-Berchem, Etterbeek, Evere, Ganshoren, Elsene, St.-Jans-Molenbeek, St.-Gillis, Ukkel en St.-Pieters-Woluwe.

Figuur 3-2: Evolutie van het jaarlijks mediaan inkomen per aangifte, België, Brussels Gewest en grote steden, inkomens 2005-2010

Kaart 3-1: Jaarlijks mediaan inkomen per aangifte, naar statistische sector, stadsgewest Brussel (inkomens 2010, aangifte 2011)

Mediaan inkomen per aangifte
inkomens 2010, aangiften 2011

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Fiscale statistieken 2011; afbakening stadsgewest: Van Hecke et al (2007)
Cartografie: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel

Kaart 3-1 toont het **mediaan inkomen** per aangifte voor de statistische buurten van het stadsgewest^[17] Brussel. Enerzijds merken we grote verschillen op tussen het **mediaan inkomen per aangifte** tussen de Brusselse buurten en anderzijds tussen het Brussels Gewest en haar omliggende gemeenten.

Voor heel België ligt het **mediaan inkomen per aangifte** lager dan het **gemiddeld inkomen per aangifte**. Het verschil tussen deze twee is groter in het Brussels Gewest dan in de andere grote steden van het land (tabel 3-1) wat kan wijzen op een grotere ongelijkheid in het Brussels Gewest (zie paragraaf 3.2.2). Het **gemiddeld inkomen per aangifte** wordt omhoog getrokken door de extreem hoge inkomens, daardoor is dit **gemiddeld inkomen per aangifte** hoger dan het **mediaan inkomen per aangifte**. Het **gemiddeld inkomen per inwoner** is lager dan het **gemiddeld inkomen per aangifte**, niet alle personen dienen immers een fiscale aangifte in zoals kinderen of personen van wie de wettelijke partner een gemeenschappelijke aangifte indient.

Sommige inkomens zijn niet belastbaar en maken daarom geen deel uit van de **fiscale statistieken**. Verschillende sociale transfers zijn vrijgesteld van belastingen en worden dus niet opgenomen in het **belastbaar inkomen**. Dit is onder andere het geval voor het **leefloon**, het **equivalent leefloon** en de **kinderbijslag**. Ook personen met een heel hoog inkomen zijn niet altijd belast volgens ons nationaal systeem, zoals de diplomaten of de Europese ambtenaren.

Tabel 3-1: Het jaarlijks gemiddeld netto belastbaar inkomen (per aangifte en per inwoner) en het jaarlijks mediaan netto belastbaar inkomen (per aangifte) in € per jaar, Belgische grote steden, inkomens 2010 (aangifte 2011)

	Gemiddeld inkomen per aangifte (a)	Mediaan inkomen per aangifte (b)	Vershil tussen (a) en (b) in %	Gemiddeld inkomen per inwoner
Brussels Gewest	24 318 €	17 228 €	41,2 %	12 593 €
Antwerpen	24 724 €	19 352 €	27,8 %	14 212 €
Charleroi	20 870 €	16 359 €	27,6 %	11 968 €
Gent	26 780 €	20 852 €	28,4 %	15 930 €
Liège	22 304 €	16 792 €	32,8 %	13 245 €
België	27 494 €	20 820 €	32,1 %	15 598 €

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Fiscale statistieken, 2011

[17] Een "stadsgewest" is een geografische term om het geheel van de dichtbebouwde stedelijke agglomeratie en haar omliggende gemeenten (de banlieue) aan te duiden. De banlieue bestaat uit die gemeenten die sterk verbonden zijn met de stad. Ze wordt afgebakend door indicatoren die onder andere de school- en werkpandelen migraties weergeven (voor meer informatie zie: Van Hecke et al (2007) *Woonkernen en stadsgewesten in een verstedelijkt België*, FOD Economie, Brussel).

"Het gemiddeld en mediaaninkomen per aangifte is lager in Brussel dan in het hele land en de grote Vlaamse steden, maar hoger dan in de grote steden van Wallonië."

3.2.2 INKOMENSKLASSEN EN INKOMENSONGELIJKHEID

Het Brussels Gewest telt een groter aandeel aangiften onder de laagste inkomensklassen in vergelijking met het land (figuur 3-3) en andere grote steden.

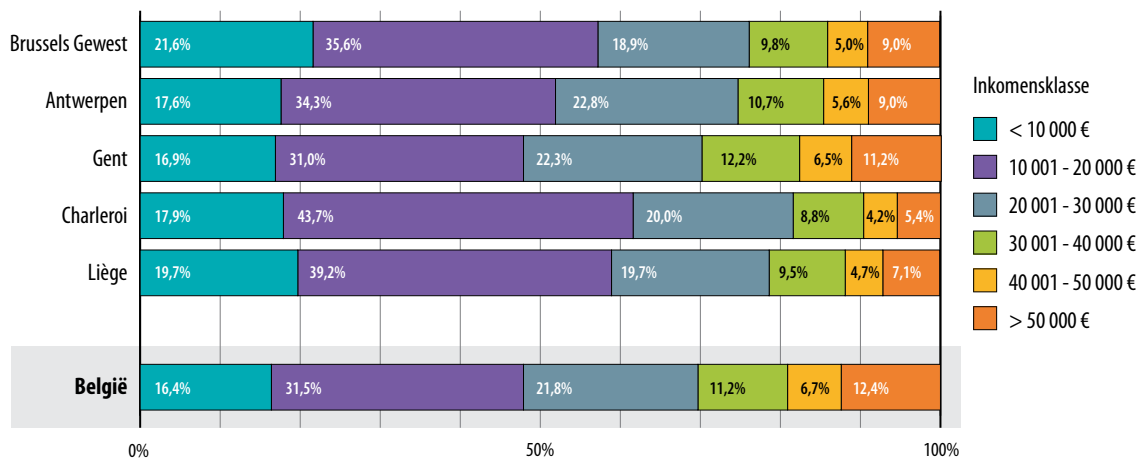
De inkomensongelijkheid is groter in het Brussels Gewest dan in het land: de 10 % hoogste inkomensaangiften zijn goed voor 35,0 % van het totaal belastbaar inkomen in het Brussels Gewest in 2010 en voor 31,7 % in België (niet geïllustreerd).

De Gini-coëfficiënt meet de ongelijke verdeling van de inkomens op basis van de fiscale inkomens, een Gini-coëfficiënt van 0 betekent totale gelijkheid en 1 totale ongelijkheid. Het Brussels Gewest kende in 2008 (meest recent beschikbaar cijfer) een Gini-coëfficiënt van 0,37 tegenover 0,31 in Wallonië en 0,30 in Vlaanderen.

Bij het gebruik van fiscale statistieken worden de inkomensongelijkheden onderschat. De zeer lage inkomens enerzijds en sommige heel hoge inkomens anderzijds worden niet mee in rekening gebracht (zie hoger). Beide categorieën zijn echter oververtegenwoordigd in het Brussels Gewest. Daarenboven worden de inkomsten uit roerende goederen quasi niet in rekening gebracht en uit vastgoed onderschat, dit impliceert een onderschatting van het aandeel van de rijkere in het totale inkomen.

“De inkomensongelijkheden zijn in het Brussels Gewest groter dan in het hele land.”

Figuur 3-3: Aandeel aangiften naar inkomensklasse, België, Brussels Gewest en grote steden (inkomens 2010, aangiften 2011)

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Fiscale Statistieken 2011

3.2.3 INKOMENSBRONNEN

In het Brussels Gewest is 67,5% van het totaal belastbare inkomen afkomstig uit arbeid (zowel als zelfstandige en als werknemer) wat minder is dan in het land (68,9%). Het aandeel inkomens uit de *werkloosheidsuitkering* ligt hoger in Brussel dan in het hele land. Het hogere aandeel in de categorie "andere" (2,1% t.o.v. 1,3%) heeft te maken met een hoger aandeel inkomsten uit onroerende goederen in het Brussels Gewest (figuur 3-4).

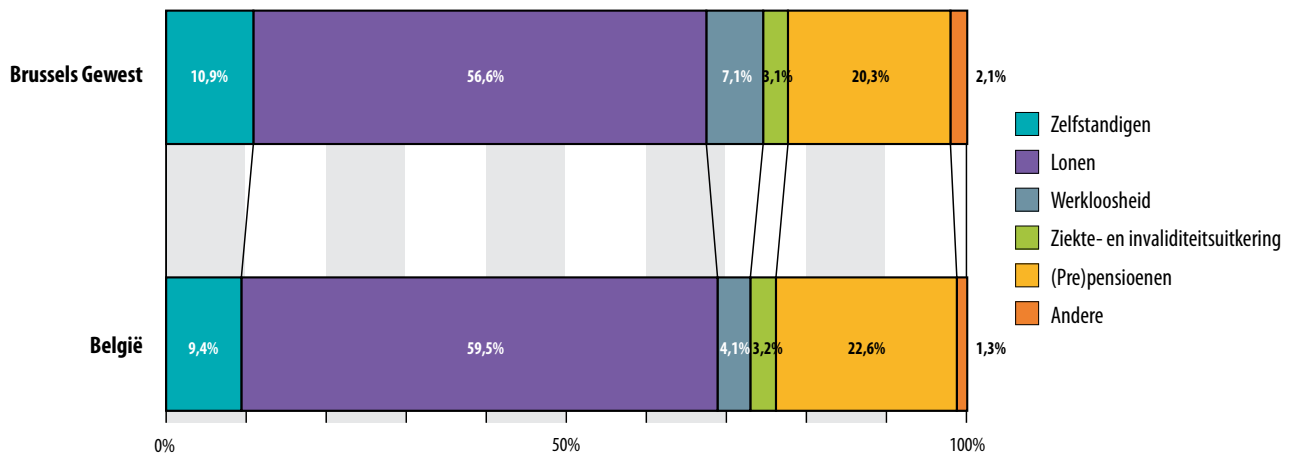
Ook hier worden enkel de belastbare inkomensbronnen weergegeven, de gegevens omvatten dus niet de totale bevolking (zie hoger).

3.3 Inkomens en uitkeringen uit de sociale zekerheid en bijstand

De sociale zekerheid voorziet verschillende zogenaamde **vervangingsinkomens** voor mensen die geen inkomen verkrijgen uit de arbeidsmarkt (o.a. pensioenen, *werkloosheidsuitkering*, ziekte- en invaliditeitsuitkering). Om een beroep te kunnen doen op een dergelijk vervangingsinkomen moet men echter voldoende bijdragen hebben betaald en de hoogte van de uitkering is bovendien voor een deel afhankelijk van het laatst verdiende loon.

Mensen die niet of slechts een korte periode gewerkt hebben en aldus onvoldoende rechten hebben opgebouwd en door de mazen van het beschermingsnet van de sociale zekerheid vallen, kunnen een **bijstandsuitkering** aanvragen in de vorm van een (equivalent) leefloon van het OCMW of een inkomensgarantie voor ouderen (IGO).

Figuur 3-4: Aandeel aangiften naar inkomensbron, Brussels Gewest en België (inkomens 2010, aangiften 2011)

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Fiscale statistieken 2011

3.3.1 HET BEDRAG VAN DE MINIMUM-UITKERINGEN VAN DE SOCIALE ZEKERHEID EN DE SOCIALE BIJSTAND

Het aantal mensen dat afhankelijk is van een vervangingsinkomen of bijstandsuitkering is een indicator voor het aantal mensen dat met een beperkt inkomen moet leven. De minimumbedragen van deze uitkeringen liggen immers onder de armoederisicogrens, behalve voor de pensioenen en de IGO. In tabel 3-2 worden de bedragen die boven de armoederisicogrens liggen in het vet weergegeven.

Sinds 2005 beschikt België over een wettelijk kader voor de automatische koppeling van de sociale uitkeringen aan de prijzen via

“De minimumuitkeringen (vervangingsinkomens en sociale bijstand) met uitzondering van de pensioenen liggen onder de armoederisicogrens. Ze kunnen dus geen voldoende bescherming tegen armoede verzekeren.”

de gezondheidsindex. Deze regelmatige aanpassingen van de bedragen van de sociale uitkeringen zijn echter onvoldoende om de armoederisicogrens van bijvoorbeeld 1 000 € (in 2011) voor een alleenstaande te overstijgen.

In het algemeen is de minimuminkomensbescherming minder doeltreffend voor een koppel dan voor alleenstaanden. De verhoging van de uitkering voor personen ten laste is immers te klein (of ontbreekt) om de kosten van een bijkomende volwassene te dekken. Voor gezinnen met kinderen biedt de sociale zekerheid daarenboven minder bescherming naarmate de kinderen ouder worden: zo houden bijvoorbeeld de leeftijdstoelagen voor de kinderbijslag geen gelijke tred met de toenemende kosten van kinderen

Tabel 3-2: Armoederisicogrens en het bedrag van de minimumuitkeringen (in € per maand) op 14/06/2013

	Alleen-staande	Samen-wonend	Koppel met twee kinderen	Eénouder-gezin met 2 kinderen
Armoederisicogrens (EU-SILC 2011, inkomens 2010)	1 000 €		2 101 €	1 600 €
Leefloon (OCMW) (1)	801,34 €	534,23 €	1 068,45 €	1 068,45 €
Gewaarborgde kinderbijslag (voor 2 kinderen < 6 jaar) (1)			335,4 €	335,4 €
Inschakelingsuitkering RVA (ouder dan 21 jaar) (2)	801,34 €	417,3 € 444,6 € (3)	1 084,2 €	1 084,2 €
Minimum werkloosheidsuitkering (zonder anciënniteitstoelag) (2)	934,44 €	700,44 € - 493,74 € (4)	1 112,54 €	1 112,54 €
Maximum (5) inkomensvervangende tegemoetkoming gehandicapten	801,74 €	524,49 €	1 068,99 €	1 068,99 €
Minimum pensioen werknemers voor een volledige loopbaan	1 109,41 €		1 389,33 €	
Minimumpensioen zelfstandigen voor een volledige loopbaan	1 047,8 €		1 386,4 €	
Overlevingspensioen (werknemers)	1 091,9 €			
Overlevingspensioen (zelfstandigen)	1 047,8 €			
Inkomensgarantie voor ouderen (IGO)	991,86 €	661,24 €		

(1) Bedrag geldig op 01/12/2012

(2) Bedragen vanaf 01/04/2013

(3) Bevoorrecht samenwonend: de werkloze + partner ontvangen uitsluitend uitkeringen

(4) Bedragen degressief met de werkloosheidsduur. De eerste twee jaren bedraagt de uitkering 700,44 €, daarna is er een progressieve verlaging om na 49 maanden te komen tot 493,74 €.

(5) Men ontvangt niet noodzakelijk het maximumbedrag dat met uw gezinssituatie overeenkomt. Om het bedrag te bepalen worden eerst de inkomsten van het huishouden onderzocht.

Bron: EU-SILC 2011, POD Maatschappelijke Integratie, Rijksdienst voor kinderbijslag voor Werknemers, Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening, Rijksdienst voor Pensioenen, FOD Sociale Zekerheid

naarmate ze ouder worden (Van Mechelen et al., 2007). De kinderbijslag zal daarenboven in september 2013 onderhevig zijn aan besparingsmaatregelen.

3.3.2 HET AANTAL MENSEN MET EEN VERVANGINGS- OF MINIMUMINKOMEN

Tabel 3-3 geeft een overzicht van het aantal personen dat een beroep moet doen op een vervangingsinkomen (werkloosheidsuitkering of uitkering voor mensen met een handicap) of een bijstandsuitkering (leefloon, equivalent leefloon of IGO). De pensioenen zijn niet opgenomen, aangezien

het niet mogelijk is om de minimumpensioenen van de andere te onderscheiden.

Op 1 januari 2012 ontving 18,1 % (18,0 % in 2011) van de Brusselse jongeren (18-24 jaar), 20,5 % (20,5 % in 2011) van de bevolking op actieve leeftijd (18-64 jaar) en 15,8 % (16,2 % in 2011) van de ouderen (65 jaar en +) een minimum- of vervangingsinkomen (exclusief pensioenen).

“Een vijfde van de Brusselse bevolking tussen 18 en 64 jaar heeft een vervangings- of minimuminkomen.”

Tabel 3-3: Aantal personen die leven van een minimum- of vervangingsinkomen, naar leeftijdscategorie, Brussels Gewest, januari 2011 en 2012

	Aantal 2012	% op bevolking in 2012	Aantal 2011	Evolutie 2011-2012
Jongeren (18-24 jaar): totale bevolking	102 318	100 %	101 310	+1,0 %
OCMW: leefloon + equivalent leefloon	9 682	9,5 %	9 199	+5,3 %
Werkloosheidsuitkering	8 207	8,0 %	8 382	-2,1 %
Uitkering voor mensen met een handicap	661	0,6 %	680	-2,8 %
Totaal aantal 18-24 jaar met een uitkering	18 550	18,1 %	18 261	+1,6 %
Bevolking op actieve leeftijd (18-64 jaar): totale bevolking	730 020	100 %	717 900	+1,7 %
OCMW: leefloon + equivalent leefloon	36 639	5,0 %	35 128	+4,3 %
Werkloosheidsuitkering	99 432	13,6 %	98 929	+0,5 %
Uitkering voor mensen met een handicap	13 224	1,8 %	12 967	+2,0 %
Totaal aantal 18-64 jaar met een uitkering	149 295	20,5 %	147 172	+1,4 %
Ouderen (65 jaar en +): totale bevolking	153 716	100 %	152 500	+0,8 %
IGO ^[18]	13 442	8,7 %	14 153	-5,0 %
OCMW: leefloon + equivalent leefloon	1 538	1,0 %	1 422	+8,2 %
Uitkering voor mensen met een handicap	9 327	6,1 %	9 124	+2,2 %
Totaal aantal 65 jaar en + met een uitkering	24 307	15,8 %	24 699	-1,6 %

Bron: FOD Sociale Zekerheid (01/01/2011&2012); POD Maatschappelijke integratie (januari/2011 & 2012); Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (01/01/2011&2012); Rijksdienst voor pensioenen (01/01/2011&2012); Rijksregister (01/01/2012).

[18] Vroeger werd dit het 'Gewaarborgd inkomen voor bejaarden' genoemd.

3.3.3 OCMW-STEUN

Het leefloon wordt toegekend binnen het kader van het Recht op Maatschappelijke Integratie (RMI), het equivalent leefloon valt onder het Recht op Maatschappelijke Hulp (RMH). Om beroep te kunnen doen op deze vorm van OCMW-steun moet onder andere aan twee essentiële voorwaarden voldaan zijn: niet beschikken over voldoende bestaansmiddelen en geen inkomen kunnen verwerven via sociale zekerheidsrechten^[19].

In januari 2012 ontvingen 38 284 Brusselaars (alle leeftijden dus ook -18 en +64 jaar) een (equivalent) leefloon. Dit zijn er 1 303 meer dan in januari 2011 (+3,5 %). Het grootste deel van de (equivalent) leefloongerechtigden is tussen 18 en 64 jaar (96 %). Jonger dan 18 jaar krijgt men slechts uitzonderlijk een (equivalent) leefloon en vanaf 65 wordt het leefloon vervangen door het IGO (uitgekeerd door de Rijksdienst voor pensioenen).

"5 % van de Brusselse bevolking tussen 18 en 64 jaar is afhankelijk van een inkomen van het OCMW. Dit is bijna drie keer zoveel als voor België in het geheel."

Van de totale bevolking ontving in januari 2012 3,3 % een (equivalent) leefloon. Om een realistischer beeld te geven van het aandeel (equivalent) leefloombegunstigden werken we enkel met de bevolking tussen 18-64 jaar, het aantal personen jonger dan 18 of ouder dan 64 dat een (equivalent) leefloon ontvangt, is immers zeer klein.

Tabel 3-4 geeft het aantal en aandeel gerechtigden op het (equivalent) leefloon tussen 18 en 64 jaar weer voor januari 2012^[20]. In januari 2012 ontving 5,0 % van de Brusselse bevolking tussen 18 en 64 jaar oud een inkomen van het OCMW. Dit is bijna drie keer zoveel als in België, maar ook meer dan in de andere gewesten en grote Vlaamse steden, gelijk aan Charleroi en een stuk lager dan in Liège waar het aandeel uitzonderlijk hoog ligt (7,5 %).

Tabel 3-4: Aantal en aandeel gerechtigden (18-65 jaar) op het leefloon en equivalent leefloon in België, de gewesten en de grote steden, januari 2012

	Aantal gerechtigden (18-64 jaar)			Aandeel in de bevolking ^[21] (18-64 jaar)		
	leefloon	equivalent leefloon	leefloon + equivalent	leefloon	equivalent leefloon	leefloon + equivalent
Brussels Gewest	26 035	10 604	36 639	3,6 %	1,5 %	5,0 %
Antwerpen	4 075	2 545	6 620	1,3 %	0,8 %	2,1 %
Gent	3 591	1 009	4 600	2,3 %	0,6 %	2,9 %
Charleroi	5 371	738	6 109	4,3 %	0,6 %	4,9 %
Liège	6 879	2 512	9 391	5,5 %	2,0 %	7,5 %
Wallonië	43 564	7 909	51 473	2,0 %	0,4 %	2,3 %
Vlaanderen	22 845	9 389	32 234	0,6 %	0,2 %	0,8 %
België	92 444	27 902	120 346	1,3 %	0,4 %	1,8 %

Bron: POD Maatschappelijke Integratie, gegevens op 17/06/2013; Rijksregister 2012

[19] Andere voorwaarden liggen op het vlak van nationaliteit, verblijfplaats, leeftijd en werkbaarheid. Meer informatie vindt u onder andere op www.ocmw-info-cpas.be.

[20] Om het aandeel gerechtigden te berekenen, moet de totale bevolking gekend zijn. Deze cijfers zijn beschikbaar tot 01/01/2012. Daarom gebruiken we, ondanks de beschikbaarheid van recentere cijfers, het aantal gerechtigden in januari 2012 in tabel 3-4.

[21] De noemer (bevolking 18-64 jaar) (zie tabel 3-4) is niet 100 % correct omdat de meerderheid van de gerechtigden op een equivalent leefloon niet opgenomen zijn in het Rijksregister.

Het aandeel (equivalent) leefloonbegunstigden bleef stabiel tussen 2011 en 2012 (+0,1 procentpunten), net als in Vlaanderen en Wallonië. Deze relatieve stabilisering van het aandeel (equivalent) leefloonbegunstigden in een periode van demografische groei, betekent in absolute termen een toename van het aantal begunstigden. Ten opzichte van 2011 steeg het aantal met 1 511, dit is een stijging van 4,3 %. Ten opzichte van 2008 steeg het aantal met 8 796, dit is een stijging van 31,6 %.

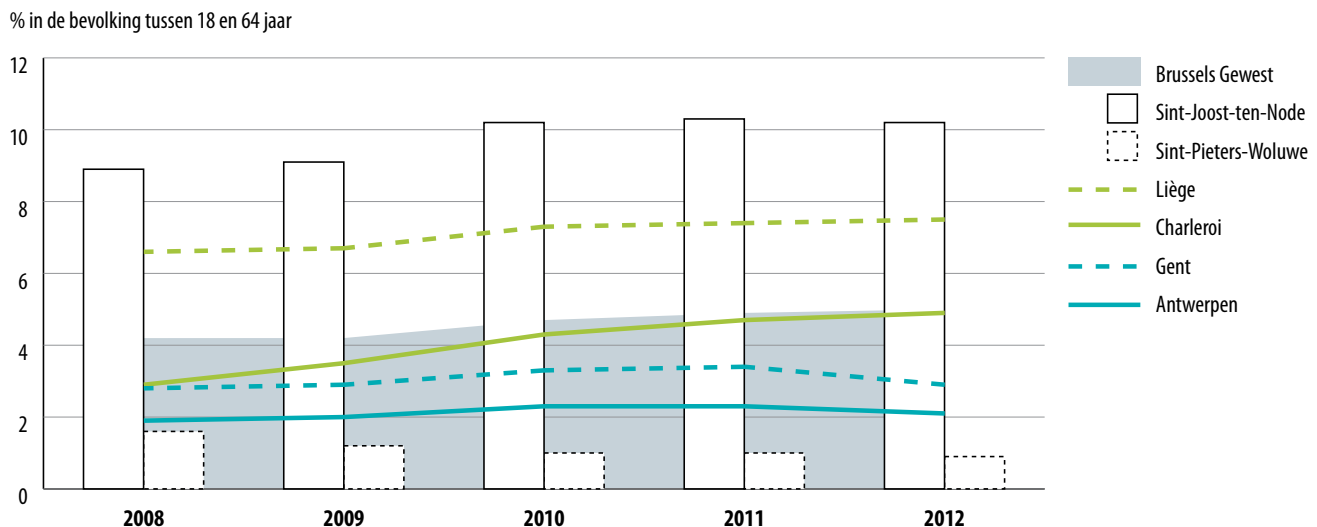
Het aandeel (equivalent) leefloongerechtigden ligt opvallend hoog bij de jongvolwassenen in vergelijking met de andere leeftijdsklassen (figuur 3-6) met een aandeel dat bijna dubbel zo groot is als bij de totale bevolking op actieve leeftijd.

Deze oververtegenwoordiging van jongvolwassenen zien we terugkomen in alle Brusselse gemeenten, maar ook in de andere grote steden en op Belgisch niveau. Het aandeel (equivalent)

leefloontrekkers onder de jongvolwassenen steeg licht ten opzichte van vorig jaar (9,1 % in 2011; 9,5 % in 2012).

“Het aandeel (equivalent) leefloonbegunstigden is systematisch hoger bij jongvolwassenen dan bij andere leeftijdsklassen. In Brussel heeft 9,5 % van de jongeren tussen 18 en 24 jaar een (equivalent) leefloon.”

Figuur 3-5: Evolutie van het aandeel gerechtigden op het (equivalent) leefloon in de bevolking tussen 18 en 64 jaar, Brussels Gewest en grote steden, januari 2008-2011

Bron: POD Maatschappelijke Integratie: gegevens op 18/06/2013; Rijksregister 2012

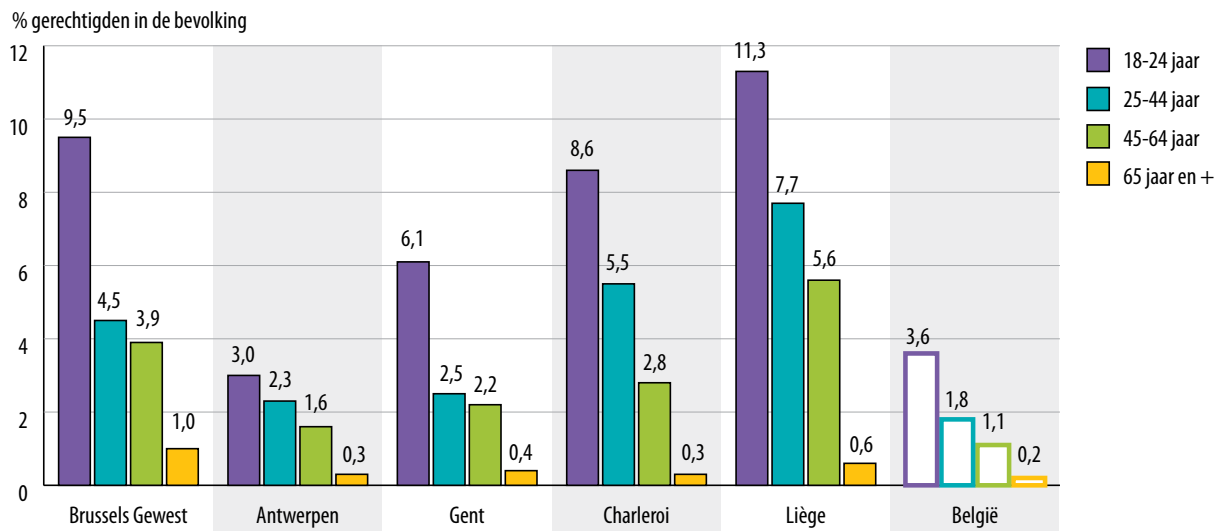
Het aandeel jongeren van 18 tot 24 jaar met een (equivalent) leefloon steeg van 22,0 % in januari 2003 naar 28,2 % in januari 2012. Deze stijging gaat gepaard met een sterke stijging van het aandeel studenten in de leefloontrekkers. Sinds de invoering van de wet van het recht op maatschappelijke integratie (RMI) in 2002, hebben studenten die geen bron van inkomsten hebben recht op een leefloon (voorheen was daar geen wettelijk kader voor). In januari 2012 is een derde (32,7 %) van de Brusselse (equivalent) leefloontrekkers tussen 18 en 24 jaar, een voltijds student (3 021 studenten). In de totale bevolking tussen 18 en 24 jaar vertegenwoordigen studenten met een (equivalent) leefloon 3,0 % in januari 2012. Dit aandeel ligt hoger in Liège (4,1 %) maar lager in Antwerpen (0,4 %), Gent (2,6 %) en Charleroi (1,9 %). Het is opmerkelijk dat het aandeel gerechtigden op een leefloon van 18-24 jaar, zonder dat men de studenten meetelt, in het Brussels

Gewest de afgelopen jaren eveneens een stijging kende. In het Waalse Gewest is er een stabilisatie, in Vlaanderen zelfs een daling (De Wilde et al, 2011, p. 3).

Bijna de helft van de (equivalent) leefloontrekkers is alleenstaand (40,2 %), 31,9 % is samenwonend en 27,9 % hebben personen ten laste.

“De sterke stijging van het aandeel jongeren onder de (equivalent) leefloongerechtigden is onder meer gelinkt aan een sterke stijging van het aantal studenten met een leefloon. In het Brussels Gewest gaat het om 3 021 studenten in januari 2012.”

Figuur 3-6: Aandeel gerechtigden op het leefloon en equivalent leefloon, naar leeftijd, België, Brussels Gewest en grote steden, januari 2012

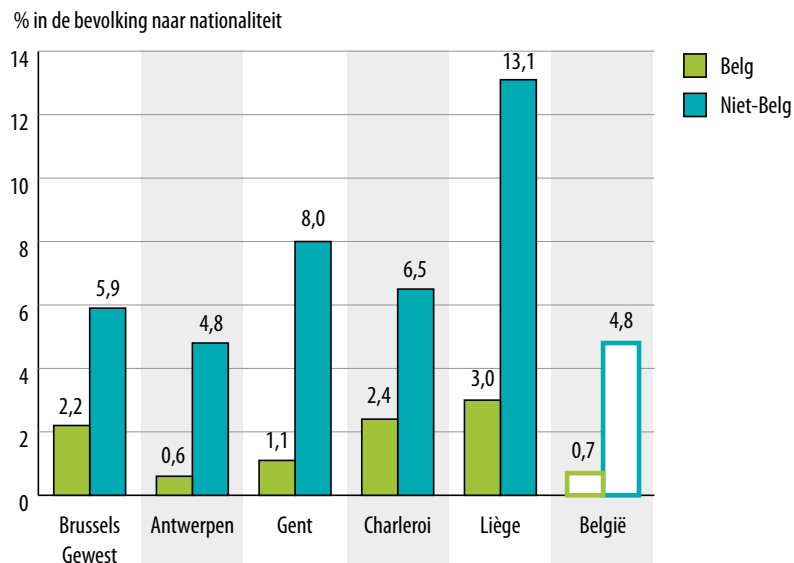
Bron: POD Maatschappelijke Integratie; gegevens op 18/06/2013; Rijksregister 2012

Het aandeel gerechtigden op het leefloon of het equivalent leefloon^[22] in de totale Brussels bevolking ligt in januari 2012 iets hoger bij de Brusselse vrouwen (3,5 %) dan bij de mannen (3,2 %). Het aandeel gerechtigden op het (equivalent) leefloon varieert ook sterk naar nationaliteit (figuur 3-7). Tegenover het gemiddelde (3,2 %) ligt het percentage iets lager voor de Belgische Brusselaars (2,2 %) en opmerkelijk hoger voor de buitenlandse Brusselaars (5,9 %). Dit verschil tussen Belgen en niet-Belgen zien we in alle grote steden.

“Het aandeel (equivalent) leefloongerechtigden ligt hoger bij alleenstaanden, niet-Belgen en een beetje hoger bij vrouwen.”

[22] Voor de gegevens in deze paragraaf kan het aandeel niet berekend worden voor de 18-64 jarigen en wordt de totale bevolking genomen. Dit verklaart waarom de percentages iets lager liggen in vergelijking met deze weergegeven in tabel 3-4.

Figuur 3-7: Aandeel gerechtigden op het leefloon en equivalent leefloon naar nationaliteit, België, Brussels Gewest en grote steden, januari 2012

Bron: POD Maatschappelijke integratie; gegevens op 12/07/2013; Rijksregister 2012

3.4 Mensen met recht op een verhoogde tegemoetkoming

Het aantal rechthebbenden op een verhoogde tegemoetkoming van de verzekering voor geneeskundige verzorging (RVV) of een OMNIO statuut vormt een alternatieve indicator voor het aantal mensen dat in financieel moeilijke omstandigheden leeft op basis van administratieve gegevens. RVV wordt toegekend op basis van de hoedanigheid (statuut of inkomensniveau) van de rechthebbende (namelijk rechthebbende op bepaalde sociale bijdragen, WIGW^[23], ...) en het wordt uitgebreid tot de partner en hun personen ten laste. Een OMNIO statuut wordt gekregen op basis van het inkomen.

Tabel 3-5 geeft het aantal en aandeel gerechtigden weer naar leeftijdscategorie en naar de reden waarom men recht heeft op een verhoogde tegemoetkoming.

In totaal heeft op 1 januari 2013 25,8 % van de totale Brusselse bevolking, als gerechtigde of als persoon ten laste, recht op een verhoogde tegemoetkoming (RVV en OMNIO): 32,4 % van de min 18-jarigen (voornamelijk ten laste), 31,6 % van de 18-24 jarigen, 21,1 % van de 25-64 jarigen en 30,1 % van de 65-plussers. Dit aandeel ligt in het Brussels Gewest veel hoger dan in België, waar in 2011 14,6 % van de bevolking recht had op een verhoogde tegemoetkoming (RIZIV, Statistieken van de geneeskundige verzorging 2012).

In januari 2013 hebben 293 827 personen recht op een verhoogde tegemoetkoming. Tegenover 2012 stellen we in 2013 een toename vast van 22 767 personen. Voor wat het aandeel in de totale bevolking betreft, betekent dit een stijging van 1,6 procentpunten. De stijging is het sterkst bij de leeftijdscategorie 18-24 jaar (31,6 % van de bevolking tussen 18 en 24 jaar in 2013 tegenover 25,3 % in 2012). Het is vooral een stijging in het aantal jongeren met een OMNIO-statuut, dat verantwoordelijk is voor de globale stijging.

Het OMNIO-statuut is sinds 1 april 2007 van toepassing en breidt het recht op het voorkeurtarief uit naar alle gezinnen met een laag inkomen^[24]. Tussen 2008 en 2011 was er een sterke stijging van het aantal gerechtigden op het OMNIO-statuut, een stijging die voornamelijk toegeschreven kan worden aan een grotere bekendheid van het statuut. Tussen 2011 en 2012 was er een stagnatie (+1,7 %) maar tussen 2012 en 2013 is er wel weer een sterke stijging (+16,1 %). Op 1 januari 2013 genoten 73 173 Brusselaars van het OMNIO-statuut, 11 804 personen meer dan vorig jaar.

[23] Weduwen, invaliden, gepensioneerden en wezen.

[24] Voor meer informatie over de verbetering van de toegang tot gezondheidszorg dankzij het OMNIO-statuut, zie het tweejaarlijks verslag van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting 2008-2009. <http://www.armoedebestrijding.be/tweejaarlijksverslag5.htm>.

Tabel 3-5: Aantal en aandeel rechthebbenden op een verhoogde tegemoetkoming van de verzekering voor geneeskundige verzorging (RVV of OMNIO) en hun personen ten laste, Brussels Gewest, 1 januari 2013

Categorie	Aantal gerechtigden en personen ten laste					
	leeftijd	0-17	18-24	25-64	65+	total
WIGW		5 619	2 407	14 035	18 976	41 037
OCMW-steuntrekker		21 545	8 774	31 098	1 410	62 827
Inkomensgarantie voor ouderen of rentebijslag		540	401	1 215	12 071	14 227
Mensen met een handicap		3 550	1 466	13 634	8 518	27 168
Kinderen met een verhoogde kinderbijslag		1 813	391	600	16	2 820
Langdurig werklozen		12 162	3 744	25 791	1 491	43 188
Alleenstaande ouder		2 512	492	1 606	1	4 611
OMNIO-statuut		31 953	6 240	34 054	926	73 173
Andere		11	4	15	49	79
Behorende tot meerdere categorieën		6 896	4 510	10 483	2 808	24 697
Totaal		86 601	28 429	132 531	46 266	293 827
Categorie	% in de bevolking					
	leeftijd	0-17	18-24	25-64	65+	total
WIGW		2,1 %	2,7 %	2,2 %	12,3 %	3,6 %
OCMW-steuntrekker		8,1 %	9,7 %	5,0 %	0,9 %	5,5 %
Inkomensgarantie voor ouderen of rentebijslag		0,2 %	0,4 %	0,2 %	7,9 %	1,2 %
Mensen met een handicap		1,3 %	1,6 %	2,2 %	5,5 %	2,4 %
Kinderen met een verhoogde kinderbijslag		0,7 %	0,4 %	0,1 %	0,0 %	0,2 %
Langdurig werklozen		4,5 %	4,2 %	4,1 %	1,0 %	3,8 %
Alleenstaande ouder		0,9 %	0,5 %	0,3 %	0,0 %	0,4 %
OMNIO-statuut		11,9 %	6,9 %	5,4 %	0,6 %	6,4 %
Andere		0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Behorende tot meerdere categorieën		2,6 %	5,0 %	1,7 %	1,8 %	2,2 %
Totaal		32,4 %	31,6 %	21,1 %	30,1 %	25,8 %

Bron: Kruispuntbank sociale zekerheid 2013, Rijksregister 2012

3.5 Leven in een huishouden zonder betaald werk, zonder inkomen uit arbeid

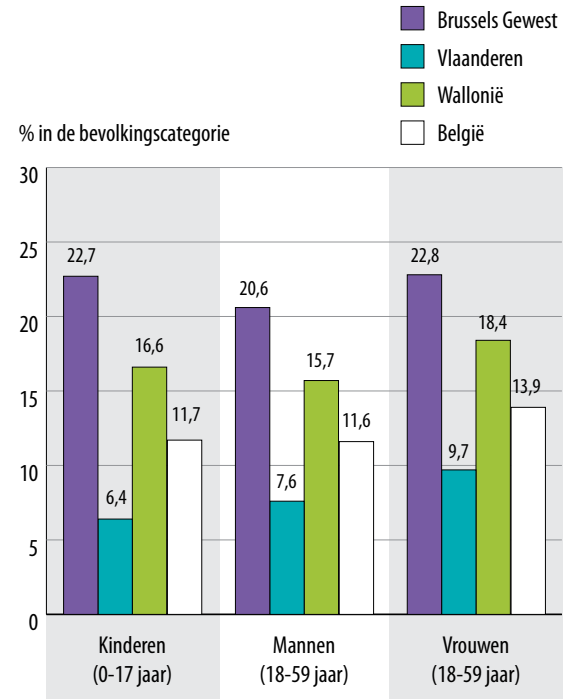
Geen werk hebben, verhoogt het individuele risico op armoede, maar dit risico kan gecompenseerd worden wanneer andere leden van het huishouden wel een inkomen uit werk hebben. In het Brussels Gewest leven meer dan één kind en één volwassenen op vijf in een huishouden zonder een inkomen uit arbeid (figuur 3-8). Dit aandeel ligt systematisch hoger dan in de rest van het land: een Brussels kind loopt vier keer meer risico om in deze situatie te verkeren dan een kind in Vlaanderen.

“Meer dan een vijfde van de Brusselse kinderen en volwassenen leeft in een huishouden zonder inkomen uit werk.”

Figuur 3-8: Bevolking in een huishouden zonder betaald werk, naar leeftijd, geslacht en gewest, 2012 (NAPind)

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2012

3.6 Overmatige schuldenlast

De Centrale voor kredieten aan particulieren van de Nationale Bank van België is één van de instrumenten die door de Belgische overheid is opgericht om overmatige schuldenlast bij gezinnen te bestrijden. De Centrale registreert sinds 2003 alle consumentenkredieten en hypothecaire kredieten die in België door natuurlijke personen worden afgesloten. Het gaat daarbij om kredieten die om privé-doeleinden worden aangegaan. De Centrale registreert eveneens de eventuele betalingsachterstanden die uit deze kredieten voortvloeien.

In 2012 stond 4,9 % van de Brusselse meerderjarige bevolking omwille van een achterstallig contract geregistreerd bij de kredietcentrale. Voor de totale Belgische bevolking ging het om 3,6 % (NAPincl).

In het Brussels Gewest kampt 8,5 % van de personen met een consumentenkrediet met een betalingsachterstand, in Wallonië 7,0 % en in Vlaanderen 3,8 % (Nationale Bank van België, 2013). Deze NAPincl-indicator omvat enkel schulden inzake consumentenkredieten. Dat betekent dat andere soorten schulden zoals voor huur, gezondheidszorg, alimentatie, belastingen, energie en water niet worden geregistreerd.

Sinds het uitbreken van de economische crisis zijn er niet alleen meer consumenten die geconfronteerd worden met betalingsmoeilijkheden, ook de omvang van het gemiddeld achterstallig bedrag loopt steeds op. Voor alle kredietvormen geldt zonder uitzondering dat betalingsachterstanden die sinds 2008 werden opgelopen, minder snel geregulariseerd worden (Nationale Bank van België, 2013).

Het gemiddeld achterstallig bedrag, vooral bij de hypothecaire kredieten, varieert sterk tussen de verschillende regio's. In Brussel bedraagt de betalingsachterstand bij een hypothecair krediet gemiddeld 43 079 €, in Vlaanderen 38 343 € en in Wallonië slechts 23 424 €. Dit kan grotendeels verklaard worden door het prijsverschil in de immobiëlesector tussen de drie gewesten (Nationale Bank van België, 2013).

3.7 Inkomens van de gemeenten uit personenbelastingen en onroerende voorheffing

Er bestaan grote verschillen tussen de inkomsten van de verschillende Brusselse gemeenten. We beschikken momenteel niet over recentere gegevens dan deze gepubliceerd in de Welzijnsbarometer 2012 p. 31 (figuur 3-8).

4. DE ARBEIDSMARKT

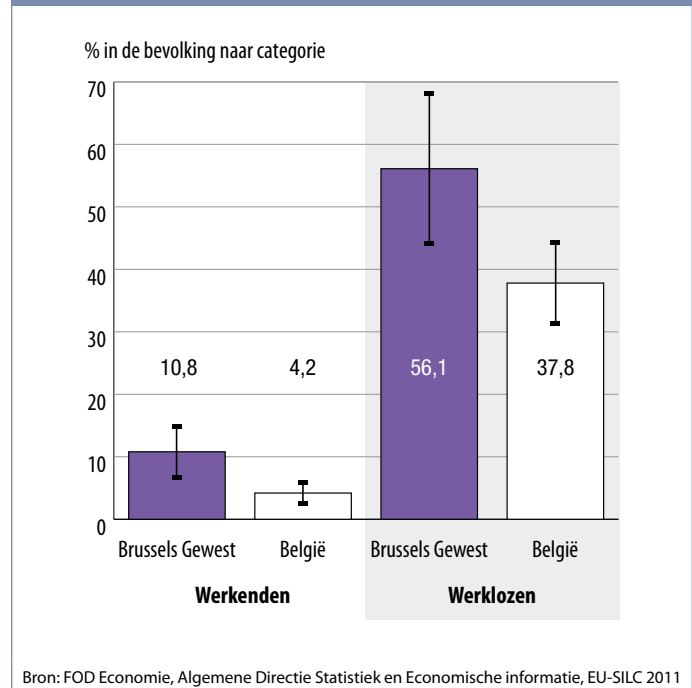
Het risico op (financiële) armoede wordt in sterke mate bepaald door ongelijke arbeidsmarktsituaties: een regelmatig en toereikend inkomen vormt een immers belangrijke bescherming tegen armoede. Zo zien we in het Brussels Gewest dat het armoederisico bij werklozen (56,1 %) vijf keer hoger ligt dan bij werkenden (10,8 %) (EU-SILC, 2011) (figuur 4-1). Deze vaststelling kan grotendeels verklaard worden door het feit dat de inkomens waar werklozen moeten op terugvallen (vervangingsinkomen of sociale bijstandsuitkering) onder het niveau van de armoederisicogrens liggen (zie hoofdstuk 3).

Dit verhoogd armoederisico voor werklozen heeft bovendien gevolgen voor het hele gezin. Zo ligt het armoederisico extreem hoog voor de personen in een gezin waar niemand werkt of met een lage werkintensiteit^[25] (76,2 % voor gezinnen met kinderen in België (EU-SILC))^[26].

De tewerkstellingsmogelijkheden en –voorwaarden worden natuurlijk sterk beïnvloed door de “gezondheid” van de arbeidsmarkt. In het Brussels Gewest steeg de werkloosheid sinds het midden van de jaren '90 (parallel met de demografische groei van de Brusselse bevolking) sterker dan voor het hele land met een blijvende hoge werkloosheidsgraad^[27] als gevolg.

“In het Brussels Gewest ligt het aandeel van de niet-werkende bevolking onder de armoederisicogrens vijf keer hoger dan deze bij de werkende bevolking.”

Figuur 4-1: Armoederisico bij mensen met en zonder werk, Brussels Gewest en België, inkomens 2010

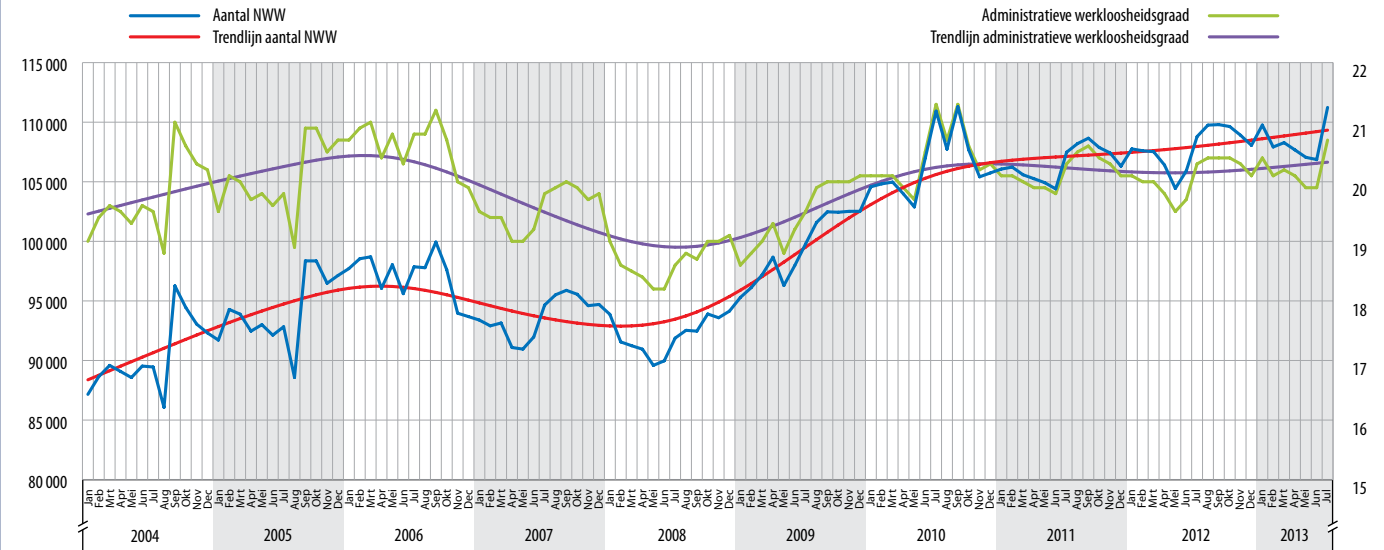
Daarenboven werden de laatste jaren getekend door de gevolgen van de financiële crisis van 2008. Het aantal niet-werkende werkzoekenden (NWW) steeg sterk in 2009 en 2010, evenals de werkloosheidsgraad op basis van administratieve gegevens (zie kader 2, paragraaf 4.1) (figuur 4-2). Sinds 2010 blijft de administratieve werkloosheidsgraad relatief stabiel. Deze evoluties suggereren een structurele toename van de werkloosheid (BISA, 2013).

In juli 2013 telde het Brussels Gewest 111 212 niet-werkende werkzoekenden.

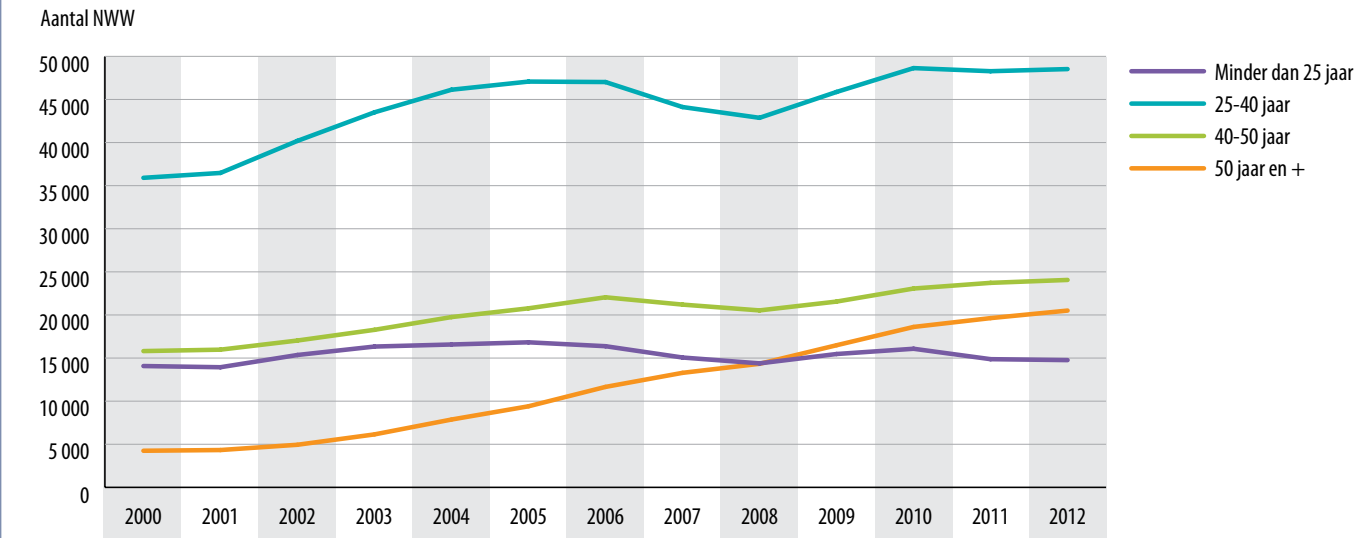
[25] De lage werkintensiteit-indicator wordt gedefinieerd als het percentage personen dat leeft in een huishouden met een werkintensiteit die lager is dan of gelijk aan 0,20. De werkintensiteit van het huishouden wordt berekend als de verhouding van (1) het totaal aantal maanden dat de volwassen gezinsleden (jonger dan 60 jaar) hebben gewerkt in het laatste kalenderjaar, en (2) het totaal aantal maanden dat de volwassen gezinsleden (jonger dan 60 jaar) theoretisch kunnen werken op een jaar (De interfederale armoedebaarometer 2012, achtergrondnota bij de interfederale armoedebaarometer).

[26] Cijfers uit de Interfederale armoedebaarometer 2012

[27] Werkloosheidsgraad berekend als het % niet-werkende werkzoekende binnen de actieve bevolking (zie kader 1, paragraaf 4.1)

Figuur 4-2: Maandelijkse evolutie van het aantal niet-werkende werkzoekenden (NWW) en de administratieve werkloosheidsgraad, Brussels Gewest, 2004-2013

Bron: Observatorium voor de werkgelegenheid, Actiris. Berekening van de trendlijn door het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse

Figuur 4-3: Evolutie van het aantal NWW naar leeftijdsgroep, Brussels Gewest, 2000-2012

Bron: Brussels Observatorium voor de Werkgelegenheid, Actiris

De bevolking tussen 25 en 40 jaar vertegenwoordigt het grootste aandeel van de Brusselse NWW (45,0%) (figuur 4-3). De stijging van het absolute aantal werklozen zet zich sinds de afgelopen tien jaar door bij alle leeftijdsklassen, met als uitzondering de -25 jarigen (hun aantal blijft relatief stabiel)^[28] en met een sterke stijging van het aantal NWW ouder dan 50 jaar. Het aantal NWW in de verschillende leeftijdsgroepen wordt sterk beïnvloed door specifieke tewerkstellingsmaatregelen, maar ook door een herdefiniëring van statuten of voorwaarden bij inschrijving. De sterke stijging van het aantal NWW ouder dan 50 jaar sinds 2002 kan bijvoorbeeld onder andere verklaard worden door de afschaffing van de vrijstelling van inschrijving van werkzoekenden jonger dan 58 jaar^[29] en recenter ook door een verstrenging van de voorwaarden voor het toekennen van het brugpensioen.

4.1 De activiteits-, tewerkstellings- en werkloosheidsgraad

Om de situatie op de arbeidsmarkt te analyseren, worden doorgaans de activiteitsgraad, de tewerkstellingsgraad en de werkloosheidsgraad berekend (kader 1). Hiervoor kunnen administratieve gegevens of enquête gegevens gebruikt worden. Bovendien verschilt de definitie van werkloosheid naargelang de gebruikte bron. Het verschil tussen de werkloosheid zoals gedefinieerd door het Internationaal Arbeidsbureau (IAB) en de administratieve werkloosheidsgraad wordt verduidelijkt in kader 2 hieronder.

[28] Het is opvallend dat de werkloosheidsgraad van de min 25 jarigen niet daalde gedurende deze periode, ondanks de demografische groei. Dit wordt verklaard door de tendens van een dalende activiteitsgraad van de jongeren gedurende deze periode.

[29] Voor 1 juli 2002 konden werklozen van 50 jaar en ouder na één jaar werkloosheid een vrijstelling van inschrijving als werkzoekende vragen. Sinds 1 juli 2002 is deze vrijstelling enkel mogelijk onder strikte voorwaarden op vlak van leeftijd (minimum 58 jaar) of het aantal gedane dienstjaren (minimum 38 jaar). Bron: RVA (2011).

Kader 1: Definiëring van de activiteits-, tewerkstellings-, en werkloosheidsgraad

De activiteits-, tewerkstellings-, en werkloosheidsgraad in het Brussels Gewest wordt berekend voor de mensen die in het Brussels Gewest wonen, ongeacht of ze in het Brussels Gewest werken of elders. Het schema hieronder (figuur 4-3) toont hoe de actieve bevolking (tussen 15 en 64 jaar) verdeeld wordt in groepen op basis waarvan de verschillende graden berekend kunnen worden.

De activiteitsgraad komt dus overeen met het aandeel personen op actieve leeftijd (tussen 15 en 64 jaar) die beschikbaar zijn op de arbeidsmarkt, of ze nu werken of werkloos zijn. Een lage activiteitsgraad kan verklaard worden door een groot aandeel van de bevolking op actieve leeftijd die niet beschikbaar zijn op de arbeidsmarkt (bijvoorbeeld studenten, bruggepensioneerden, huismannen / vrouwen, invaliden, ...).

De tewerkstellingsgraad is het aandeel van de bevolking op actieve leeftijd (tussen 15 en 64 jaar) die werk hebben. De tewerkstellingsgraad zal stijgen als de groei van het aantal werkende hoger ligt dan de groei van de bevolking op actieve leeftijd.

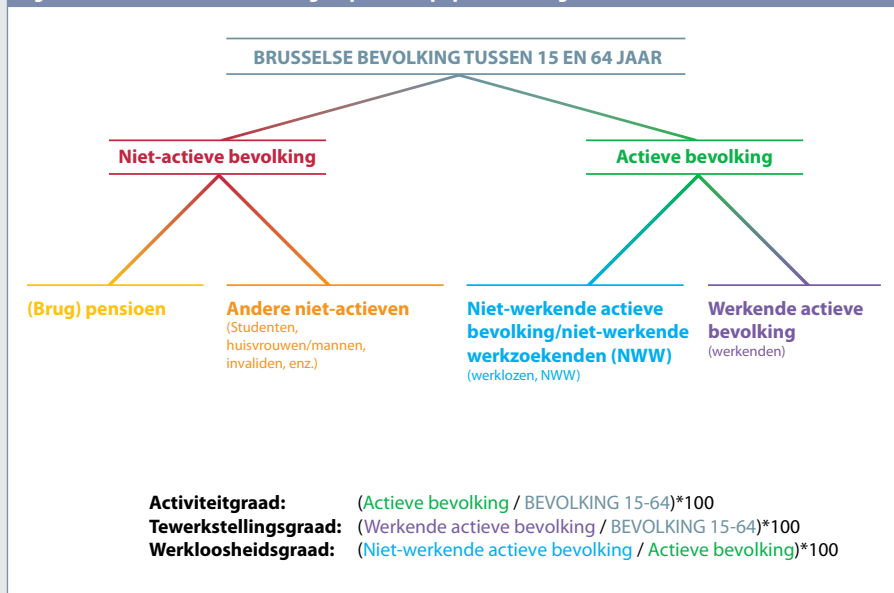
De werkloosheidsgraad toont het aandeel werklozen (beschikbaar op de arbeidsmarkt) in de actieve bevolking. De werkloosheidsgraad kan op twee verschillende manieren dalen: ofwel een daling van het aantal werklozen omwille van een hogere tewerkstelling, ofwel een daling van de actieve bevolking (bijvoorbeeld door een verlenging van de studietijd) zonder dat deze een effect heeft op de tewerkstelling.

De werkloosheidsgraad kan dus onafhankelijk van de tewerkstellingsgraad variëren. De twee indicatoren geven andere informatie.

Om de bevolking in te delen in de verschillende categorieën (totaal, inactief, werkende en niet-werkende actieve bevolking) gebruiken we verschillende administratieve bronnen (voor de niet-werkende actieve bevolking meestal de gegevens van Actiris cf. figuur 4-2 en 4-3). Om de graden te berekenen (werkloosheids-, tewerkstellings- en activiteitsgraad) kunnen we administratieve bronnen of enquête-gegevens gebruiken (voornamelijk de Arbeidskrachtenenquête), zie kader 2.

Deze verschillende definities gaan over de inwoners van een bepaald territorium (hier het Brussels Gewest). De actieve bevolking moet onderscheiden worden van de interne tewerkstelling. Dit laatste refereert naar het aantal tewerkstellingsplaatsen binnen een bepaald territorium. In 2012 telde het Brussels Gewest 714 847 tewerkstellingsplaatsen (interne tewerkstelling), waarvan de helft wordt bezet door pendelaars (51,1%). Onder de pendelaars die in Brussel werken, woont 62,7% in Vlaanderen en 37,3% in Wallonië. Onder de 420 138 actieve Brusselaars, werkt 16,8% buiten het Brussels Gewest – onder hen werkt 64,4% in Vlaanderen, 30,0% in Wallonië en 5,4% in het buitenland (Brussels Observatorium voor de Werkgelegenheid, Actiris).

Figuur 4-4: Les différents sous-groupes de la population d'âge actif

Kader 2: Vergelijking van de werkloosheidsgraad volgens het Internationaal Arbeidsbureau (IAB) en de werkloosheidsgraad gebaseerd op administratieve gegevens

De cijfers in de paragrafen 4.1.1 en 4.1.2 (zie verder) zijn berekend op basis van de **Arbeidskrachtenenquête (EAK)** en stemmen overeen met de definities van de verschillende statuten (inactief, werkend of werkloos) zoals opgesteld door het Internationaal Arbeidsbureau (IAB). Afhankelijk van de gebruikte bron zullen de absolute en relatieve cijfers echter verschillen. Zo verschillen de cijfers in de paragrafen 4.1.1 en 4.1.2 (EAK) van die in figuur 4-2 en 4-3 en in paragraaf 4.1.3 (administratieve gegevens). Het kan interessant zijn om de werkloosheidsgraad volgens het IAB te vergelijken met de werkloosheidsgraad op basis van administratieve gegevens, beide indicatoren geven immers verschillende informatie weer.

Voor het **IAB** wordt iemand als werkloos beschouwd als hij voldoet aan drie voorwaarden tijdens een bepaalde referentieperiode: geen werk hebben, beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt (de persoon kan binnen een termijn van 2 weken beginnen werken) en actief op zoek zijn naar werk. Om aan dit

laatste criteria te beantwoorden polst de enquêteur naar verschillende methoden van actief werk zoeken die toegepast zijn gedurende de vier weken voorafgaand aan de enquête. Een werkloze volgens IAB moet dus niet noodzakelijk ingeschreven zijn in een gewestelijk arbeidsbemiddelingskantoor (**Actiris**, **Forem**, **VDAB** of **ADG**). Omgekeerd wordt een persoon die wel is ingeschreven maar die niet voldoet aan de drie bovenvernoemde criteria niet bij de werkloze bevolking gerekend. In dit laatste geval wordt persoon beschouwd als inactief voor het **IAB**.

De **administratieve werkloosheid** baseert zich op de administratieve gegevens van de gewestelijke arbeidsbemiddelingsdiensten en telt het aantal **niet-werkende werkzoekenden** die hier aldus ingeschreven zijn (cf. figuur 4-2).

Het aantal werklozen en de werkloosheidsgraad volgens **IAB** liggen in het algemeen lager dan het aantal **niet-werkende werkzoekenden** volgens

administratieve gegevens en de administratieve werkloosheidsgraad. In het Brussels Gewest is in 2012 17,5 % (17,1 % in 2011) van de actieve bevolking werkloos, terwijl de administratieve werkloosheidsgraad 20,1 % bedraagt (20,4 % in 2011). Het verschil tussen het aantal **NWW** en de **IAB** werklozen is minder groot voor het Brussels Gewest dan voor België.

De keuze voor administratieve of enquête gegevens hangt voornamelijk af van de beschikbaarheid van de gegevens. De werkloosheidsgraad per gemeente is bijvoorbeeld enkel beschikbaar op basis van administratieve gegevens, terwijl de werkloosheidsgraad (net zoals de activiteits- en tewerkstellingsgraad) naar bepaalde kenmerken (geslacht, diploma, nationaliteit, ...) enkel beschikbaar is via de **EAK** (definities van het **IAB**). Deze laatste laat eveneens toe om enkele **NAPind** indicatoren te berekenen en laat internationale vergelijkingen toe.

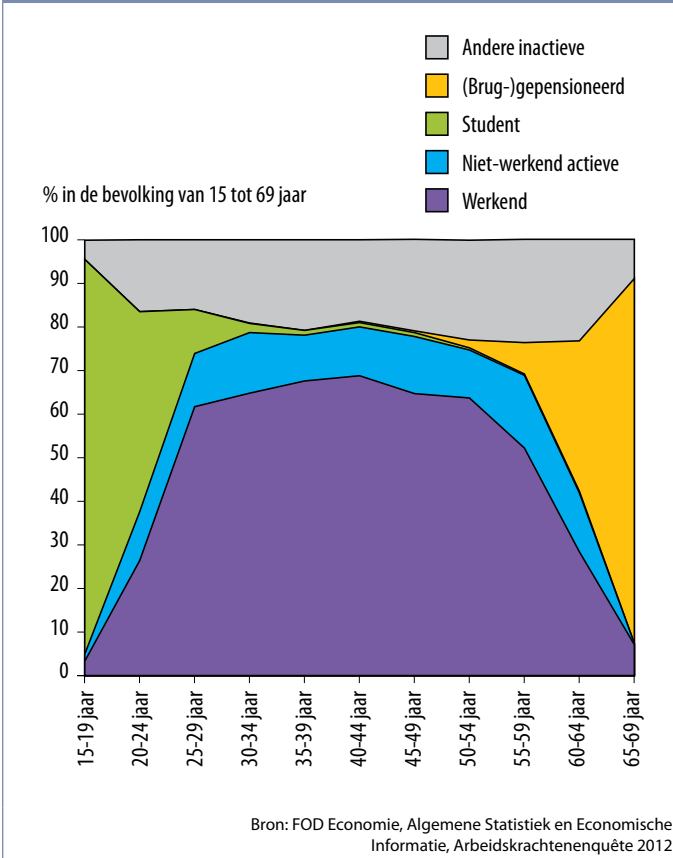
4.1.1 ALGEMENE SITUATIE

Het sociaaleconomisch statuut van de bevolking verschilt sterk naar leeftijd. Figuur 4-5 toont de verdeling van de bevolking naar statuut en leeftijdsklasse van 5 jaar: 'werkend', 'niet-werkend actief', 'student', '(brug)pensioentrekend' en 'andere inactieven'. Men ziet een duidelijke stijging van het aandeel van de actieve bevolking tussen de eerste leeftijdsklasse (15-19 jaar), de tweede (20-24 jaar) en de derde leeftijdsklasse (25-29 jaar), een illustratie van de intrede op de arbeidsmarkt na respectievelijk secundaire school en hogere studies. Deze verhouding blijft vervolgens relatief stabiel tot 49 jaar. Vanaf 50-59 jaar zien we een lichte daling van de actieve bevolking als gevolg van een vervroegd uittreden uit de arbeidsmarkt. Vanaf 60-65 jaar neemt het aandeel ten slotte sterk af.

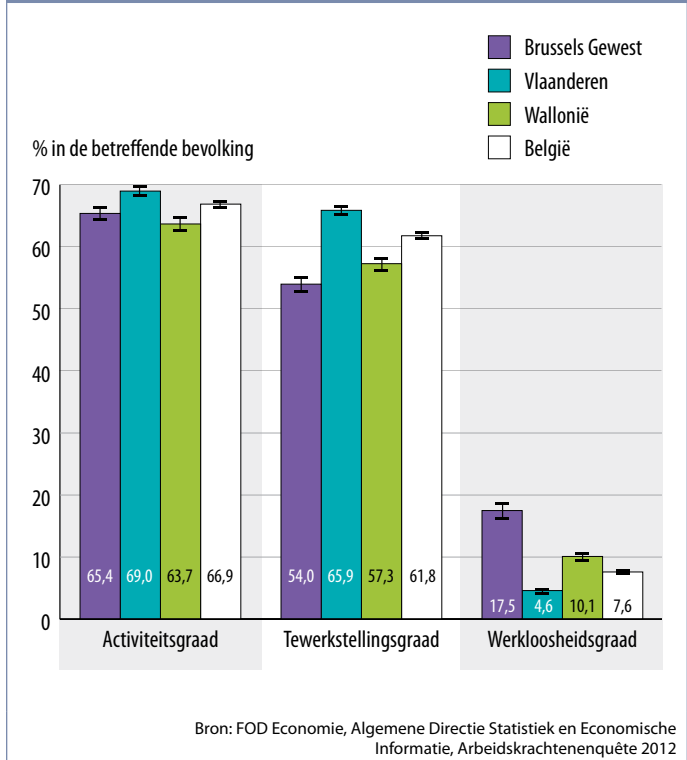
Figuur 4-6 toont de activiteitsgraad van de Brusselse bevolking tussen 15 en 64 jaar, die 65,4 % bedroeg in 2012. Een derde (34,6 %) van de bevolking is met andere woorden inactief, wat bijvoorbeeld betrekking kan hebben op studenten, mannen of vrouwen aan de haard, bruggepensioneerden enzovoort. Hiermee ligt de activiteitsgraad van de Brusselse bevolking iets lager maar dicht bij deze van het hele land.

De tewerkstellingsgraad op zijn beurt ligt echter veel lager in het Brussels Gewest (54,0 %) dan in Vlaanderen (65,9 %) en Wallonië (57,3 %). Parallel hiermee ligt de werkloosheidsgraad opvallend hoger in het Brussels Gewest (17,5 % tegenover 4,6 % in Vlaanderen en 10,1 % in Wallonië). Deze laatste twee indicatoren getuigen

Figuur 4-5: Sociaaleconomische situatie van de Brusselse bevolking naar leeftijdsgroep van 5 jaar, 2012

Figuur 4-6: Activiteitsgraad, tewerkstellingsgraad en werkloosheidsgraad (IAB), naar gewest en voor België, 2012

van een minder gunstige arbeidsmarktsituatie van de Brusselse bevolking. De tewerkstellings- en werkloosheidsgraad bleven relatief stabiel sinds 2010. Tussen 2009 en 2010 was de situatie wel verslechterd (17,4 % in 2010 tegenover 15,9 % in 2009^[30]).

“Slechts iets meer dan de helft van de Brusselse bevolking tussen 15 en 64 jaar is tewerkgesteld. Onder de actieve bevolking (beschikbaar op de arbeidsmarkt), is meer dan één op vijf werkloos.”

[30] Aangezien het enquête gegevens betreffen, moet elke vergelijking doorheen de tijd weliswaar met het nodige voorbehoud geïnterpreteerd worden.

4.1.2 ONGELIJKHEDEN NAARGELANG VERSCHILLENDE SOCIODEMOGRAFISCHE KENMERKEN

Binnen de Brusselse bevolking bestaan er belangrijke ongelijkheden op het vlak van participatie aan de arbeidsmarkt tussen verschillende bevolkingsgroepen (volgens geslacht, leeftijd, nationaliteit, diploma of gezinstype).

Naar geslacht

De ongelijkheid tussen mannen en vrouwen op de Brusselse arbeidsmarkt laat zich voornamelijk voelen op vlak van arbeidsmarktparticipatie (figuur 4-7). De activiteitsgraad ligt veel lager bij vrouwen (58,3 %) dan bij mannen (72,5 %). De ongelijkheden tussen mannen en vrouwen op het vlak van activiteitsgraad zijn groter in het Brussels Gewest dan in het hele land. In vergelijking met Brussel kent België een hogere activiteitsgraad voor vrouwen (61,3 % tegenover 72,5 % voor mannen).

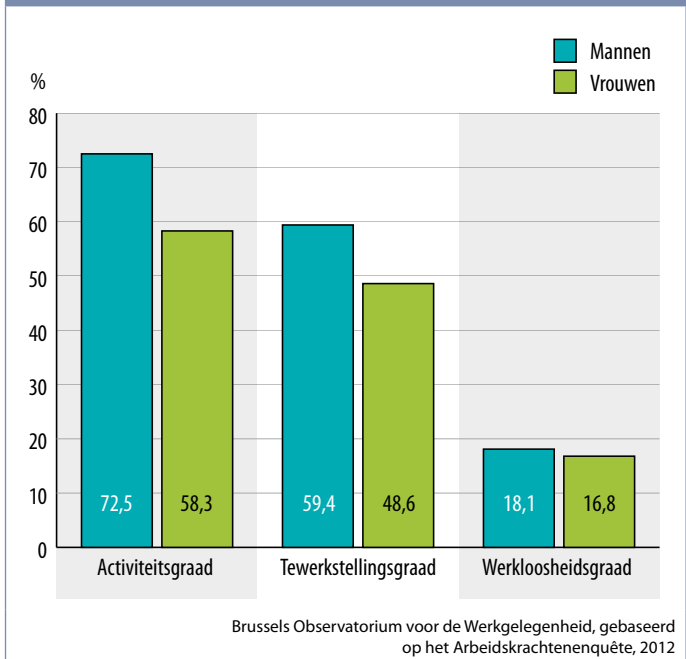
In het Brussels Gewest hebben vrouwen, eens ze actief zijn op de arbeidsmarkt, een minder groot risico op werkloosheid (IAB) dan mannen (16,8 % tegenover 18,1 %). Dit zien we niet terug voor heel België, waar de werkloosheidsgraad voor vrouwen ongeveer gelijk is aan deze voor mannen (7,4 % tegenover 7,7 %).

“Onder de Brusselse bevolking is er voornamelijk een genderverschil op vlak van arbeidsmarktparticipatie, de activiteitsgraad bij vrouwen ligt beduidend lager dan deze bij mannen. De Brusselse activiteitsgraad bij vrouwen ligt lager dan deze voor heel het land.”

Figuur 4-7: Activiteitsgraad, tewerkstellingsgraad en werkloosheidsgraad (IAB) naar geslacht, Brussels gewest, 2012

Deze Brusselse eigenheid (IAB werkloosheidsgraad van mannen hoger dan van vrouwen) zien we niet terug bij de administratieve werkloosheidsgraad. De administratieve werkloosheidsgraad van vrouwen (20,7 %) is zelfs een beetje hoger dan deze voor mannen (19,5 %). Dit doet vermoeden dat onder de vrouwen die ingeschreven zijn bij Actiris, een deel als inactief (en dus niet als werkloos) beschouwd wordt volgens de IAB definitie en aldus niet beantwoordt aan de criteria die duiden op actief zoeken naar werk (zie kader 2 hierboven).

Naar leeftijd

In vergelijking met België ligt de activiteitsgraad voor alle leeftijdscategorieën lager in het Brussels Gewest, behalve voor de bevolking tussen 50 en 64 jaar: deze bevolkingsgroep is in het Brussels Gewest iets actiever dan in de rest van België.

Tot de leeftijd van 60 jaar ligt de tewerkstellingsgraad lager in het Brussels Gewest dan in België. Vanaf 60 jaar telt het Brussels Gewest een hoger aandeel werkenden. In 2012 bedroeg de tewerkstellingsgraad voor de 60-64 jarigen in het Brussels Gewest 28,1 % tegenover 19,8 % in Vlaanderen en 21,5 % in Wallonië^[31]. Het aandeel personen op (pre)-pensioen onder de 60-64 jarigen ligt in Brussel (34,5 %) veel lager dan voor het hele land (49,9 %).

“De activiteitsgraad en tewerkstellingsgraad ligt lager in het Brussels Gewest dan in de rest van het land, uitgezonderd voor de oudere bevolking (rond 60 jaar) waar het aandeel actieve en tewerkgestelde actieve ouderen hoger ligt dan in de rest van het land.”

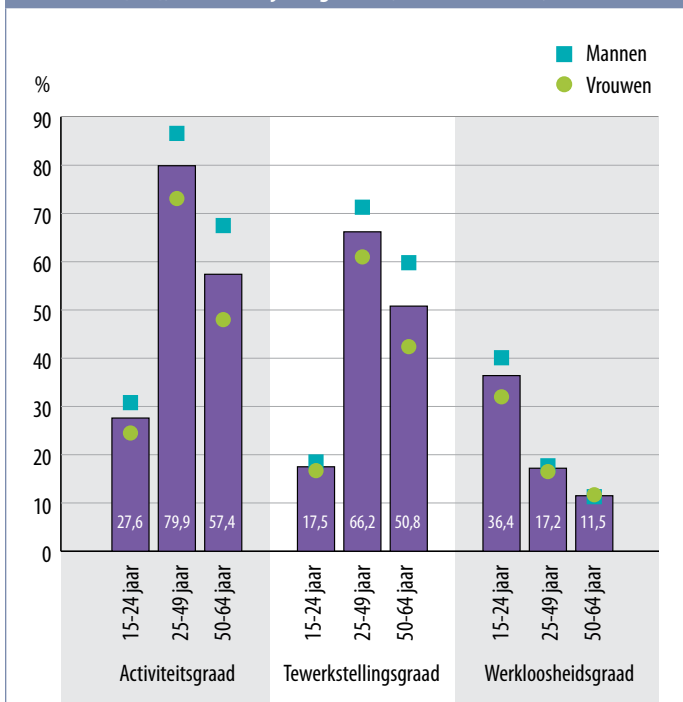
In figuur 4-8 valt vooral de hoge werkloosheidsgraad van jongeren tussen 15 en 24 jaar op: meer dan één jongere op drie die actief is op de arbeidsmarkt is werkloos (36,4 %), dit is twee keer zo veel als voor de 25-49 jarigen en bijna vier keer zo veel als voor de 50-64 jarigen.

Terwijl bij jongeren de werkloosheidsgraad hoger ligt bij mannen dan bij vrouwen, verdwijnt dit verschil grotendeels bij de andere leeftijdsklassen. Voor wat de activiteits- en tewerkstellingsgraad betreft, zijn de verschillen tussen mannen en vrouwen dan weer duidelijk minder groot bij de jongeren (15-24 jaar) dan bij de andere leeftijdscategorieën (25-49 jaar en 50-64 jaar).

Bij de jongeren is het tenslotte belangrijk rekening te houden met het hoge aandeel studenten. Wanneer deze groep buiten beschouwing wordt gehouden, stijgt de tewerkstellingsgraad van de jongeren (15-24 jaar) van 17,5 % naar 47,2 %.

“Bij de jongeren tussen 15 en 24 jaar die beschikbaar zijn op de arbeidsmarkt, is meer dan één op drie werkloos.”

Figuur 4-8: Activiteitsgraad, tewerkstellingsgraad en werkloosheidsgraad (IAB), naar leeftijd en geslacht, Brussels Gewest, 2012

Bron: Brussels Observatorium voor de Werkgelegenheid (gebaseerd op de Arbeidskrachtenenquête), 2012

[31] Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2012.

Naar opleidingsniveau

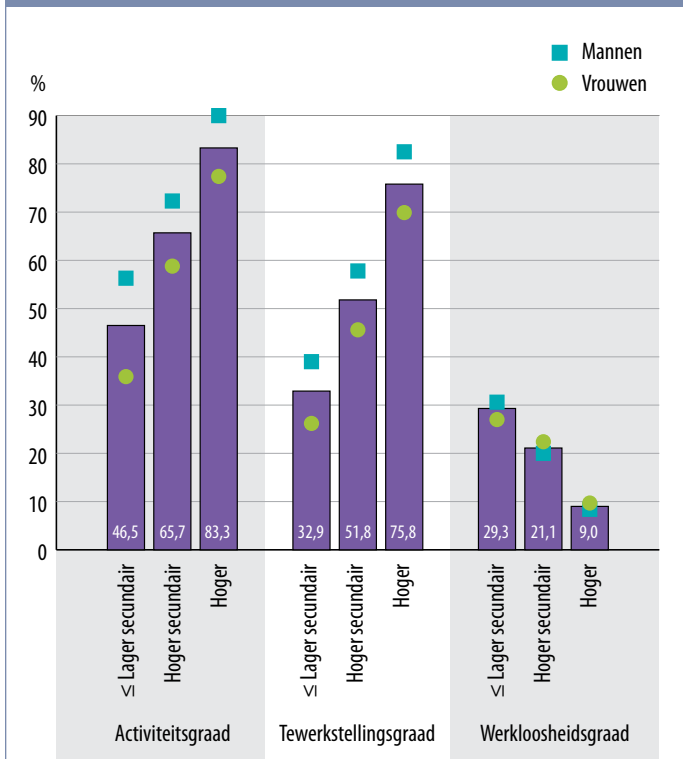
De verschillende arbeidsmarktindicatoren tonen grote ongelijkheden in functie van het opleidingsniveau: zowel de arbeidsmarktparticipatie als de kansen om werk te vinden nemen toe naargelang men een hoger opleidingsniveau heeft (figuur 4-9). Voor de actieve Brusselaars met maximum een diploma van het lager secundair onderwijs loopt de werkloosheidsgraad op tot 29,3 % in vergelijking met één op vijf (21,1 %) van de Brusselaars met maximaal een diploma van het hoger secundair onderwijs en één op tien (9,0 %) van de Brusselaars met een diploma van het hoger onderwijs. Bij de activiteitsgraad zien we dat de ongelijkheden tussen mannen en vrouwen groter zijn voor Brusselaars met een laag opleidingsniveau in vergelijking met een gemiddeld of hoog opleidingsniveau. De lagere werkloosheidsgraad bij de arbeidsmarktactieve vrouwen vinden we enkel terug bij vrouwen met een laag opleidingsniveau.

De werkloosheidsgraad ligt hoger in het Brussels Gewest dan voor heel België, ongeacht het opleidingsniveau (en in het algemeen onafhankelijk van andere sociodemografische variabelen). Deze vaststelling doet vermoeden dat er voor het Brussels Gewest specifieke factoren zijn met betrekking tot de vraag naar arbeidskrachten spelen die de hoge werkloosheid kunnen verklaren, zoals bijvoorbeeld de vereisten op het vlak van tweetaligheid of discriminatie bij de aanwerving (Englert, 2013).

De indicatoren in figuur 4-9 zijn berekend op basis van de Arbeidskrachtenenquête, waarbij het opleidingsniveau gebaseerd is op de verklaring van de geïnterviewde personen. Het is hierbij belangrijk op te merken dat administratieve gegevens aangeven dat niet minder dan 38,5 % van de niet-werkende werkzoekenden ingeschreven bij Actiris een diploma hebben dat niet erkend is in België (28,3 % heeft maximum een diploma lager secundair, 20,3 % een diploma hoger secundair en 12,9 % een diploma hoger onderwijs)^[32].

“Bijna één Brusselaar op drie actief op de arbeidsmarkt met een laag opleidingsniveau is werkloos, tegenover één op zes voor zij met een hoog opleidingsniveau. De werkloosheidsgraad is hoger in het Brussels Gewest dan gemiddeld in België ongeacht het opleidingsniveau.”

Figuur 4-9: Activiteitsgraad, tewerkstellingsgraad en werkloosheidsgraad (IAB) naar opleidingsniveau en geslacht (15-64 jaar), Brussels Gewest, 2012

Bron: Brussels Observatorium voor de Werkgelegenheid, Actiris, op basis van de Arbeidskrachtenenquête 2012

[32] Bron: Brussels Observatorium voor de Werkgelegenheid, Actiris en eigen berekeningen.

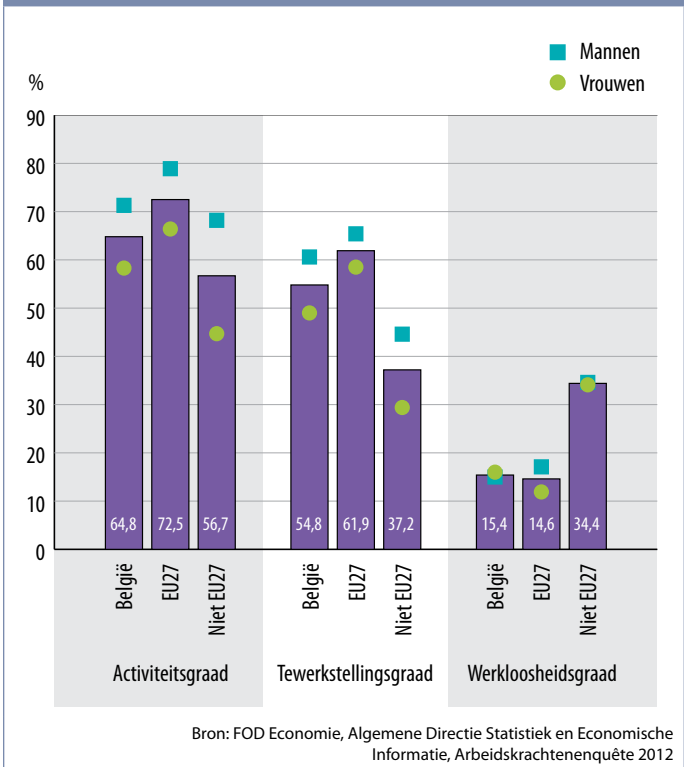
Naar nationaliteit

In het Brussels Gewest hebben de niet-Belgische Europeanen (EU27) de meest gunstige positie op de arbeidsmarkt, gevolgd door de personen met Belgische nationaliteit (figuur 4-10).

De personen met een **nationaliteit van buiten de EU27** bevinden zich in een erg precare arbeidsmarktpositie: meer dan één op de drie actieve niet-Europeanen (niet-EU27) is werkloos. Naast factoren als het opleidingsniveau of de kennis van het Nederlands of het Frans, tonen verschillende studies aan dat er een belangrijke discriminatie bestaat op de Brusselse arbeidsmarkt (zie bijvoorbeeld Martens et al, 2005). Bij gelijke kenmerken (opleidingsniveau, geslacht, leeftijd, gezinssituatie, enz.) heeft iemand met een niet-Europese nationaliteit (niet-EU27) of geboren in een land buiten de EU27 een hogere kans om werkloos te zijn dan iemand met de Belgische nationaliteit (of geboren in België) (Englert, 2013). Bovendien ligt de activiteitsgraad van personen uit een land buiten de EU27 in het algemeen erg laag, en in het bijzonder bij de vrouwen.

De relatief betere situatie **van Europese inwoners (EU27)** in vergelijking met personen met de Belgische nationaliteit is een Brusselse bijzonderheid. Hun hoger opleidingsniveau kan dit voor een deel verklaren. Maar ook bij de laaggeschoolden zien we een betere arbeidsmarktsituatie. Voor de hoogopgeleiden is het mogelijk dat deze mensen vaak worden tewerkgesteld in segmenten van de arbeidsmarkt die verband houden met de functie van Brussel als hoofdstad van Europa. Voor de laaggeschoolden kan het zijn dat ze meer geneigd zijn om minder gunstige arbeidsvoorwaarden te aanvaarden dan hun Belgische collega's, terwijl ze minder worden blootgesteld aan discriminatie dan mensen uit landen buiten de EU27 (Englert, 2013). Aangezien de meeste naturalisaties worden aangevraagd door mensen uit landen buiten de EU27, is de groep met Belgische nationaliteit erg heterogeen en dit kan door mogelijke discriminatiefenomenen de tewerkstellingsgraad beïnvloeden.

Figuur 4-10: Activiteitsgraad, tewerkstellingsgraad en werkloosheidsgraad (IAB) naar nationaliteit en geslacht (15-64 jaar), Brussels Gewest, 2012

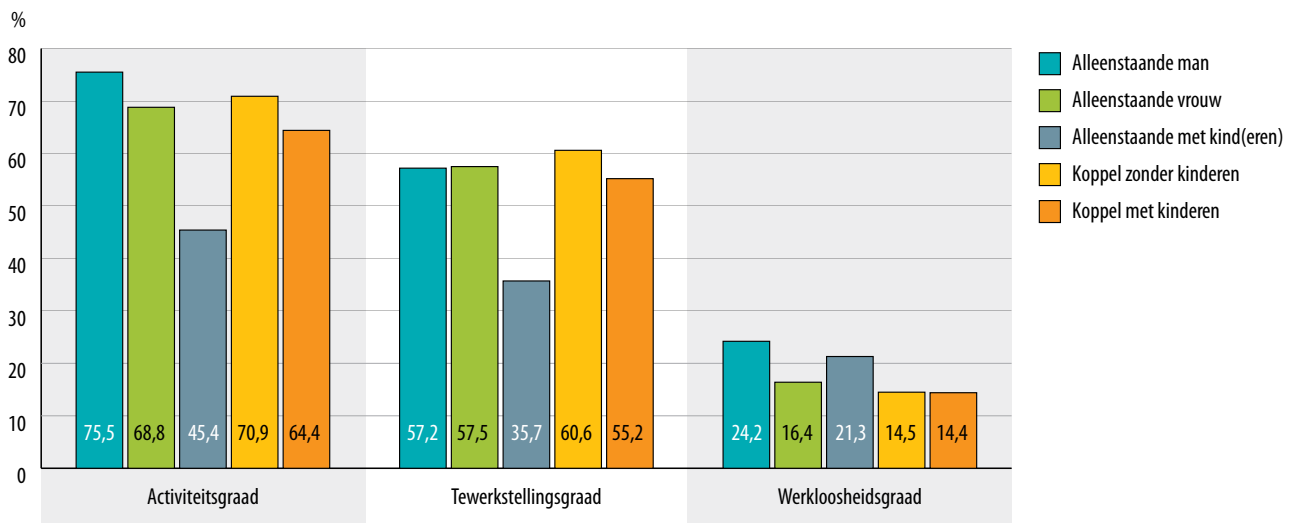
“Personen afkomstig van een land buiten EU27 ondervinden een erg moeilijke arbeidsmarktsituatie: in het Brussels Gewest is meer dan een op de drie actieve niet-Europeanen werkloos.”

Naar huishouden

De arbeidsmarktsituatie varieert eveneens naargelang het huishoudentype (figuur 4-11). Vooral de eenoudergezinnen zijn erg kwetsbaar op de arbeidsmarkt: meer dan de helft van de alleenstaande ouders is inactief. Hun activiteitsgraad (45,4 %) en tewerkstellingsgraad (35,7 %) zijn bijgevolg erg laag. Onder de actieve bevolking is meer dan één alleenstaande ouder op vijf (21,3 %) en bijna één alleenstaande man op vier (24,2 %) en één alleenstaande vrouw op zes (16,4 %) werkloos.

“Eénoudergezinnen zijn bijzonder kwetsbaar. Onder hen is meer dan één ouder op twee inactief in het Brussels Gewest.”

Figuur 4-11: Activiteitsgraad, tewerkstellingsgraad en werkloosheidsgraad (IAB) naar huishoudentype, Brussels Gewest, 2012

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2012

4.1.3 DE WERKLOOSHEIDSGRAAD IN DE GROTE STEDEN EN NAAR GEMEENTE

Op basis van administratieve gegevens bereikte de werkloosheidsgraad in het Brussels Gewest 20,4 %. Dit ligt hoger dan de werkloosheidsgraad in de grote Vlaamse steden zoals Antwerpen (14,8 %) en Gent (11,7 %) en ligt lager dan in de Waalse grote steden zoals Luik (26,6 %) en Charleroi (26,9 %) ^[33].

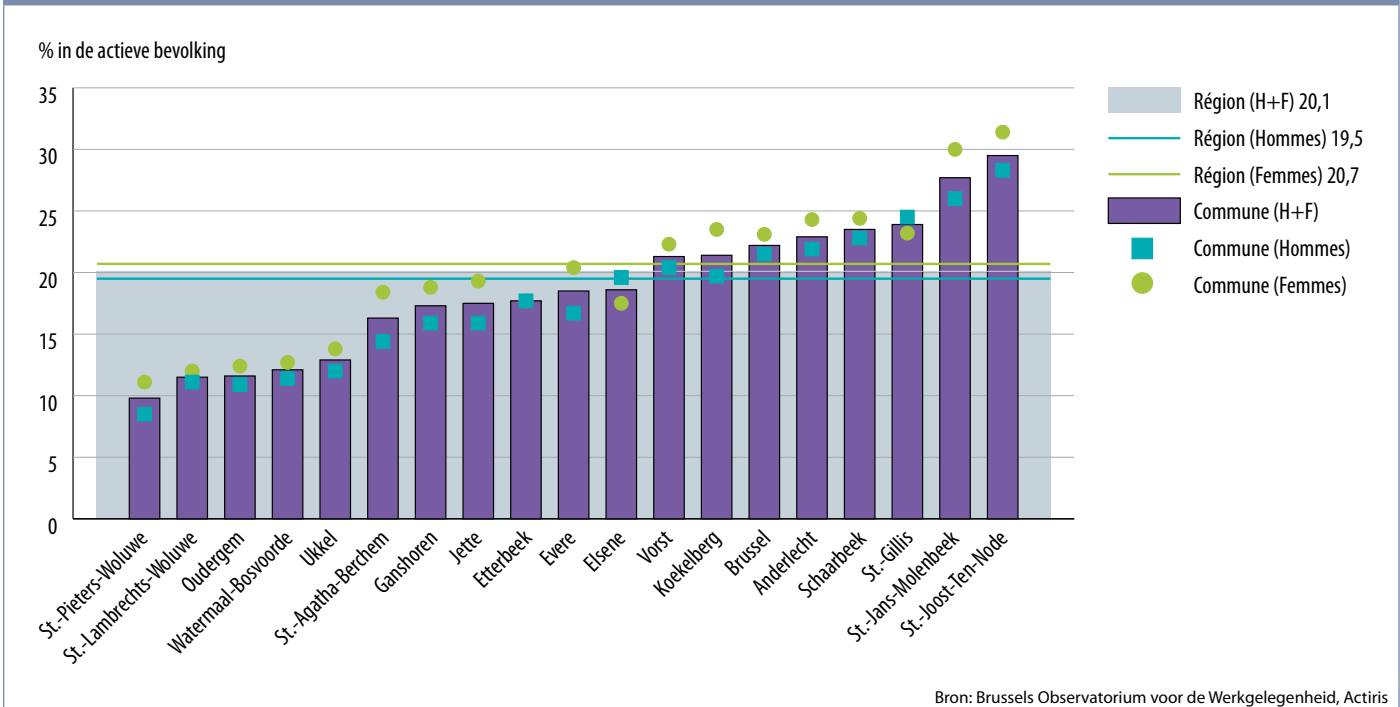
De werkloosheidsgraad varieert sterk tussen de Brusselse gemeenten. Figuur 4-12 ordent de gemeenten van laag naar hoog in functie van hun globale administratieve werkloosheids-

graad: de laagste werkloosheidsgraad is te noteren in Sint-Pieters-Woluwe (10,0 %) en de hoogste in Sint-Joost-ten-Node (29,5 %). Voor alle gemeenten ligt de administratieve werkloosheidsgraad lager bij mannen dan bij vrouwen, met uitzondering van Elsene en in mindere mate Sint-Gillis.

“De Brusselse gemeenten kennen grote variaties in de werkloosheidsgraad. Deze is bijvoorbeeld drie keer hoger in Sint-Joost-ten-Node dan in Sint-Pieters-Woluwe.”

[33] Bron: Steunpunt WSE, berekeningen Brussels Observatorium voor de Werkgelegenheid, Actiris

Figuur 4-12: Administratieve werkloosheidsgraad, naar gemeente en geslacht, Brussels Gewest, 2012

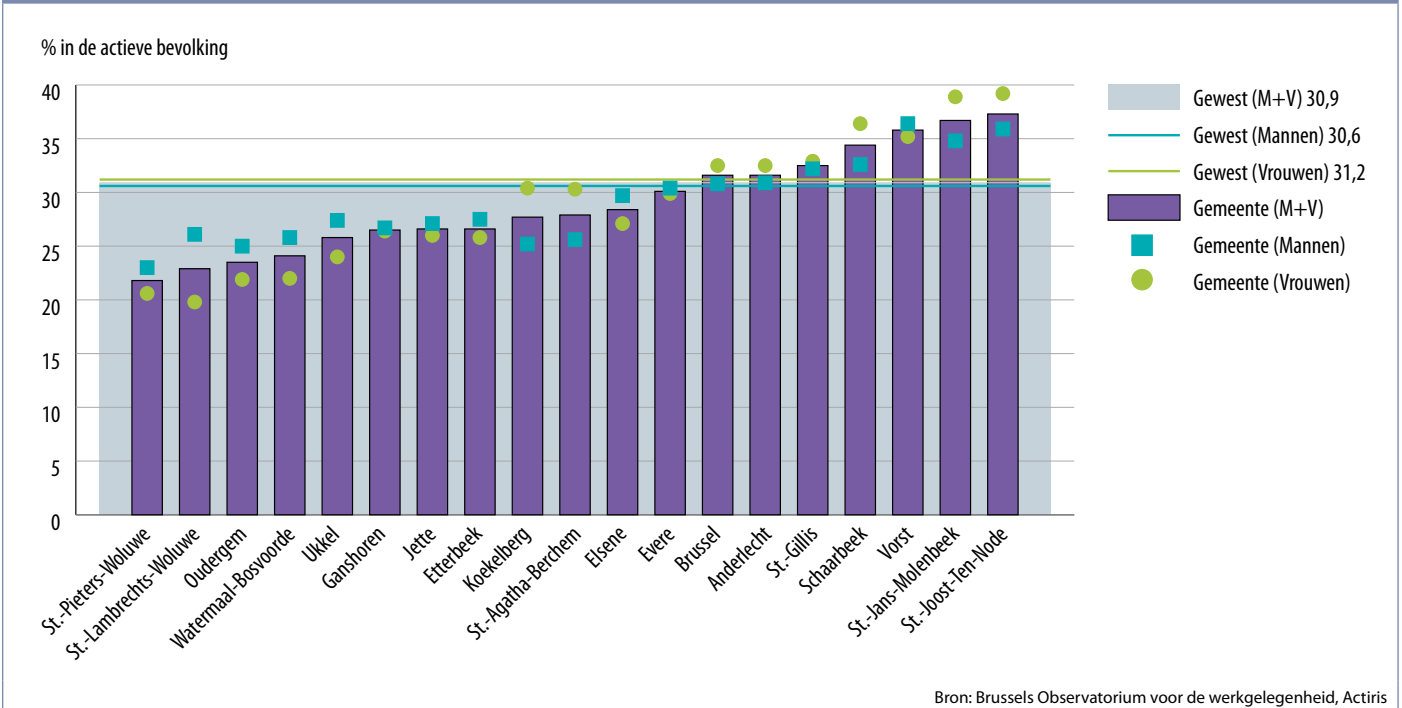
Wanneer we kijken naar de werkloosheidsgraad bij jongeren (jonger dan 25 jaar), blijft de volgorde van de gemeenten quasi gelijk (figuur 4-13). In 2012 is de administratieve werkloosheidsgraad bij de jonge Brusselaars gemiddeld 30,9 %, gaande van 21,8 % in Sint-Pieters-Woluwe tot 37,3 % in Sint-Jans-Molenbeek. In meer dan de helft van de gemeenten is de administratieve werkloosheidsgraad van de jonge mannen hoger dan deze van de jonge vrouwen (terwijl we het omgekeerde waarnemen voor de administratieve werkloosheidsgraad voor alle leeftijden). Vooral bij de gemeenten met een lagere werkloosheidsgraad is dit het geval. Dit fenomeen kan verklaard worden door het feit dat in de jongere generaties de meisjes gemiddeld vaker slagen in hun studie, ze de school minder

vaak vroegtijdig verlaten en bijgevolg minder moeilijkheden ondervinden om zich te integreren op de arbeidsmarkt wanneer ze beschikbaar zijn op de arbeidsmarkt (Hogere Raad voor de Werkgelegenheid, 2009).

4.1.4 LANGDURIGE WERKLOOSHEID

In een context van een gebrek aan beschikbare en geschikte jobs, is het des te moeilijker om zich (opnieuw) te integreren in de arbeidsmarkt, ongeacht de voorafgaandelijke situatie – werkloosheid, studies of andere vormen van inactiviteit (Englert, 2013). Daarenboven verhoogt het feit dat men op een gegeven

Figuur 4-13: Administratieve werkloosheidsgraad bij jongeren (jonger dan 25 jaar), naar gemeente en geslacht, Brussels Gewest, 2012

moment een periode van werkloosheid heeft doorgemaakt het risico om werkloos te blijven of om nog een aantal keer opnieuw werkloos te worden (een fenomeen van hardnekkige werkloosheid). Dit kan onder andere verklaard worden door de hoge vereisten van werkgevers op het vlak van werkervaring en een neiging om langdurige werklozen te stigmatiseren (Ganji, 2008). De (langdurige) afwezigheid van werk heeft bovendien een belangrijke invloed op de motivatie en de mentale gezondheid van personen (Herman en Bourguignon, 2008). Langdurige werkloosheid leidt ten slotte vaker tot meer preciaire en slecht betaalde jobs (Gangji, 2008).

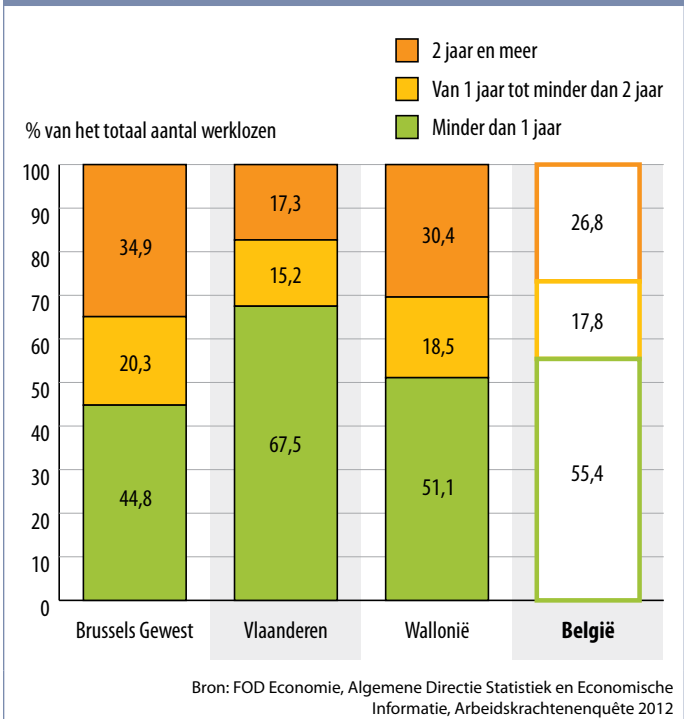
Naar gewest

De langdurige werkloosheidsgraad (IAB) (van langer dan één jaar) bedraagt 9,7 % in 2012 in het Brussels Gewest, tegenover 1,5 % in Vlaanderen en 4,9 % in Wallonië (3,4 % voor heel België).^[34]

Meer dan één werkloze Brusselaar (IAB) op twee is al minstens één jaar werkloos, meer dan één op de drie is al gedurende minstens twee jaar werkloos (figuur 4-14).

“In het Brussels Gewest is meer dan één derde van de werklozen is al gedurende minstens twee jaar werkloos.”

Figuur 4-14: Verdeling van de werklozen (IAB) naar werkloosheidsduur, per gewest en in België, 2012

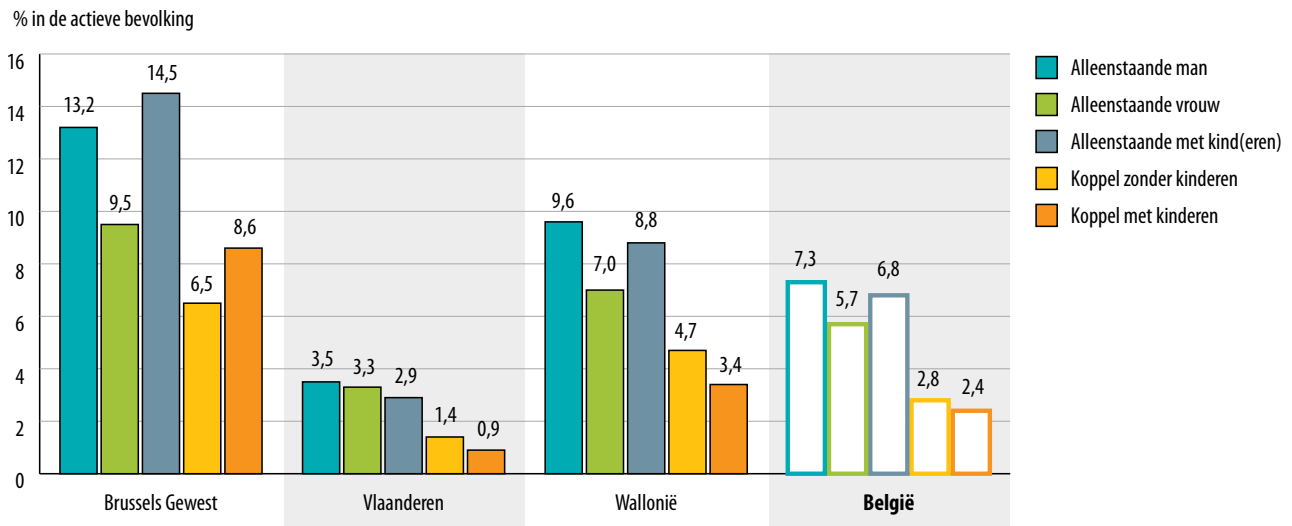
[34] Bron: Eurostat, Arbeidskrachtenenquête

Naar huishouden

De verschillende huishoudentypes worden niet allemaal even hard geconfronteerd met langdurige werkloosheid (figuur 4-15). In het Brussels Gewest werden in 2012 de éénooudergezinnen het hardst getroffen. In één éénooudergezin op zeven (14,5 %) is de ouder langer dan één jaar werkloos en bij één op tien (10,4 %) minstens twee jaar. Enkel in het Brussels Gewest heeft ook een koppel met kinderen een hoog risico op langdurige werkloosheid (8,6 %). Dit ligt hoger dan het aandeel bij een koppel zonder kinderen (6,5 %). In de andere gewesten kennen koppels met kinderen het laagste risico op langdurige werkloosheid (0,9 % in Vlaanderen en 3,4 % in Wallonië).

“In het Brussels Gewest lopen de éénooudergezinnen het grootste risico op langdurige werkloosheid. In ongeveer een éénooudergezin op zeven, is de ouder als minstens één jaar werkloos.”

Figuur 4-15: Langdurige werkloosheidsgraad (IAB) (1 jaar en meer) naar huishoudentype, per gewest en in België, 2012 (NAPincl)

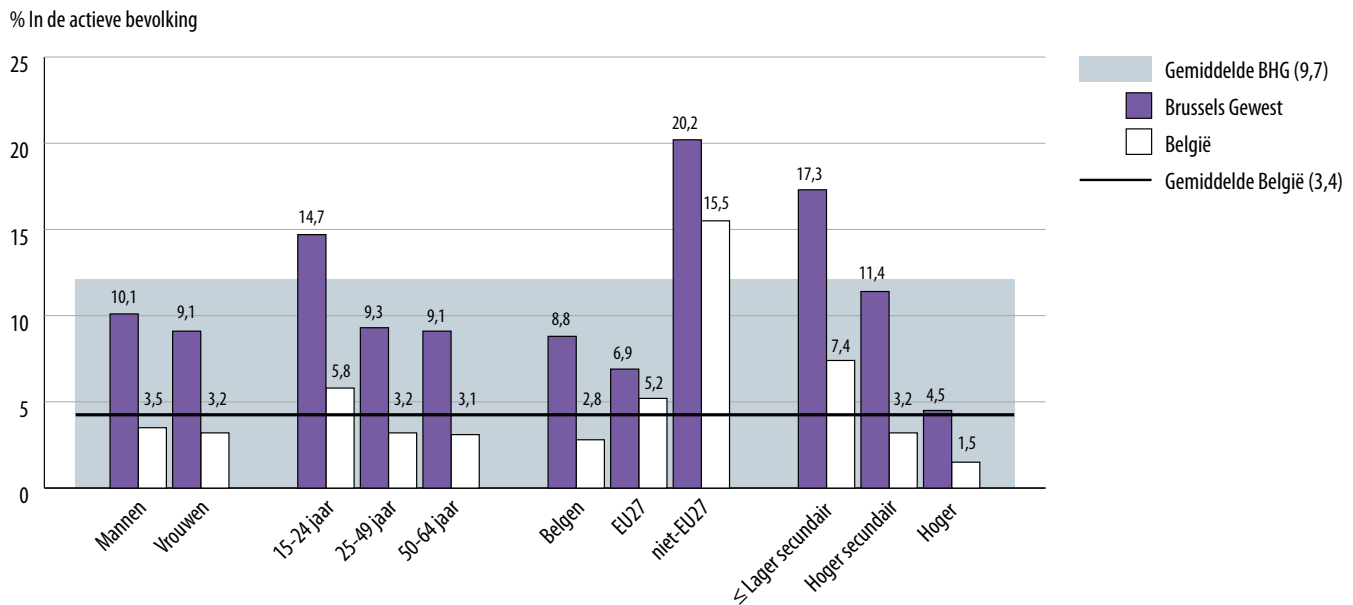
Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2012

Naar geslacht, leeftijd, nationaliteit en opleidingsniveau

Met betrekking tot de langdurige werkloosheidsgraad (IAB) zijn er geen verschillen tussen mannen en vrouwen (figuur 4-16). Leeftijd, nationaliteit en opleidingsniveau spelen echter wel een belangrijke rol: jongeren, personen met maximum een diploma lager secundair onderwijs en niet-Europeanen worden veel vaker getroffen. 14,7 % van de jonge actieve bevolking tussen 15 en 24 jaar, 20,2 % van de actieve niet-Europese bevolking en 17,3 % van de actieve bevolking met maximum een diploma van het lager secundair onderwijs zijn al gedurende minstens één jaar werkloos.

“Jongeren, personen met maximum een diploma van het lager secundair onderwijs en niet-Europeanen worden het meest geraakt door langdurige werkloosheid.”

Figuur 4-16: Langdurige werkloosheidsgraad (IAB) (1 jaar en meer) naar geslacht, leeftijd, nationaliteit en opleidingsniveau, België en Brussels Gewest, 2012 (NAPincl)

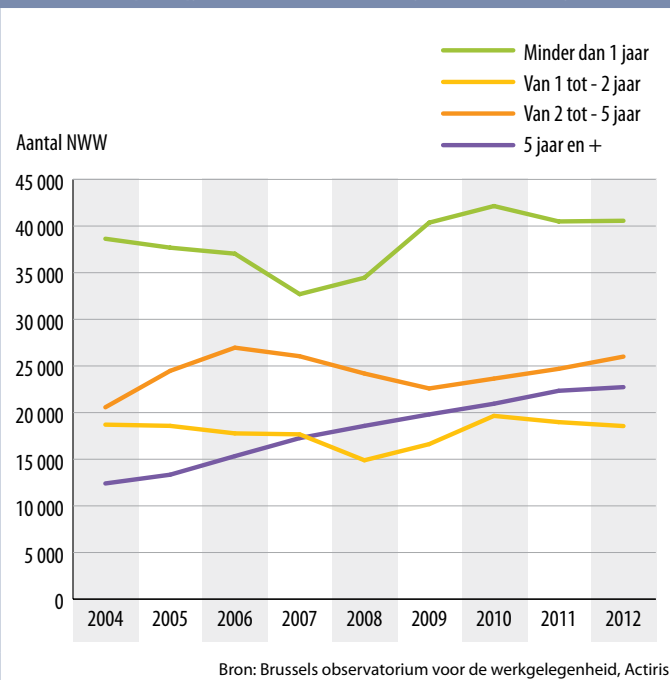

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2012

De evolutie van de langdurige werkloosheid in het Brussels Gewest

Sinds het begin van de jaren 2000 stijgt het aantal NWW die minstens vijf jaar geen werk hebben continu in het Brussels Gewest. In 2004 vertegenwoordigden ze slechts 13,7% van de NWW, terwijl ze in 2012 21,1% van de 107 853 NWW vertegenwoordigden. Voor deze personen die een langdurige periode van werkloosheid kennen, is het zeer moeilijk om nog werk te vinden.

Figuur 4-17: Evolutie van het aantal niet-werkende werkzoekenden (NWW), naar werkloosheidsduur, Brussels Gewest, 2004-2012

“Het aantal langdurige niet-werkende werkzoekende (minstens vijf jaar) steeg in het Brussels Gewest de afgelopen jaren constant. In 2012 vertegenwoordigen ze bijna een vijfde van de niet-werkende werkzoekenden.”

4.2 Niet-werkende werkzoekende OCMW-begunstigden en artikel 60

Niet alle NWW zijn uitkeringsgerechtigd. Om recht te hebben op een werkloosheidsuitkering moet men ofwel al voldoende dagen gewerkt hebben of voor zij die nog nooit gewerkt hebben (voornamelijk de jongeren) moet de “socio-professionele inschakelingstijd” (vroeger wachttijd) doorlopen zijn en moet men beantwoorden aan de vereisten van actieve beschikbaarheid (men moet bewijzen dat men actief op zoek is naar werk). In 2012 kregen 72,1 % van de Brusselse NWW een werkloosheidsuitkering, 6,2 % zijn jongeren die hun “socioprofessionele inschakelingstijd” doorlopen en 21,7 % bevindt zich een categorie “andere”. Deze twee laatste

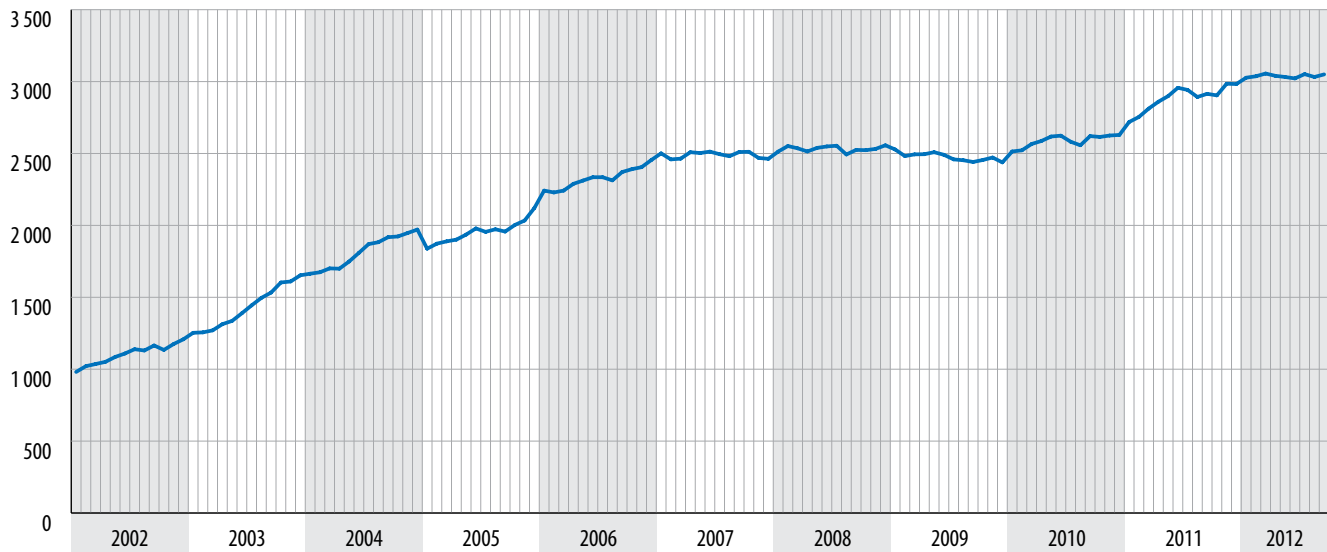
categorieën van NWW ontvangen dus geen werkloosheidsuitkering. De categorie “andere” omvat onder andere de NWW die wachten op een beslissing van de RVA over hun recht op een werkloosheidsuitkering, de NWW die een leefloon krijgen van het OCMW of nog andere NWW die geen enkel vervangingsinkomen of uitkering ontvangen.

Op basis van de laatst beschikbare gegevens, die dateren van 2009, ontvingen ongeveer 11,4 % van het totaal aantal NWW financiële hulp van het OCMW (een leefloon of andere financiële hulp). Voor de jongeren (-25 jaar) gaat het om 15,0 %.^[35]

[35] Bron: Actiris, KSZ, ULB – Centre de sociologie du travail, de l'emploi et de la formation (TEF), berekeningen Brussels observatorium voor de werkgelegenheid.

Figuur 4-18: Maandelijks evolutie van het aantal mensen tewerkgesteld overeenkomstig artikel 60§7, Brussels Gewest, 2002-2012

Aantal tewerkgestelden artikel 60§7

Bron: POD Maatschappelijke Integratie, gegevens op 11/07/2013

De OCMW's kunnen verschillende activeringsmaatregelen hanteren om de socioprofessionele inschakeling van de personen die zich ver van de arbeidsmarkt bevinden, te bevorderen. De tewerkstelling via artikel 60§7 en artikel 61 zijn dergelijke instrumenten die het OCMW kan toepassen om begunstigden van het (equivalent) leefloon aan werk te helpen. Artikel 60§7 is de meest gebruikte maatregel. In december 2012 genoten 3 050 Brusselaars van deze maatregel (8,2 % van het aantal (equivalent) leefloongerechtigden). Na een stabilisatie tussen 2007 en 2011, was er in 2011 een stijging van het aantal mensen dat van deze maatregel gebruik maakt en zien we in 2012 opnieuw een stabilisatie (figuur 4-18).

4.3 Armoede bij werkenden

Louter een job hebben biedt op zich onvoldoende bescherming tegen armoede. Een laag loon, een beperkt aantal gepresteerde arbeidsuren of het feit dat iemand meerdere personen ten laste heeft, kunnen leiden tot armoede bij werkenden. Wanneer bijvoorbeeld een alleenstaande moeder met kinderen een inkomen (het kindergeld inbegrepen) heeft dat lager ligt dan € 1 600, heeft ze een inkomen dat onder de *armoederisicogrens* ligt. Ook deeltijds werken kan leiden tot een laag inkomen (Debels, 2008).

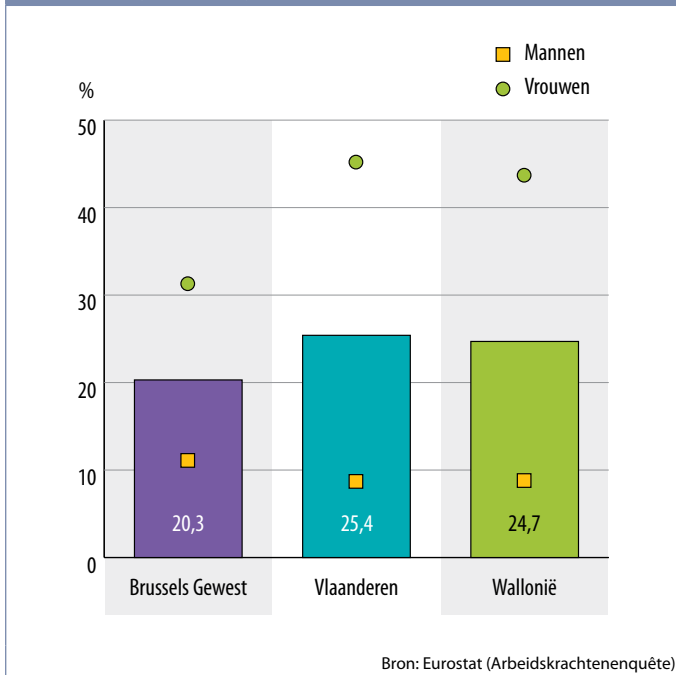
We beschikken niet over gedetailleerde gegevens om uit te maken hoeveel Brusselaars ondanks hun inkomen uit arbeid toch in armoede leven. De EAK 2012 geeft echter wel informatie over het voorkomen van deeltijdse en tijdelijke tewerkstelling.

Deeltijds werk komt in het Brussels Gewest iets minder vaak voor dan in de rest van het land (20,3 % tegenover 25,4 % in Vlaanderen en 24,7 % in Wallonië in 2012^[36]). In het algemeen werken meer vrouwen dan mannen deeltijds. In Brussel ligt het aandeel vrouwen dat deeltijds werkt wel lager dan het aandeel in Vlaanderen en Wallonië; het aandeel mannen met deeltijds werk ligt in het Brussels Gewest dan weer hoger (figuur 4-18). Bij jongeren tussen 15 en 24 jaar ligt het aandeel deeltijds werkende in het Brussels Gewest hoger dan in de andere gewesten (28,9 % tegenover 23,1 % in Vlaanderen en 29,7 % in Wallonië)^[37].

[36] Bron: Eurostat en eigen berekeningen

[37] Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2012

Figuur 4-19: Aandeel deeltijds werk in de totale tewerkstelling per geslacht en gewest, 2012

Bij minder dan één op de tien Brusselaars is deeltijds werken een eigen keuze (7,3 % tegenover 11,5 % in Vlaanderen en 8,1 % in Wallonië). Onder de deeltijds werkenden verklaart bijna één op drie zich in deze situatie te bevinden omdat ze geen voltijds werk vinden. In Vlaanderen en Wallonië wordt deze reden veel minder vaak opgegeven (respectievelijk 4,9 % en 13,9 % van de gevallen).

Één werkende Brusselaar op tien (11,9 %) heeft enkel tijdelijk werk. Onder de jongeren tussen 15 en 24 jaar gaat het om bijna drie op tien (29,0 %). Acht op de tien werkende Brusselaars met tijdelijk werk geven aan zich in deze situatie te bevinden omdat ze geen werk met een contract van onbepaalde duur vinden.

“In het Brussels Gewest geven de deeltijds werkenden vaker dan in Vlaanderen en Wallonië aan dat ze zich in deze situatie bevinden omdat ze geen voltijds werk vinden.”

5. ONDERWIJS EN VORMING

Het verband tussen armoede en opleidingsniveau is complex. Zo lopen kinderen die opgroeien in armoede enerzijds een groter risico om een moeilijke schooltijd te doorlopen en anderzijds zullen jongeren die de school zonder diploma verlaten, op volwassen leeftijd geconfronteerd worden met een groter armoederisico; onder meer omdat zij vaker problemen ondervinden om een job te vinden (zie hoofdstuk 4) en vaak enkel toegang hebben tot laaggeschoolde, slecht betaalde en instabiele jobs.

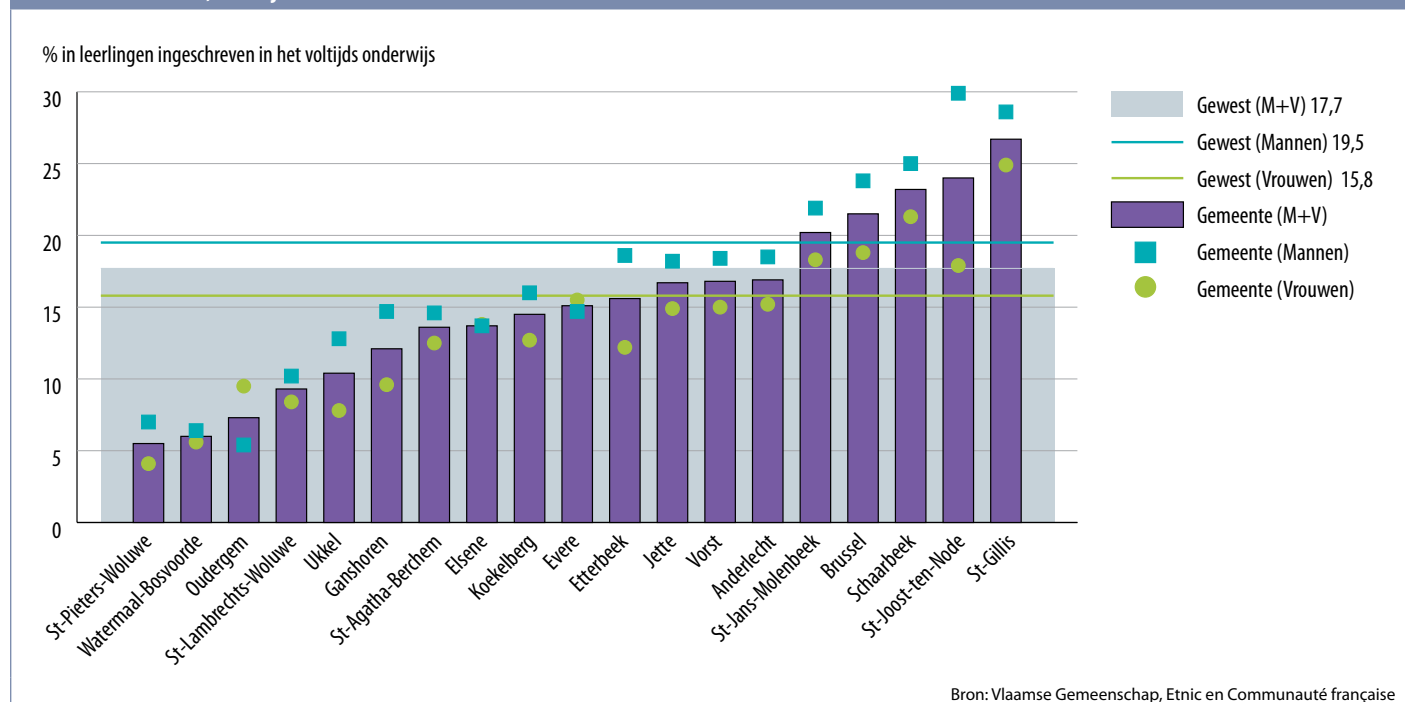
In het Brussels Gewest zien we dat een groot percentage van de bevolking wordt geconfronteerd met deze problematiek. In 2012 leefde meer dan een vijfde van de Brusselse kinderen in een huishouden zonder inkomen uit arbeid (zie figuur 3-8) en behaalde een kwart van de Brusselaars tussen 25 en 34 jaar ten hoogste een diploma lager secundair onderwijs (zie figuur 5-3). Deze aandelen

liggen hoger dan in de andere gewesten. En terwijl de Brusselse bevolking een hoger aandeel jongeren zonder diploma van het hoger secundair telt, wordt de Brusselse arbeidsmarkt steeds meer gekenmerkt door zeer hoge kwalificatievereisten.

5.1 Schoolachterstand

Jongeren die de school zonder diploma verlaten, kenden vaak een moeilijk schoolparcours. De enige beschikbare indicator voor het Brussels Gewest die dit parcours in kaart tracht te brengen meet het aandeel leerlingen dat 1, 2 of meerdere jaren schoolachterstand opgelopen heeft.

Figuur 5-1: Aandeel leerlingen in het eerste jaar secundair onderwijs met minstens twee jaar schoolachterstand naar woonplaats en geslacht, Brussel Gewest, schooljaar 2011-2012

Nu weten we dat er verschillende elementen zo'n schoolachterstand kunnen verklaren, zonder daarom noodzakelijk een link te hebben met een armoedeproblematiek: een langdurig migratietraject, gezondheidsproblemen, moeilijkheden om de taal te begrijpen, leermoeilijkheden, kinderen die in het midden van het schooljaar vanuit het buitenland komen, culturele verschillen, weinig of geen ruimte thuis om schoolwerk te doen, ... of nog andere, meer tijdelijke problemen. Een kleine schoolachterstand oplopen betekent bovendien niet per definitie dat het kind zijn of haar schooltijd niet met succes zal afronden. Het kan het gevolg zijn van een eenmalige tegenvaller of zelfs van een bewuste strategie om leerlingen te helpen. Toch verhoogt het opstapelen van schoolachterstand het risico dat de leerling afhaakt en zijn of haar schooltijd niet succesvol afrondt (Visée-Leporcq, 2011).

Voor het schooljaar 2011-2012 had 17,7 % van de leerlingen bij aanvang van hun 1e jaar secundair onderwijs al minstens twee jaar schoolachterstand, dit is exact hetzelfde percentage als vorige jaar. Jongens hebben vaker een schoolachterstand (19,5 %) dan meisjes (15,8 %).

Het aandeel varieert sterk tussen de Brusselse gemeenten (figuur 5-1). Hoewel de volgorde van de gemeenten verandert ten opzichte van vorig jaar, blijven we de hoogste aandelen vinden in de gemeenten met een laag socio-economisch statuut met Sint-Gillis als uiterste met een aandeel van 26,7 %. In de gemeenten met een hoog socio-economisch statuut vinden we de laagste aandelen terug waarbij Sint-Pieters-Woluwe het laagste percentage (5,5 %) telt.

Deze verschillen tussen gemeenten zijn gelinkt met een hoger of lager aandeel kansarme kinderen (kinderen die opgroeien in armoede, nieuwkomers, ...).

"Bijna één jongen op vijf en één meisje op zes hebben minstens twee jaar schoolachterstand in het eerste jaar secundair onderwijs. Deze verhoudingen variëren sterk naargelang de gemeente en liggen in het bijzonder hoog in de armste gemeenten."

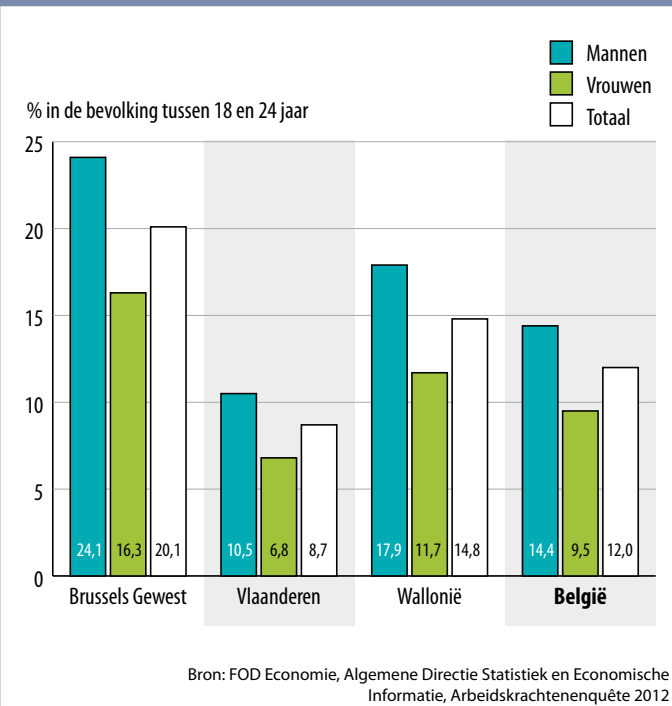
5.2 Laaggeschoolde jongeren (18-24 jaar)

In het Brussels Gewest heeft bijna één jonge man op vijf en één jonge vrouw op zes de school vroegtijdig verlaten (jongeren tussen 18 en 24 jaar met maximum een diploma lager secundair onderwijs die geen onderwijs of vorming meer vormen) (figuur 5-2). Deze aandelen liggen hoger in het Brussels Gewest dan in de rest van het land en dit zowel voor mannen als voor vrouwen. Bij de laaggeschoolde jongeren vinden we niet alleen jongeren die in België school liepen en geen diploma hoger secundair onderwijs behaalden; Brussel kent immers heel wat jongere immigranten die zich in het gewest komen vestigen zonder een diploma van het hoger secundair onderwijs (of waarvan het diploma niet erkend is in België).

Van de Brusselse jongeren met Belgische nationaliteit heeft 17,3 % geen diploma hoger secundair onderwijs (tegenover 11,3 % voor heel het land). Eenzelfde percentage vinden we in het Brussels Gewest ook terug bij de jonge niet-Belgische Europeanen (17,3 %) terwijl dit voor heel België hoger ligt (17,5 %). Het aandeel jongeren zonder diploma ligt dan weer erg hoog bij de niet-Europeanen (42,5 % tegenover 33,2 % in heel België).

Laaggeschoolde jongeren ondervinden vaak moeilijkheden om een job te vinden. Slechts iets minder dan een derde (31,9 %) van de laaggeschoolde Brusselse jongeren is tewerkgesteld (werkend volgens IAB). Dit aandeel ligt lager in vergelijking met Vlaanderen (55,7 %) en Wallonië (39,3 %).

Figuur 5-2: Aandeel jongeren tussen 18 en 24 jaar die vroegtijdig de school verlieten, met maximum een diploma van het lager secundair onderwijs en die geen onderwijs of vorming meer volgen, naar geslacht, per gewest en in België, 2012 (NAPind)

“In het Brussels Gewest verliet één jongen op vier en één meisje op zes de school zonder een diploma van het hoger secundair onderwijs.”

5.3 Laaggeschoolde volwassenen (25 jaar en ouder)

Het aandeel laaggeschoolde volwassenen (met maximum een diploma lager secundair onderwijs) verschilt als gevolg van een generatie-effect duidelijk naargelang de leeftijd: als we de cijfers voor het hele land bekijken (weergegeven in de witte balken in figuur 5-3), dan zien we dat het aandeel personen met maximum een diploma van het lager secundair onderwijs het hoogst ligt bij de oudste leeftijdscategorieën en het laagst bij de jongere leeftijdscategorieën.

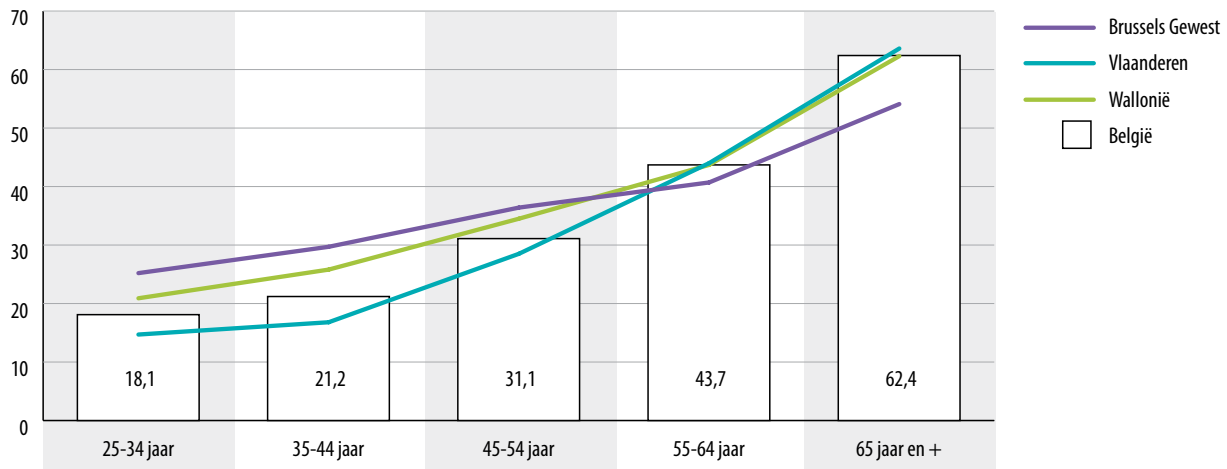
Het Brussels Gewest kent echter een bijzondere situatie: onder de bevolking ouder dan 55 jaar ligt het aandeel laaggeschoolden lager in vergelijking met België (figuur 5-3); bij de bevolking jonger dan 55 jaar ligt dit aandeel echter hoger dan in de rest van het land. Een vierde van de Brusselaars (25,2 %) tussen 25-34 jaar heeft maximum een diploma lager secundair onderwijs (18,1 % in België).

“Terwijl de Brusselse 55-plussers relatief hoger opgeleid zijn in vergelijking met de rest van het land, hebben in het Brussels Gewest de jongeren vaak een lager diploma.”

Ook de nationaliteit speelt hierin een belangrijke rol. Zowel bij jongeren als volwassenen ligt het aandeel laaggeschoolden hoger bij de niet-Europeanen (49,6 %) dan bij de Europeanen (30,8 %) en de Belgen (35,2 %). Voor de niet-Belgen ligt het aandeel laaggeschoolden lager in het Brussels Gewest dan in het hele land; voor de Belgen is het aandeel in het Brussels Gewest ongeveer gelijk aan dat voor heel België (figuur 5-4).

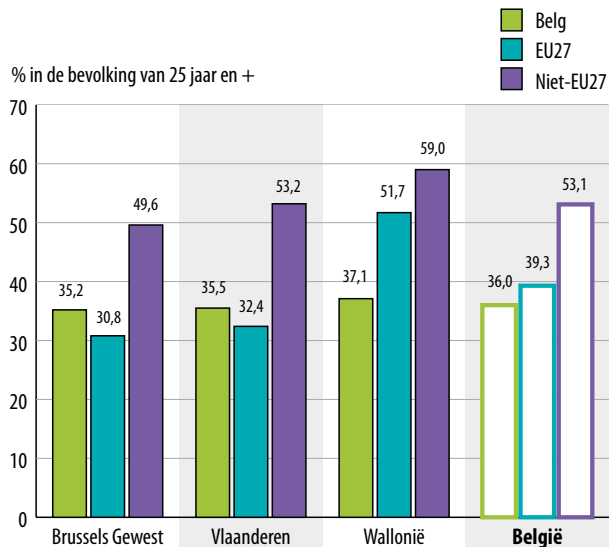
Figuur 5-3: Aandeel van de bevolking van 25 jaar en ouder met maximum een diploma van het lager secundair onderwijs naar leeftijd, per gewest en in België, 2012 (NAPincl)

% in de bevolking per leeftijdscategorie

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2012

Figuur 5-4: Aandeel van de bevolking van 25 jaar en ouder met maximum een diploma van het lager secundair onderwijs naar nationaliteit, per gewest en in België, 2012 (NAPincl)

Bron: FOD Economie Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2012

6. GEZONDHEID

Armoede en gezondheid zijn sterk met elkaar verbonden. Armoede kan leiden tot een slechtere gezondheid maar ook omgekeerd kan een slechte of verslechtering van de gezondheid een oorzaak zijn van armoede. Armoede heeft een impact op de gezondheid van personen van alle leeftijden en dit voor de meeste mentale en fysieke gezondheidsproblemen. Leven in armoede verhoogt de blootstelling aan gezondheidsrisicofactoren en maakt mensen kwetsbaar ten opzichte van deze factoren. Armoede maakt het moeilijker om goede en kwaliteitsvolle hulp te krijgen wanneer men blootgesteld is aan gezondheidsrisico's die bijgevolg grotere gevolgen hebben voor de levenskwaliteit. Er ontstaat een vicieuze cirkel waarbij de slechte gezondheidstoestand het risico op armoede verhoogt: jobverlies of moeilijkheden om zich in te schakelen op de arbeidsmarkt, eenzaamheid, hoge kosten voor gezondheidszorg en verergering van financiële problemen, enz.

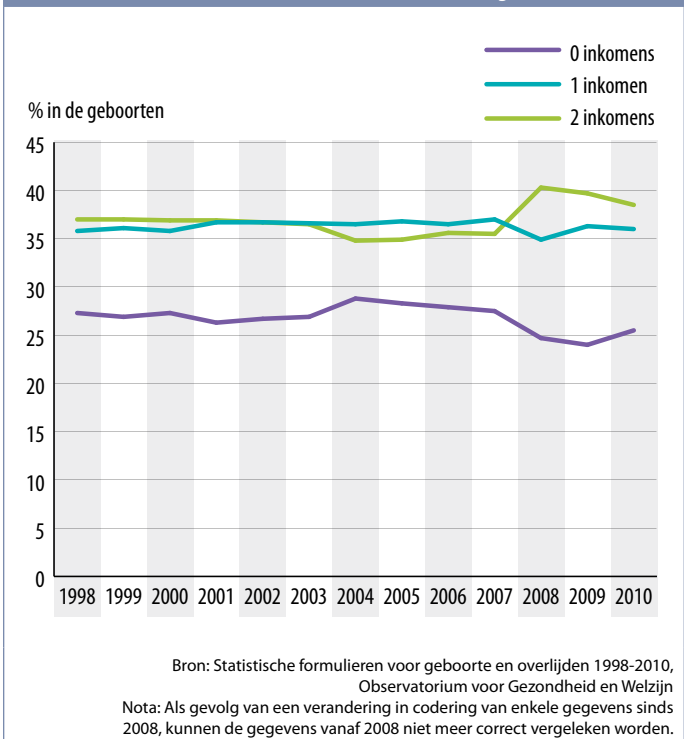
De sociale gezondheidsongelijkheden in het Brussels Gewest zijn uitvoerig geïllustreerd in het hoofdstuk "Sociale gezondheidsongelijkheden" van de Gezondheidsindicatoren 2010 van het Brussels Gewest (Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel, 2010). In deze Welzijnsbarometer worden slechts enkele geactualiseerde indicatoren gegeven. In het algemeen is de toegang tot zorg moeilijk voor een belangrijk deel van de Brusselse huishoudens. De *gezondheidsenquête 2008* toont aan dat meer dan een kwart van de Brusselaars gezondheidszorg uitstellen omwille van financiële redenen en dit aandeel is aanzienlijk hoger voor huishoudens met een lager inkomen (Charafeddine R. et al, 2010).

6.1 Sociale gezondheidsongelijkheden van bij de geboorte

Sinds een tiental jaar wordt iets meer dan een vierde van de Brusselse kinderen geboren in een huishouden zonder inkomen uit werk (25,5 % in 2010) (figuur 6-1). In 2010 leven 16,6 % van de moeders alleen op het moment van de geboorte en twee derde van hen zijn zonder inkomen uit werk (figuur 6-2). Dit

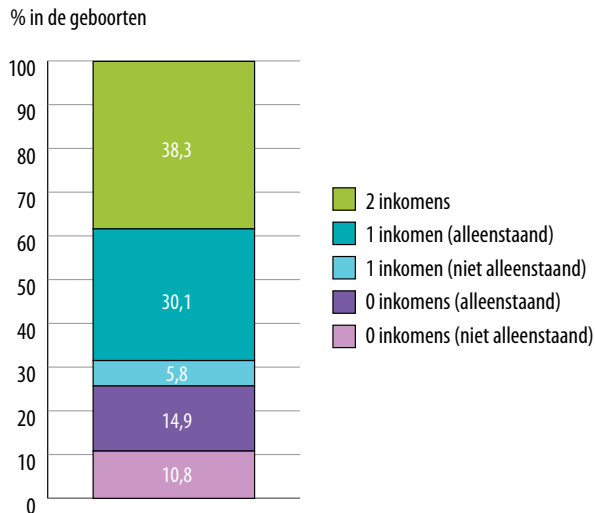
percentage is meer dan twee keer zo hoog voor jonge moeders, dan voor moeders die ouder zijn dan 24 jaar ^[38].

Figuur 6-1: Evolutie van het aandeel geboorten in het Brussels Gewest naar het aantal inkomens uit werk in het gezin, 1998-2010

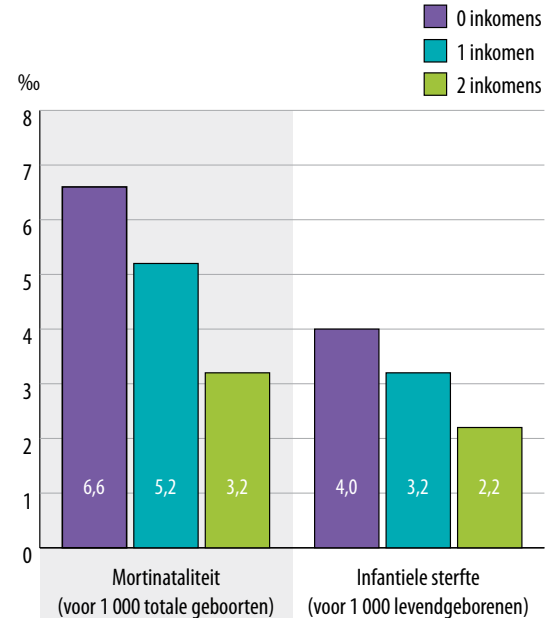
[38] Zie Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel (2013) Jongeren in transitie, volwassenen in wording, Brussels armoederapport 2012, Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie: Brussel, p. 21.

Figuur 6-2: Sociale kenmerken van de geboorten, Brussels Gewest, 2010

Bron: Statistische formulieren voor geboorte en overlijden 2010, Observatorium voor Gezondheid en Welzijn

Figuur 6-3: Mortinataliteit en infantiele mortaliteit naargelang het aantal inkomens uit arbeid in het gezin, Brussels Gewest, 2008-2009

Bron: Statistische formulieren voor geboorte en overlijden 2009-2010, Observatorium voor Gezondheid en Welzijn

Figuur 6-3 toont de mortinataliteit^[39] en de infantiele mortaliteit^[40] naar het aantal inkomens in het huishouden. In de periode 2009-2010 hebben kinderen geboren in een huishouden zonder werk twee keer meer risico om dood geboren te worden en, voor de levendgeborenen kinderen in een huishouden zonder werk is er een risico dat 1,8 keer hoger ligt om te sterven vóór het eerste levensjaar tegenover kinderen geboren in een huishouden met twee inkomens (figuur 6-3).

[39] Mortaliteit is het aantal doodgeborenen kinderen voor 1 000 totale geboortes. Enkel de geboorten na 22 weken zwangerschap worden geteld.

[40] De infantiele mortaliteit is het aantal kinderen gestorven vóór hun 365ste levensdag voor 1 000 totaal aantal geboorten.

6.2 Toegang tot vaccinatie

Wat betreft de toegang tot preventieve gezondheidszorg, stellen we eveneens sociale ongelijkheden vast; we beschreven eerder al de bestaande ongelijkheden op het vlak van screening, zowel voor borstkanker (ondanks het georganiseerde screeningsprogramma) als voor baarmoederhalskanker (Gezondheidsindicatoren van het Brussels Gewest, 2010). De volgende gegevens komen van de «enquête de couverture vaccinale des enfants de 18 à 24 mois» uitgevoerd in 2012 in het Brussels Gewest (Robert & Swennen, 2013).

De enquête toont dat er geen **significante** sociale gradiënt is op vlak van de totale vaccinatiedekking (dit is het percentage kinderen die volledig gevaccineerd zijn volgens het aanbevolen vaccinatieschema): de dekking is gelijk voor zowel kinderen uit een kansarm gezin als voor kinderen uit een meer gegoed gezin.

Het is wel opvallend dat de kinderen die de consultaties voor zuigelingen volgen georganiseerd door ONE en Kind & Gezin een betere vaccinatiedekking kennen dan zij die door andere medici gevolgd worden (90,6 % versus 71,4 %). Hierover bestaan volgende hypothesen: een gestandaardiseerde vaccinatiepraktijk en een betere opvolging van aanbevelingen van de vaccinatieartsen van deze instellingen, een meer systematische organisatie (afspraken in functie van de leeftijd van het kind, herinneringen, gratis) maar waarschijnlijk vooral een selectie van ouders die meer akkoord zijn met preventieve vaccinatie.

We weten bovendien dat de kinderen die regelmatig opgevolgd worden in de consultaties vaak kansarme kinderen zijn. Dit verklaart zeker gedeeltelijk waarom de dekking van de eerste vaccinatiedosissen van die vaccins die uit vier dosissen bestaat omgekeerd evenredig is met het sociaaleconomisch statuut: kinderen uit een kansarm milieu beginnen vaker op tijd aan de vaccinaties dan kinderen uit een hogere sociale klasse.

Bij de kinderen die starten met hun vaccinatieschema, zijn het wel de kinderen van wie de moeder het langst gestudeerd heeft die het meeste kans hebben om ook de vierde en laatste dosis

van het hexavalent vaccin 'difterie-tetanos-kinkhoest-polio-hepatitisB-hémophilus influenzae' te krijgen.

De afwezigheid van een sociale gradiënt in de vaccinatiedekking van de kinderen beklemtoont de rol van de consultaties en het belang van kosteloze vaccins. De enquête toont eveneens aan dat er in vergelijking met 2006 een groter aandeel kinderen die op consultatie komen gevaccineerd zijn; in 2012 waren meer dan 70 % van de Brusselse kinderen gevaccineerd door ONE of Kind & Gezin.

6.3 Invaliditeit

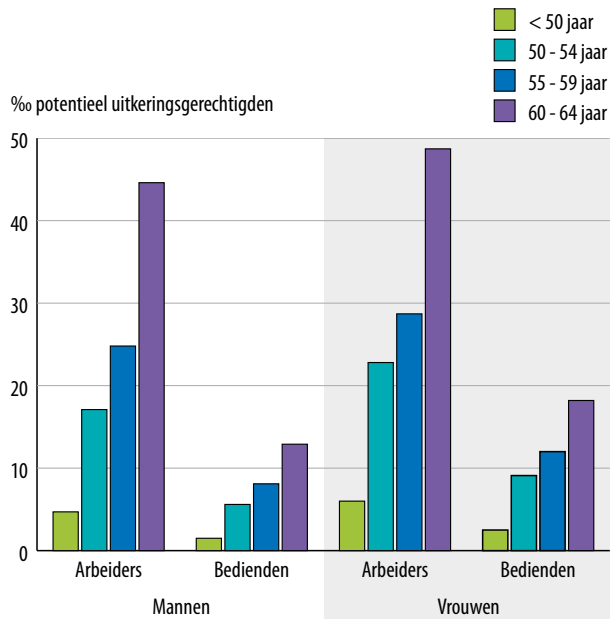
Gezondheidsproblemen kunnen aanleiding geven tot werkverlet en dus een verlies van inkomen. In 2012 waren 6,6 % van de Brusselaars 'invalide' (langer dan een jaar niet in staat te werken). Het betreft relatief meer vrouwen (7,0 %) dan mannen (6,2 %).

Over het algemeen is het aantal Belgen die het statuut van invalide kregen toegewezen, de laatste jaren systematisch toegenomen, gaande van 181 000 in 2000 naar 277 000 in 2012. Deze stijging is minder uitgesproken in het Brussels Gewest dan in beide andere gewesten. Deze verschillende evolutie kan verklaard worden door factoren verbonden met de participatie op de arbeidsmarkt, de leeftijdsstructuur van de Brusselse bevolking, en aan de soorten jobs die worden ingevuld door de Brusselaars.

In het Brussels Gewest neemt het aantal invaliden wel toe, de **invaliditeitsratio** voor de Brusselse bevolking is echter niet gestegen maar toont een relatief stabiele evolutie (6,8 % in 2005, 6,4 % in 2010 en 6,6 % in 2012).

Net als de voorbije jaren worden arbeiders meer door invaliditeit getroffen dan bedienden, met een risico dat 3,3 keer hoger ligt bij de mannen en 2,3 keer hoger bij de vrouwen (figuur 6-4). De **invaliditeitsratio** neemt toe met de leeftijd en bereikt in de leeftijdscategorie 60-64 ongeveer 45 % van de mannelijke arbeiders en 50 % bij de vrouwelijke arbeiders (die niet gepensioneerd zijn).

Figuur 6-4: Aandeel invaliden per leeftijdsgroep, geslacht en professioneel statuut, Brussels Gewest, 2012

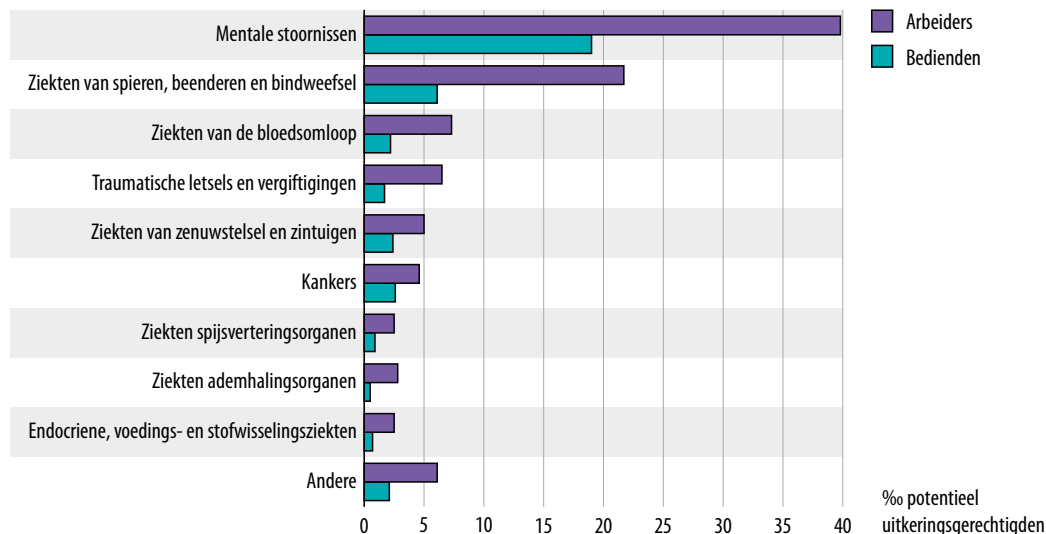

Bron: Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering

Geestelijke gezondheidsproblemen blijven veruit de belangrijkste oorzaak van invaliditeit, met 40 % van het totaal aantal invaliden in 2012, gevolgd door aandoeningen van spieren, beenderen en bindweefsel die 20 % van de invaliden betreft.

In 2012 vinden we nog altijd beduidende verschillen tussen arbeiders en bedienden wat betreft het aandeel invaliden en dit ongeacht de onderliggende aandoening (figuur 6-5). Voor de ziekten van de ademhalingsorganen ligt de *invaliditeitsratio* 5,8 keer hoger bij arbeiders dan bij bedienden. Deze verhouding is 2,1 voor mentale gezondheidsproblemen en 3,6 bij aandoeningen van spieren, beenderen en bindweefsel.

Figuur 6-5: Invaliditeitsratio per type oorspronkelijke aandoening en professioneel statuut, Brussels Gewest, 2012

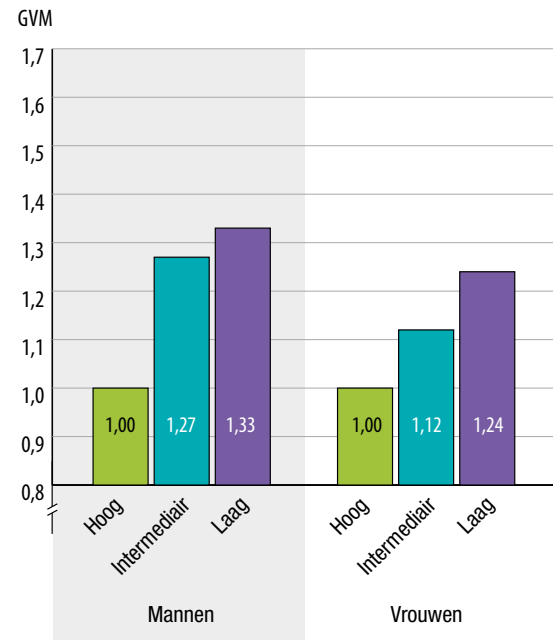

Bron: Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering

6.4 De vroegtijdige sterfte

De sociale gezondheidsongelijkheden leiden tot sociale ongelijkheden in sterftecijfers: de gestandaardiseerde mortaliteitsratio (GMV) toont dat het risico om vroegtijdig te sterven (vóór 65 jaar) toeneemt naarmate men daalt op de sociale ladder. De GMV varieert sterk naargelang het sociaaleconomisch niveau van de gemeente^[41].

Figuur 6-6: Gestandaardiseerde mortaliteitsratio (GMV) voor de leeftijdscategorie jonger dan 65 jaar naar sociaaleconomische categorie van gemeentegemeente en naar geslacht, Brussels Gewest, 2010-2011

Bron: Statistische formulieren voor overlijden 2010-2011

[41] De indeling in categorieën gebeurde op basis van drie indicatoren berekend in 2007: het gemiddeld inkomen per inwoner, het aandeel leefloontrekkers en het percentage langdurig werklozen bij de 50 jarigen en ouder. In de categorie 'hoog sociaaleconomisch statuut' zijn vijf gemeenten terug te vinden: Oudergem, Ukkel, Watermaal-Bosvoorde, Sint-Lambrechts-Woluwe en Sint-Pieters-Woluwe. De categorie 'laag sociaaleconomisch statuut' omvat zes gemeenten: Anderlecht, Brussel, Sint-Jans-Molenbeek, Sint-Joost-ten-Node, Sint-Gillis en Schaarbeek. De acht andere gemeenten maken deel uit van de gemeenten met een 'intermediair sociaaleconomisch statuut'.

7. HUISVESTING

Het Brussels Gewest wordt geconfronteerd met een huisvestingsprobleem, de gegevens over huisvesting zijn echter schaars^[42]. De hoge huur- en aankooprijzen van woningen hebben als gevolg dat een niet verwaarloosbaar deel van de bevolking in te dichtbevolkte woningen of in huisvesting van slechte kwaliteit woont of zich verplicht ziet te verhuizen naar buiten het Gewest.

7.1 Sociale huisvesting en aanverwante

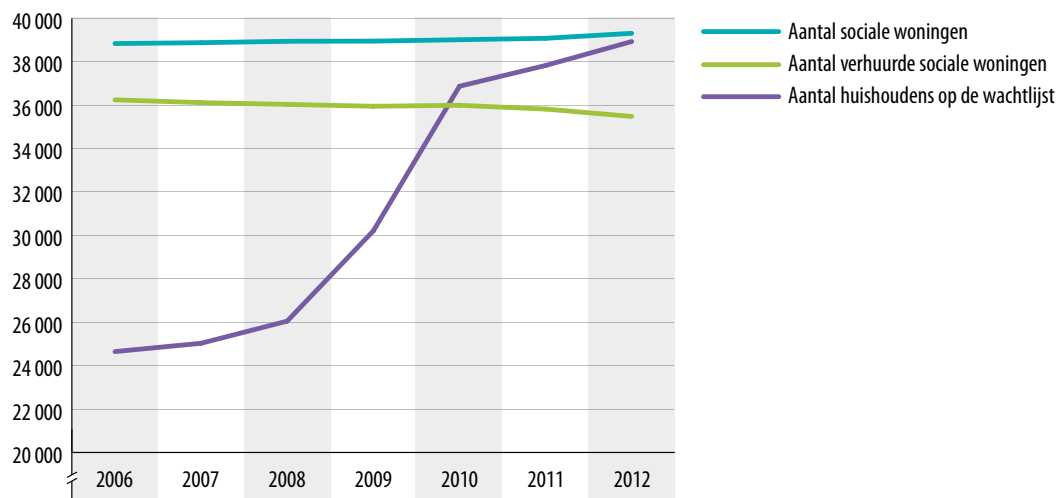
Op 01/01/2012 beheerde de Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij (BGHM) 39 313 sociale woningen waarvan 35 477 bewoond. Het sociale woningpark was slechts 7 woningen groter ten opzichte van 01/01/2011 maar het aantal bewoonde woningen daalde met 340 eenheden. In 2011 bedroeg de verhouding van het aantal sociale woningen ten opzichte van het aantal huishoudens 7,6 %^[43]. Er zijn grote verschillen in het aandeel sociale woningen per gemeente. Watermaal-Bosvoorde is de gemeente met de hoogste aandeel sociale woningen^[44] (18,2 %), Elsene telt het laagste aandeel (2,9 %).

[42] Één van de beschikbare informatiebronnen over de private huurmarkt is de enquête van het Observatorium van de huurprijzen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (zie paragraaf 7-2).

[43] Het aantal huishoudens op 01/01/2010, ADSEI.

[44] In Watermaal-Bosvoorde gaat het voornamelijk om ééngesinswoningen gebouwd vóór 1940.

Figuur 7-1: Aantal huishoudens op de wachtlijst voor een sociale woning en aantal (verhuurde) sociale woningen, Brussels Gewest, evolutie 2006-2012

Bron: Brusselse Gewestelijke huisvestingsmaatschappij, gegevens op 1 januari 2006-2012

De wachtlijst voor sociale huisvesting blijft verder aangroeien, hoewel deze aangroei na een sterke stijging tussen 2008 en 2010, vanaf 2010 minder sterk is. Sinds 2010 staan er meer huishoudens op de wachtlijst, dan dat er sociale woningen bewoond zijn (figuur 7-1). Wanneer men het aantal bewoonde woningen (35 477) optelt bij het aantal personen op de wachtlijst (38 928), kan men stellen dat er in het Brussels Gewest vraag is naar 74 405 sociale woningen. Dit impliceert dat er slechts aan de helft van de vraag voldaan is (47,7 %).

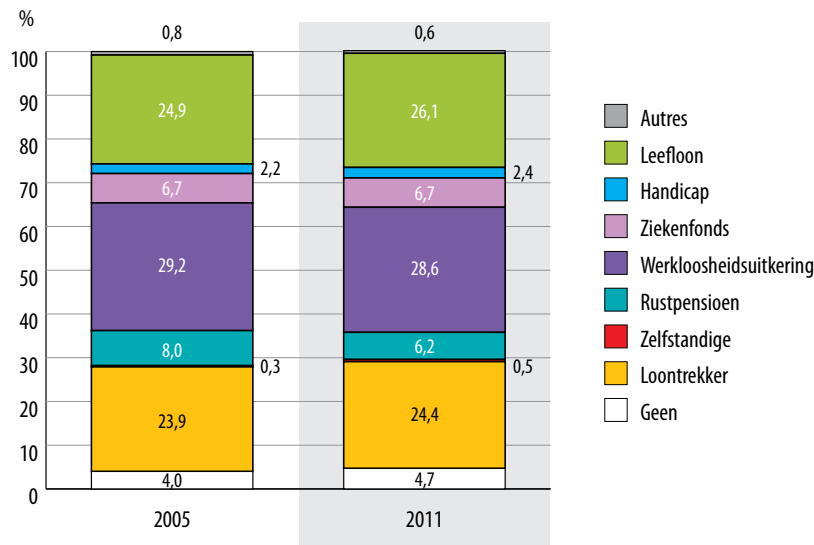
“Er wordt slechts aan ongeveer de helft van de vraag naar sociale woningen tegemoet gekomen in het Brussels Gewest.”

De meeste kandidaat-huurders leven van een vervangingsinkomen. De aard van de inkomensbronnen van de kandidaat-huurders bleef de afgelopen 6 jaar redelijk gelijk (zie figuur 7-2).

Het sociale woningpark breidt wel uit met aanverwante woonformules. Op 30/9/2012 telde het Brussels Gewest 3 200 woningen die verhuurd worden door een sociaal verhuurkantoor (SVK) (Federatie van de SVK in het Brussels Gewest, 2012). Dit is een stijging van 7,1 % ten opzichte van 2011. De door SVK's beheerde woningen liggen het vaakst in de eerste kroon, terwijl er in de tweede kroon weinig door de SVK's beheerde woningen terug te vinden zijn (De Keersmaecker, 2012, p. 96).

Over andere huurwoningen met een sociaal karakter (bijvoorbeeld verhuurd door een gemeente of OCMW aan vergelijkbare voorwaarden als in de sociale huisvesting) zijn geen cijfers beschikbaar.

Figuur 7-2: Oorsprong van het inkomen van de gezinshoofden van alle kandidaat-huurdersgezinnen, Brussels Gewest, 2005-2011

Bron: Jaarverslag Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij, jaarverslag 2011, p. 25

7.2 Private huurmarkt

De belangrijkste kenmerken van de private huurmarkt worden geïnventariseerd en geanalyseerd door het Observatiecentrum van de Huurprijzen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (deel van de Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij – BGHM). Zij voerden tussen 1 mei 2011 en 15 november 2011 een enquête uit bij huurders van een representatieve steekproef van 3 138 huurwoningen in het Brussels Gewest (De Keersmaecker, 2012).

7.2.1 KENMERKEN VAN DE PRIVATE HUURMARKT

De afgelopen tien jaar is het comfortpeil van de woningen sterk verbeterd, 97 % van de huurwoningen heeft in 2011 een individuele badkamer en 72 % een centrale verwarmingsinstallatie (tegenover respectievelijk 89 % en 68 % in 2004). De helft (50 %) van de huurders geeft echter aan niet tevreden te zijn over de staat waarin hun woning zich bevindt. De huurders vinden dat vooral de warmte- en geluidsisolatie te wensen overlaat. Volgens 25 % van de huurders heeft de woning nieuwe ramen nodig (De Keersmaecker, 2012).

“Op bepaalde vlakken is er een verbetering van de kwaliteit van het Brusselse woningbestand. Toch verklaart ongeveer de helft van de huurders niet tevreden te zijn met de staat van hun woningen en kaart problemen aan op vlak van thermische en geluidsisolatie.”

7.2.2 FINANCIËLE TOEGANKELIJKHEID

De huurprijs wordt niet alleen bepaald door de grootte van de woning, het woningtype en het comfortpeil, maar ook in belangrijke mate door de locatie. De gemeente met de laagste mediane huurprijs in 2011 is Sint-Joost-ten-Node (500 €), de gemeente met de hoogste mediane huurprijs is Ukkel (740 €). De mediane huurprijs voor het Brussels gewest bedraagt 600 € (De Keersmaecker, 2012).

Tussen 2004 en 2006 en tussen 2008 en 2011 stegen de huurprijzen sneller dan de *gezondheidsindex* (die de evolutie weergeeft van de prijs van consumptieartikelen^[45] en die als basis dient voor een loonindexatie en aanpassingen van de pensioenen, bijstandsuitkeringen en vervangingsinkomens). Over de periode 2000-2011, stegen de huurprijzen ongeveer met 45 % terwijl de *gezondheidsindex* een stijging kende van ongeveer 25 %.

Tussen 2010 en 2011, stegen de huurprijzen met 4 % en de *gezondheidsindex* met 3,2 %. Voor de eerste keer sinds het begin van de jaren 2000 stegen de huurprijzen van de kleine woningen (alleen maar de kleine woningen) niet sterker dan de *gezondheidsindex* in 2011.

Gezinnen (met of zonder kinderen) besteden ongeveer 30 % van hun budget aan de huurprijs. Voor alleenstaanden met kinderen loopt dit op tot gemiddeld 40 % van hun inkomen (De Keersmaecker, 2012, p. 68).

Voor de leefloongerechtigden, zowel alleenstaanden als gezinnen, betekent een woning uit de private huursector betrekken dat men een groot deel zijn beschikbaar inkomen moet spenderen aan de huur. Dit loopt, afhankelijk van de gezinssituatie, op tot de helft of zelfs twee derde van het leefloon) (tabel 7-1).

---

[45] Zonder rekening te houden met alcoholische dranken, tabak en brandstoffen (met uitzondering van LPG).

Tabel 7-1: Aandeel van de huurprijs voor een appartement in het huishoudensbudget van Brusselaars met een leefloon, 2011

Huishoudentype	Leefloon (1)	Kenmerken huurappartement (2)		Aandeel van de huur in het budget	Budget na de betaling van de huur
		Aantal slaapkamers	Mediane huurprijs		
Alleenstaande	801,34 €	0	450 €	56,2 %	351,34 €
		1	525 €	65,5 %	276,34 €
Gezin: alleenstaande met kind(eren) of koppel met of zonder kind(eren)	1 068,45 €	1	525 €	49,1 %	543,45 €
			650 €	60,8 %	418,45 €

(1) Bedrag op 14/06/2013. Omdat het leefloon vergeleken wordt met huurprijzen uit de enquête van 2011 krijgen we een onderschatting van het aandeel. In deze tabel wordt wel geen rekening gehouden met andere inkomsten, zoals kindergeld, alimentatiegeld, ...

(2) Cijfers van het Observatiecentrum van de huurprijzen 2011 (De Keersmaecker, 2012, p. 13).

Bron: POD Maatschappelijke Integratie en De Keersmaecker, 2012

Tabel 7-2: Evolutie van het voor inkomensdecielen toegankelijke deel van het huurwoningenbestand, Brussels Gewest, 1993-2011

Inkomensdecielen	Toegankelijk aandeel van het huurwoningenbestand (%) indien huurprijs = 25 % van het beschikbaar inkomen					
	1993	1997	2004	2008	2010	2011
2	5	8	1	0	0	0
3	12	18	4	2	1	1
4	22	28	10	3	2	2
5	38	43	21	8	5	5
6	57	64	44	17	12	13
7	73	79	61	40	28	26
8	88	89	79	66	57	58
9	96	95	93	89	87	87

Bron: De Keersmaecker, 2012, p. 73

Tabel 7-2 geeft de evolutie weer van de toegankelijkheid van de private huurmarkt per inkomensdecieel, veronderstellend dat theoretisch de huurprijs niet meer mag bedragen dan 25 % van het budget. Onder deze hypothese, hebben de eerste zes decielen, ofwel 60 % van de bevolking, slechts toegang tot 13 % van de private huurmarkt in 2011 (tegenover 57 % in 1993). De toegang tot huisvesting wordt sterk bemoeilijkt door de snelle stijging van de huurprijzen gedurende deze periode.

“Tussen 2000 en 2011 zijn de huurprijzen ongeveer twee keer zeer sterker gestegen dan de gezondheidsindex in het Brussels Gewest. Het aandeel van het huishoudbudget dat gaat naar de huur steeg sterk en bijgevolg daalde in het bijzonder voor gezinnen met lage inkomens de toegang tot de huurwoningen aanzienlijk.”

7.3 Thuislozen

Net als in andere grote steden is de aanwezigheid van dak- en thuislozen in het Brusselse stadsbeeld een van de meest zichtbare vormen van armoede. Het verliezen van huisvesting is vaak het resultaat van een langdurig en complex proces. Thuislozen worden dan ook gekenmerkt door een meervoudige problematiek die zich uitstrekt over meerdere levensdomeinen (La Strada, 2013).

7.3.1 WINTEROPVANG

Verschiede diensten voor noodopvang of dagopvang verhogen tijdens de koude wintermaanden hun capaciteit en hun werking (Samusocial, OCMW's, het project "Winter 86.400" dat 13 diensten omvat die dagopvang voor dak- en thuislozen organiseren, project containers Bij Ons/Pierre d'Angle, enz.) (La Strada, 2013).

Tijdens de koudste wintermaanden wordt er in het Brussels Gewest eveneens een groots winteropvangplan georganiseerd door Samusocial. Zij worden bijgestaan door Dokters van de wereld die verpleegkundige en medische consultaties verstrekken. Naast het gewestelijk noodopvangplan worden de winteractiviteiten van de Samusocial volledig geïntegreerd in de acties van hun mobiele teams (de maraudes) en het federaal noodopvangplan. De cijfers die hier worden voorgesteld gaan over het geheel aan wintermaatregelen, ongeacht binnen welk plan (Samusocial, 2013). De laatste winteropvang georganiseerd door Samusocial vond plaats van midden november 2012 tot midden april 2013.

In deze winterperiode werd er dringende opvang voorzien aan 5522 verschillende personen, goed voor 113233 nachtverblijven. Hiermee werden er per nacht gemiddeld 744 personen opgevangen. Drie vierde van de opgevangen personen waren alleenstaande mannen (79,8%), het grootste aandeel tussen 20 en 39 jaar oud. Één op tien zijn gezinnen (kinderen meegeteld) (10,1%) en 9,8% zijn alleenstaande vrouwen. De

meeste personen beschikken over een Belgische identiteitskaart, verblijfsstukken of een paspoort (59%) (Samusocial, 2013).

Sinds enkele jaren stelt Samusocial een algemene toename vast van de daklozenpopulatie in het Brussels Gewest, voornamelijk bij enkele doelgroepen zoals alleenstaande vrouwen en gezinnen. Het aantal opgevangen gezinnen verdubbelde tussen 2007 en 2012 en verscheidene families konden niet opgevangen worden omwille van een structureel gebrek aan plaatsen. Een sterke stijging van Europese burgers afkomstig uit de Oostelijke landen en mensen zonder papieren werd eveneens vastgesteld. Daarenboven waarschuwt de Samusocial ons voor een toename van erg kwetsbare personen (zieken, ouderen...) voor wie een nacht op straat doorbrengen een onmiddellijk gevaar betekent (Samusocial, 2013).

"Er wordt een stijging van het aantal dak- en thuislozen vastgesteld in het Brussels Gewest. Gedurende de winterperiode van 2012-2013 werden in het totaal 5522 personen opgevangen in het kader van het winteropvangplan."

7.3.2 ONTHAALTEHUIZEN EN CENTRA VOOR DRINGEND ONTHAAL

Dak- en thuislozen kunnen in het Brussels Gewest het hele jaar door opgevangen worden in een onthaaltehuis of in een opvangcentrum. Daar krijgen ze niet enkel onderdak maar ook een sociale begeleiding.

In het Brussels Gewest zijn er 27 erkende centra, die een capaciteit hebben van 1160 plaatsen. De meer gedetailleerde gegevens over deze centra weergegeven in deze paragraaf, worden verzameld door La Strada die een centrale registratie organiseert bij onthaaltehuizen en centra voor dringend onthaal. Slechts 22 opvangcentra van de 27 geven hun gegevens door in

het kader van deze registratie, dit vertegenwoordigt ongeveer drie vierde van de plaatsen in de 27 erkende centra^[46].

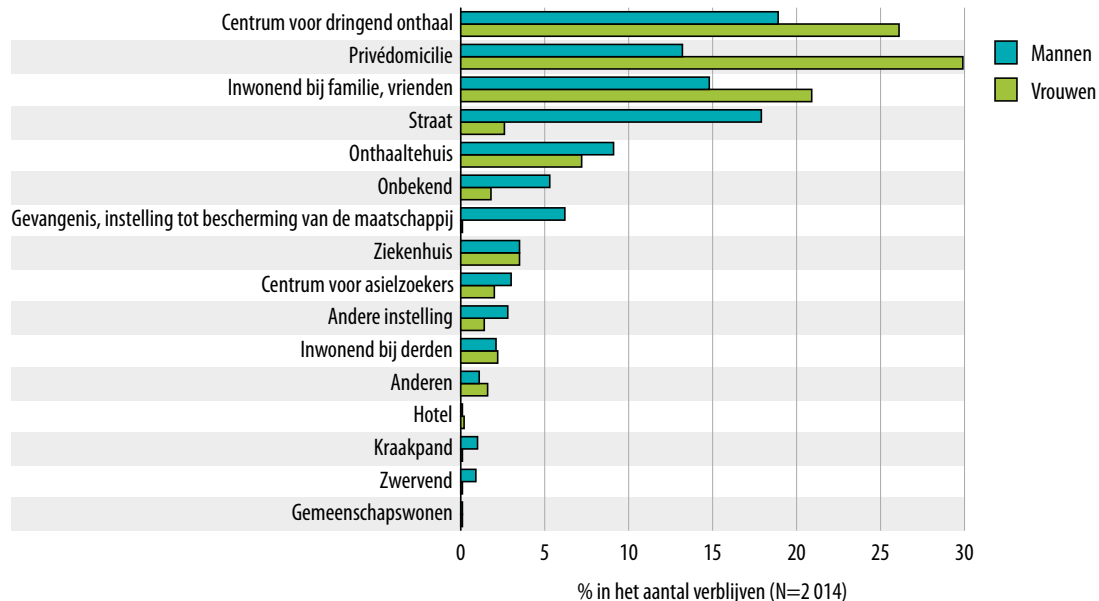
In de loop van 2011 werden 1 833 gezinshoofden (volwassenen en minderjarigen) en 859 kinderen opgevangen in deze 22 verschillende opvangcentra. De centra met gemengde plaatsen (mannen en vrouwen) zijn ondervertegenwoordigd in de registratie (La Strada, 2013).

In het rapport dat La Strada in 2013 opstelde op basis van cijfers van 2011 worden de sociaal-demografische kenmerken en het parcours van de personen die minstens één nacht in een centrum verbleven geanalyseerd.

In 2011 zijn 58 % van opgevangen personen mannen en 42 % vrouwen. Het profiel van mannen en vrouwen in de onthaalhuizen verschilt sterk. Zo was de overgrote meerderheid van de mannen alleenstaand (93,6 %) en slechts 1,2 % alleenstaand met kinderen, terwijl 46,7 % van de vrouwen alleenstaand was en 45,7 % alleenstaand met kinderen. We moeten wel opmerken dat koppels ondervertegenwoordigd zijn, omwille van een ondervertegenwoordiging van gemengde (mannen en vrouwen) centra in de centrale registratie van

[46] Naast de bijzondere maatregelen (zoals winteropvang, transit, ...). De Samusocial behoort niet tot één van de 22 centra die hun gegevens doorgeven aan de centrale registratie van La Strada (La Strada, 2013).

Figuur 7-3: Aandeel van de verblijven volgens het type huisvesting vóór de opvang, naar geslacht, Brussels Gewest, 2011

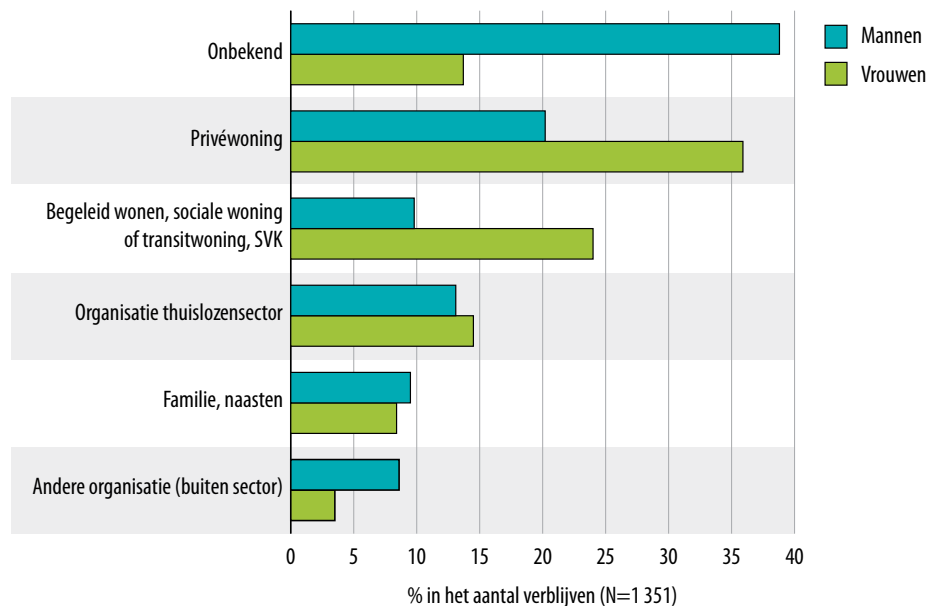
Bron: La Strada, 2013

gegevens. Figuur 7-3 toont dat er meer kans is dat een man op straat heeft geleefd vooraleer hij wordt opgevangen (17,9%). Vrouwen woonden vaker in een privéwoning (29,9%) of logeerden tijdelijk bij vrienden of familie (20,9%) (La Strada, 2013).

Minder dan één derde van de personen ging in 2011 naar een privé-woning na een verblijf in een onthaalhuis, dit aandeel ligt hoger bij vrouwen (figuur 7-4). Vrouwen hebben in het algemeen meer toegang tot huisvesting op de privémarkt dan mannen (36 % tegenover 20 %) en tot een sociale woning of aanverwante huisvesting (24 % voor vrouwen en 10 % voor mannen). Bij bijna 40 % van de mannen is de bestemming van het verblijf na het onthaal onbekend (La Strada, 2013).

“Minder dan één derde van de personen die een onthaal- of opvanghuis verlieten, konden terecht in een privé woning.”

Figuur 7-4: Verdeling van de verblijven volgens bestemming na de opvang, naar geslacht, Brussels Gewest, 2011

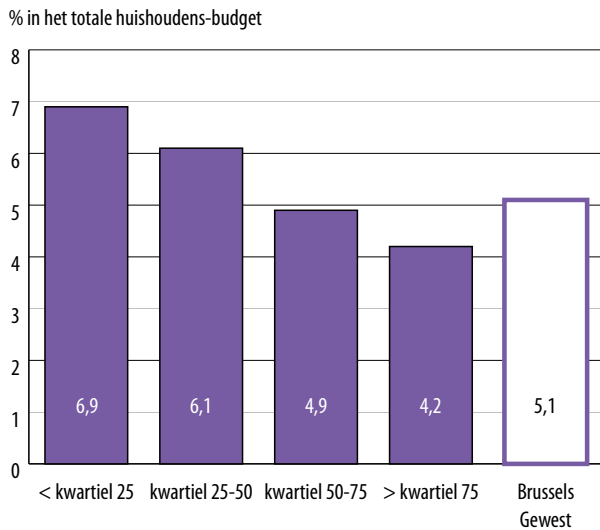

Bron: La Strada, 2013

7.4 Water en energievoorziening

Een kwart van de huurders van een privé-woning vindt de warmte-isolatie van hun woning ontoereikend (23 %) en eveneens een kwart vindt dat hun woning nieuwe ramen nodig heeft omwille van de slechte staat ervan (25 %) (De Keersmaecker, 2012). De woning verwarmen en het gebruik van elektriciteit en gas in het algemeen, vormen een belangrijke kost voor de huishoudens. In 2010 spendeerde een Brussels gezin gemiddeld 5,1 % van haar huishoudensbudget aan verwarming, verlichting en water. Voor de 25 % armste gezinnen van Brussel, loopt dit aandeel op tot 6,9 % van hun budget (figuur 7-5).

Figuur 7-5: Aandeel van de kosten voor verwarming, verlichting en verwarming in het totale huishoudensbudget per inkomenskwartiel, Brussels Gewest, 2010

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Huishoudbudgetonderzoek 2010

De consumptieprijzen voor gas en elektriciteit kenden in 2012 een minder sterke stijging dan de voorafgaande jaren. Voor elektriciteit steeg de prijs met 1,9 % in 2012 tegenover 11,8 % in 2011; de gemiddelde gasfactuur op jaarbasis lag 8,0 % hoger in 2012, tegenover een stijging van 19,1 % in 2011. Enkele maatregelen die de federale regering nam in 2012 droegen bij tot deze verlaging van de inflatie van de energiefactuur: prijsbeveiliging en de vermindering van bepaalde taken en belastingen (Prijzenobservatorium, 2012).

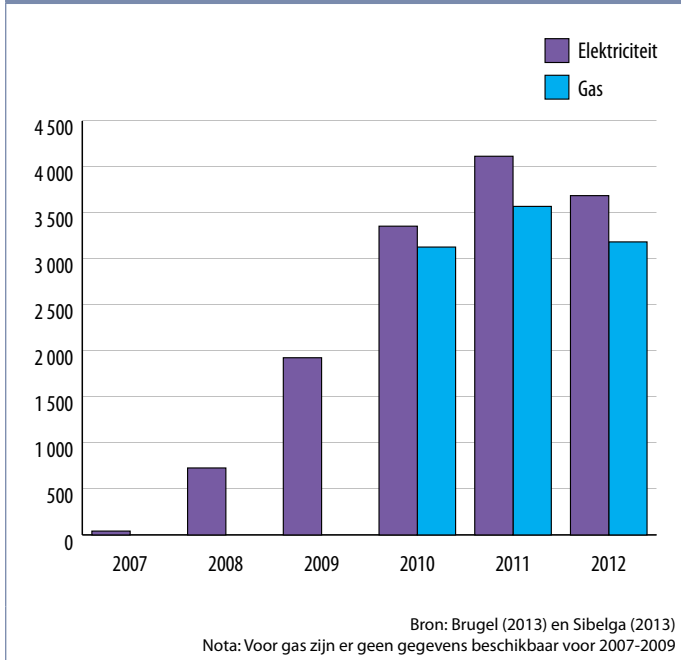
Voor het Brussels Gewest levert Sibelga^[47] stroom aan verbruikers in moeilijkheden die het statuut van "beschermd klant" kregen: wanneer een verbruiker in betalingsmoeilijkheden raakt bij zijn commerciële leverancier, neemt Sibelga de taak over als sociaal leverancier.

Op 31 december 2012 betrof dit in het Brussels Gewest 6 873 leveringspunten (gas en elektriciteit). Dit systeem werd ingevoerd in het Brussels Gewest in 2007, parallel met de vrijmaking van de energiemarkt. Dit aantal steeg voortdurend tussen 2007 en 2011. In 2012 zorgen toegenomen controles (die nagaan of klanten nog altijd recht hebben op het statuut) voor een dalende tendens (figuur 7-6) (Sibelga, 2013).

"In het Brussels Gewest kregen in 2010 31 272 gezinnen een sociaal tarief voor elektriciteit en gas."

[47] Distributiebeheerder voor gas en elektriciteit in het Brussels Gewest.

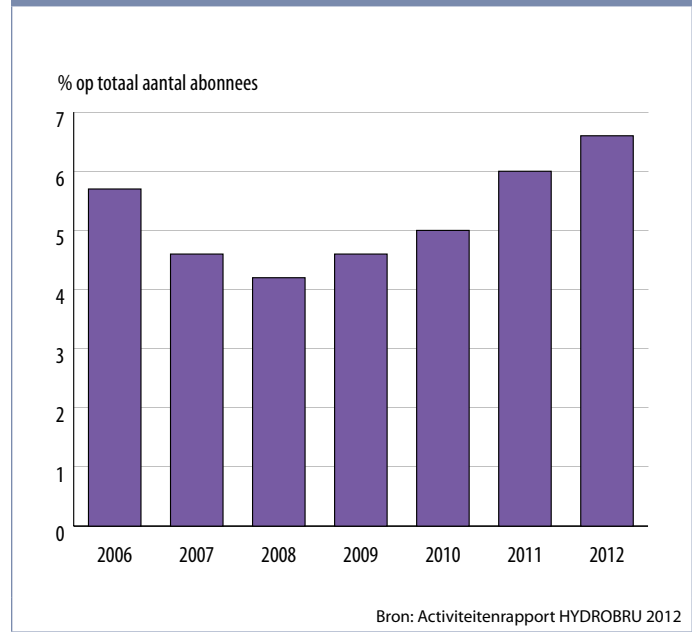
Figuur 7-6: Aantal beschermde klanten bij Sibelga, Brussels Gewest, 2007-2012

Een andere maatregel om de energiekosten betaalbaar te houden, is de toepassing van een sociale maximumprijs, ook wel "sociaal tarief"^[48] genoemd. Het sociaal tarief wordt toegekend aan bepaalde uitkeringsgerechtigden ((equivalent) leefloon, IGO, uitkering voor gehandicapten,...). In Brussel genoten in 2010 31 272 gezinnen van het sociaal tarief. Dit sociaal tarief is bij alle leveranciers hetzelfde (Brugel, 2013).

[48] Het sociaal tarief biedt, op het moment van de bepaling, het laagste commerciële tarief op de leveranciersmarkt van elektriciteit en aardgas. Het vastleggen van de prijs gebeurt om de zes maanden door de federale energieregulator (CREG). In het verleden moest u als rechthebbende zelf stappen zetten om van het sociaal tarief te kunnen genieten, maar sinds juli 2009 past de energieleverancier, in de meeste gevallen, het sociaal tarief voor aardgas en/of elektriciteit automatisch toe. De informatie over wie recht hierop heeft wordt gegeven door de FOD Economie (FOD Economie).

Figuur 7-7: Evolutie van het aandeel afbetalingsplannen voor water op het totaal aantal particuliere waterfacturen, Brussels Gewest, 2006-2012

Tussen 2005 en 2011 steeg de prijs van drinkbaar water in de drie gewesten, waarbij Brussel evenwel een lagere stijging kende dan de twee andere gewesten (FOD Economie). Voor personen die moeilijkheden hebben om hun waterfactuur te betalen werkt HYDROBRU samen met de OCMW's aan afbetalingsplannen (gespreid over enkele maanden). In 2012 werden 20 954 afbetalingsplannen toegekend aan de gebruikers, ofwel 2 459 meer dan in 2011. Dit maakt dat er 6,6 % van de huishoudelijke waterfacturen via een afbetalingsplan gebeurde in 2012 (figuur 7-7). HYDROBU verwacht dat het aantal verzoeken om afbetalingsplannen nog zal toenemen (Activiteitenrapport HYDROBRU 2012, p. 14).

8. MAATSCHAPPELIJKE INTEGRATIE EN PARTICIPATIE

De laatste dimensie die in deze barometer aan bod komt, betreft de maatschappelijke participatie. Ondanks het rijke sociale en verenigingsleven in het Brussels Gewest, is het niet voor iedereen even toegankelijk. De sociale ongelijkheden op het vlak van maatschappelijke participatie zijn vooral in Brussel opvallend.

8.1 Sociale contacten en ontspanningsmogelijkheden

Een eerste NAPincl-indicator^[49] benadert het thema van maatschappelijke participatie aan de hand van de frequentie en de kwaliteit van sociale contacten die mensen hebben en hun deelname aan het verenigingsleven. Slechts een vijfde (19,5 %) van de Brusselaars van 16 jaar en ouder neemt deel aan sportieve, recreatieve (jeugdbeweging, gepensioneerdenvbond, vrijetijdsverenigingen) of artistieke activiteiten (muziek, theater, plastische kunsten). Dit is veel minder dan in Vlaanderen (37,0 %) en iets minder dan in Wallonië (23,1 %) (NAPincl, EU-SILC 2011).

In de Brusselse gemeenten met een laag sociaaleconomisch niveau zijn er in verhouding meer personen die ver af staan van alle vormen van culturele activiteiten dan in gemeenten met een hoog sociaaleconomisch niveau (Callier & Hanquinet, 2012).

Een tweede NAPincl-indicator benadert het thema vanuit de mogelijkheid om al dan niet met vakantie te kunnen gaan. Slechts 57,8 % van de Brusselaars kunnen zich minstens één week vakantie weg van huis veroorloven. Dat is minder dan in Wallonië (62,4 %) en veel minder dan in Vlaanderen (80,4 %) (NAPincl, EU-SILC 2011).

8.2 Geen internetverbinding hebben

Toegang hebben tot informatie en communicatietechnologie (ICT) en deze kunnen gebruiken, is een belangrijk element ter bevordering van de sociale integratie: het zoeken naar werk, informatie, bepaalde administratieve handelingen maar ook andere dagelijkse activiteiten worden vaak vergemakkelijkt via het internet.

Gezien het toenemend belang van ICT werd een specifieke module toegevoegd aan de EAK: één lid van een huishouden dat minstens één persoon bevat tussen 16 en 17 jaar werd ondervraagd over de toegang en het gebruik van ICT. In 2012 hadden 19,9 % van de Brusselaars geen internetverbinding, wat ongeveer even veel is als voor heel België (21,3 %).

In 2011 waren er cijfers per type huishouden beschikbaar. Daaruit blijkt dat het aandeel huishoudens zonder internet enkel in het Brussels gewest, in tegenstelling tot de twee andere gewesten, zowel hoog is bij huishoudens met als deze zonder kinderen (respectievelijk 19,2 % en 26,2 %). Voor België en de twee andere gewesten ligt het aandeel veel lager bij huishoudens met kinderen (voor België 8,4%, Vlaanderen 6,3 % en Wallonië 8,2 %). In 2011, gaf ongeveer een derde (34,7 %) van de Brusselse huishoudens die geen internetconnectie aan dat het voor hen te duur was (tegenover 23,4 % in Vlaanderen, 29,0 % in Wallonië en 26,8 % in heel België).

“Onder de gezinnen die niet over een internetverbinding beschikken, vermelden in het Brussels Gewest ongeveer vier op tien de hoge kostprijs van een internetverbinding als reden, tegenover ongeveer twee op tien in het hele land.”

---

[49] Er zijn voor de indicatoren die in dit hoofdstuk aan bod komen geen betrouwbaarheidsintervallen beschikbaar; aangezien het aantal observaties voor het Brussels Gewest relatief laag is, zijn deze percentages slechts een benadering van de realiteit.

9. SAMENVATTING EN BESLUIT

De Welzijnsbarometer verzamelt jaarlijks een reeks indicatoren die verschillende aspecten van armoede in het Brussels Gewest belichten. De sociaal-economische situatie van de Brusselaar wordt geschetst en waar mogelijk worden de armoede-indicatoren die ontwikkeld zijn in het kader van de open coördinatiemethode inzake sociale bescherming en sociale inclusie van de Europese Unie weergegeven. De Welzijnsbarometer heeft niet als doelstelling om de directe impact van het beleid op armoede te evalueren. De Welzijnsbarometer schetst wel de globale context waarin het armoedebestrijdingsbeleid zich ontwikkelt en de uitdagingen die zich stellen.

Vooraleer enkele kerncijfers te geven, is het belangrijk op te merken dat een deel van de personen die in armoede leven waarschijnlijk in veel statistieken, zowel enquêtes als administratieve gegevens, niet aanwezig zijn en dit geldt in het bijzonder voor de personen die illegaal in het land verblijven. Om deze fenomenen te vatten zijn we aangewezen op kwalitatief onderzoek en is de kennis van de hulpverleners een onontbeerlijke informatiebron. Deze informatie wordt verzameld in het kader van de thematische katernen van de armoederapporten van het Observatorium.

ENKELE KERNCIJFERS

Ongeveer een derde van de Brusselaars (33,7 %) moet zien rond te komen met een inkomen onder de armoederisicogrens. Het aandeel van de bevolking onder de armoederisicogrens is ongeveer vijf keer zo hoog bij de werkloze Brusselaars (56,1 %) als bij de werkenden (10,8 %). Bij de Brusselaars die actief zijn op de arbeidsmarkt is één op vijf en bij de jongvolwassenen één op drie niet-werkend werkzoekend.

Iets meer dan een vierde van de Brusselse baby's wordt geboren in een huishouden zonder inkomen uit werk (25,5 %) en bijna een kwart van de kinderen jonger dan 18 jaar (22,7 %) groeien op in deze situatie.

Een vijfde (20,5 %) van de Brusselse bevolking op actieve leeftijd (18-64 jaar); 18,1 % van de Brusselse jongvolwassenen (18-24 jaar) en 15,8 % van de oudere personen (65 jaar en ouder) is afhankelijk van een vervangingsinkomen of een bijstandsuitkering (pensioenen niet meegerekend). 5 % van de Brusselse bevolking op actieve leeftijd krijgt een (equivalent) leefloon en dit aandeel stijgt tot 9,5 % bij de jongvolwassenen (met andere woorden bijna één op zes). 8,7 % van de ouderen krijgt een IGO.

De Brusselse bevolking telt 25,8 % begunstigden (als gerechtigde of als persoon ten laste) van het recht op een verhoogde tegemoetkoming van de verzekering voor geneeskundige verzorging (RVV) of van het OMNIO-statuuut; zoveel mensen hebben het met andere woorden financieel moeilijk.

In het Brussels Gewest verlaat één jonge man (18-24 jaar) op vier en één jonge vrouw op zes de school vroegtijdig, dit wil zeggen zonder diploma hoger secundair onderwijs. Deze jonge Brusselaars ondervinden grote moeilijkheden om zich in te schakelen op de arbeidsmarkt: minder dan een derde (31,9 %) van hen heeft werk. Van de Brusselaars tussen 25 en 34 jaar heeft een vierde geen diploma van het hoger secundair onderwijs.

De hoge huisvestingskosten leggen zwaar beslag op het beschikbaar inkomen van de Brusselse gezinnen. Het toenemend aantal gezinnen op de wachtlijst voor een sociale woning getuigt van het stijgende tekort aan sociale woningen: er wordt slechts aan minder dan de helft (47,7 %) van de vragen voldaan.

SOCIAAL-RUIMTELIJKE ONGELIJKHEDEN

De algemene cijfers voor het Brussels Gewest verbergen een grote sociaalruimtelijke dualiteit, er zijn grote verschillen tussen de Brusselse gemeenten inzake armoede-indicatoren.

De werkloosheidsgraad in het Brussels Gewest varieert sterk tussen de gemeenten: ze is het kleinst in Sint-Pieters-Woluwe (9,8 %) en het hoogst in Sint-Joost-ten-Noode (29,5 %). Tewerkstelling is één van de factoren die het inkomen van de inwoners beïnvloedt, ook deze verschilt sterk van gemeente tot gemeente en bedraagt 13 289 € in Sint-Joost-ten-Noode en bijna het dubbele in Sint-Pieters-Woluwe (22 773 €).

In het Brussels Gewest heeft 17,7 % van de leerlingen in het eerste jaar secundair onderwijs al twee jaar schoolachterstand opgelopen, dit aandeel ligt echter in de armste gemeenten boven de 20 % - met het hoogste aandeel in Sint-Gillis (26,7 %). Onder de leerlingen die wonen in een gemeente met een hoog sociaaleconomisch statuut is het aandeel aanzienlijk lager, zoals in Sint-Pieters-Woluwe waar het maar 5,5 % bedraagt.

SOCIALE GEZONDHEIDSONGELIJKHEDEN

Het sociaal statuut beïnvloedt in belangrijke mate de gezondheidssituatie. De grote sociale heterogeniteit die het Brussels Gewest kenmerkt, weerspiegelt zich in belangrijke sociale ongelijkheden op het vlak van gezondheid.

Zowel het risico op doodgeboorte en het risico om te overlijden in het eerste levensjaar, als het risico op vroegtijdige mortaliteit (vóór 65 jaar) neemt toe naarmate men daalt op de sociale ladder. Kinderen die geboren worden in een gezin zonder inkomen uit werk lopen twee keer meer risico op doodgeboorte, en voor de levendgeborenen, 1,8 keer meer risico om te sterven in het eerste levensjaar, dan kinderen geboren in een gezin met twee inkomens uit werk.

ENKELE EVOLUTIES...NIET ALTIJD EVIDENT OM TE VATTEN

Het is niet evident om in het Brussels Gewest evoluties te meten. De indicatoren zoals gedefinieerd op Europees niveau zijn gebaseerd op de EU-SILC enquête. De nodige informatie om deze indicatoren te creëren, zoals het aandeel van de bevolking onder de armoederisicogrens, kan men enkel verkrijgen op basis van deze enquête. Door de kleine steekproef zijn er in het Brussels Gewest echter grote betrouwbaarheidsintervallen en dit beperkt in belangrijke mate het berekenen van evoluties. Daarnaast is het vaak moeilijk om evoluties van indicatoren gebaseerd op administratieve gegevens te interpreteren omwille van trendbreuken die het gevolg zijn van veranderingen in wetgeving (voorwaarden om een leefloon te krijgen, fiscale wetgeving, enz.).

Naast deze problemen om evoluties te meten, is het ook moeilijk om veranderingen eenduidig te interpreteren (bijvoorbeeld het aantal leefloonbegunstigden of rechthebbenden op een verhoogde tegemoetkoming voor geneeskundige verzorging). Een verhoging kan immers duiden op een betere opname van een sociaal recht in plaats van een reële toename van het aantal mensen in moeilijkheden.

De evolutie van de sociaal-economische situatie van de Brusselaars moet tenslotte ook gezien worden in het licht van belangrijke migratiebewegingen, de continue verjonging en internationalisering van de bevolking en de (globale) economische conjunctuur.

Recente evolutie

Tussen 2011 en 2012 blijft het bevolkingsaantal van het Brussels Gewest stijgen (+1,8 %), deze stijging is sterker dan gemiddeld in België maar kent wel een trager ritme dan tussen 2010 en 2011 (+2,7 %). De werkloosheidsgraad op basis van administratieve gegevens, het aandeel personen afhankelijk van een (equivalent) leefloon en, in het algemeen, de personen die leven van een

vervangingsinkomen (werkloosheidsuitkering of een uitkering voor personen met een handicap) of van een inkomen uit de bijstand (leefloon, equivalent leefloon, IGO) blijven relatief stabiel tussen 2011 en 2012. Gezien de demografische evolutie, betekent dit een stijging van het aantal personen die afhankelijk zijn van een vervangingsinkomen of een bijstandsuitkering bij de personen jonger dan 65 jaar: in 2012 betreft het 18 550 jongeren tussen 18-24 jaar (+1,6 %) en 149 295 personen van 18 tot 64 jaar (+1,4 %). Het aantal personen van 65 jaar of ouder in deze situatie (24 307) daalde echter (-1,6 %).

Tussen 2012 en 2013 steeg het aandeel van de Brusselse bevolking met recht op een verhoogde tegemoetkoming voor geneeskundige zorgen (als rechthebbende of als persoon ten laste) met 1,6 procentpunten (gaande van 24,2 % naar 25,8 %). De sterkste stijging wordt opgetekend bij de jongeren van 18 tot 24 jaar (31,6 % begunstigden tussen 18 en 24 jaar tegenover 25,3 % in 2012), het is voornamelijk het aandeel jongeren met een OMNIO statuut dat sterk stijgt.

Evolutie van de afgelopen vijf jaar

In de afgelopen vijf jaar, periode van economische crisis, is het aandeel begunstigden van een (equivalent) leefloon van de Brusselse bevolking tussen 18 en 64 jaar gestegen van 4,2 % in 2008 naar 5,0 % in 2012. Deze indicator steeg in diezelfde periode eveneens in de Waalse grote steden. De werkloosheidsgraad gebaseerd op administratieve gegevens steeg in het Brussels Gewest van 18,7 % in 2008 naar 20,1 % in 2012. In Vlaanderen werd er een nog sterkere stijging opgetekend van deze werkloosheidsgraad, in tegenstelling tot Wallonië waar deze indicator vrijwel stabiel bleef.

De gegeven indicatoren laten niet toe om rekening te houden met de sociale mobiliteit en dus te weten in welke mate de personen in armoede dezelfde zijn als de voorafgaande jaren, of ze al in het Brussels Gewest woonden maar een verslechtering van hun situatie ondervonden of dat het nieuwe bewoners zijn die al een armoedeproblematiek kenden. Er moet inderdaad

rekening gehouden worden met de migratiestromen tussen de Brusselse gemeenten en tussen het Brussels Gewest en de rest van België en het buitenland.

De armoedeindicatoren tonen in het algemeen een zekere stabiliteit, of een lichte stijging. In het kader van een sterke demografische groei, wordt het Brussels Gewest geconfronteerd met belangrijke uitdagingen op vlak van huisvesting, tewerkstelling en scholing zoals aangetoond wordt door de indicatoren van deze Welzijnsbarometer.

10. WOORDENLIJST

Actiris: Actiris is de Brusselse Gewestelijke Dienst voor Arbeidsbemiddeling, belast met het uitvoeren van het werkgelegenheidsbeleid in het Brussels Gewest. Elke Brusselse werkzoekende moet zich inschrijven om recht te hebben op een werkloosheids- of inschakelingsuitkering, in orde te zijn met de mutualiteiten, toegang te hebben tot bepaalde gesubsidieerde tewerkstellingsplaatsen, te kunnen genieten van financiële hulp bij het volgen van opleidingen, begeleiding te krijgen bij de zoektocht naar werk, enz. Meer informatie op: <http://www.actiris.be>

Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (ADSEI): het voormalige Nationaal Instituut voor de Statistiek (NIS) maakt deel uit van de FOD Economie, K.M.O, Middenstand en Energie. Deze dienst stelt heel wat statistieken ter beschikking voor het grote publiek via haar website: <http://economie.fgov.be/nl/statistieken/cijfers>

Arbeidskrachtenenquête (EAK): dit is een sociaal-economische enquête bij de huishoudens met als voornaamste doelstelling de bevolking op actieve leeftijd (vanaf 15 jaar) op te delen in drie exhaustieve en onderscheiden groepen (tewerkgestelde personen, werklozen en niet-actieve personen) en over elk van deze categorieën beschrijvende en verklarende gegevens te verstrekken. Deze enquête wordt gecoördineerd op niveau van de Europese Unie in samenwerking met de nationale instituten voor statistiek (in België dus door ADSEI). Het betreft onder meer tewerkstellings- en werkloosheidscijfers overeenkomstig de terminologie van het Internationaal Arbeidsbureau (IAB) en cijfers met betrekking tot het opleidingsniveau. Bedoeling is informatie te vergaren die op Europees niveau vergelijkbaar is. Het vormt dan ook de basis van een aantal NAPincl-indicatoren. Meer informatie op <http://statbel.fgov.be/lfs>

Armoederisicogrens: inkomensgrens vastgelegd op 60 % van het nationaal mediaan equivalent beschikbaar inkomen (EU-SILC).

Artikel 60§7 en 61: het artikel 60§7 en het artikel 61 zijn tewerkstellingsmaatregelen die het OCMW toelaat om uitkeringsgerechtigden van een leefloon of equivalent leefloon gedurende een bepaalde periode te tewerkstellen. Het doel van

deze maatregel is om personen een werkervaring aan te bieden die hen later toelaat om het recht op een *werkloosheidsuitkering* te heropenen. Bij een artikel 60 is het OCMW zelf de werkgever, bij een artikel 61 is een privaat organisme de werkgever. De OCMW's krijgen een subsidie van de federale overheid voor de duur van de tewerkstelling en genieten als werkgever van een vrijstelling van werkgeversbijdragen. Op dit ogenblik worden een groot deel van de tewerkstellingsmaatregelen geregionaliseerd in het kader van de zesde Staatshervorming.

Betrouwbaarheidsinterval: interval om de nauwkeurigheid in te schatten van cijfers en indicatoren die berekend zijn op basis van enquêtes. Het brede betrouwbaarheidsinterval voor het *armoederisico* in het Brussels Gewest (figuur 3-1) is te wijten aan de beperkte grootte van de steekproef van de EU-SILC enquête. Het armoederisicopercentage van 33,7 % voor het Brussels gewest is slechts een schatting. Met 95 % zekerheid kan gesteld worden dat het armoederisicopercentage tussen 27,2 % en 40,2 % ligt. Omwille van het brede betrouwbaarheidsinterval is het niet mogelijk om een nauwkeurige vergelijking te maken met de andere gewesten, noch om de evolutie in de tijd te analyseren. In de figuren wordt het betrouwbaarheidsinterval met boven- en ondergrens als volgt weergegeven:]

Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA): dit Brussels Instituut centraliseert en verspreidt de statistieken met betrekking tot het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Daarnaast voert het BISA verschillende sociaal-economische studies uit over de Brusselse uitdagingen en helpt zo het gewestelijk beleid te sturen. Meer informatie op <http://www.ibsa.irisnet.be>

Bruto Binnenlands Product (BBP) per inwoner: het bruto binnenlands product is een centrale indicator van de nationale rekeningen die de gerealiseerde economische activiteit meet (de waarde van het geheel van geproduceerde goederen en diensten) over een bepaalde periode en binnen een bepaald gebied. Het bruto binnenlands product per inwoner is de verhouding tussen deze indicator en het aantal inwoners van het betreffende gebied. In een gewest als het Brussels, is het BBP per inwoner erg hoog dankzij de bijdrage van de pendelaars aan het BBP.

Consumptieprijsindex: deze index van de consumptieprijzen is een economische indicator die maandelijks de evolutie nagaat van de prijzen aan de hand van de waarde van een korf met de belangrijkste consumptiegoederen en diensten. Het verloop van de indexcijfers toont de evolutie van de levensduurte voor de gezinnen.

Equivalent beschikbaar inkomen (definitie EU-SILC): het equivalent beschikbaar inkomen komt overeen met het totale inkomen waarover een huishouden beschikt (lonen, sociale voordelen, pensioenen, inkomen vanuit eigendom, kindergeld, kapitaalsinteressen, ...), na belastingen en gedeeld door het aantal leden van het gezin omgezet naar het equivalent voor volwassenen. Dit equivalent tussen de gezinsleden wordt bekomen na een weging in functie van de leeftijd: 1 voor de eerste volwassene, 0,5 voor elk gezinslid ouder dan 14 jaar en 0,3 voor kinderen jonger dan 14 jaar. Op deze manier kan bijvoorbeeld het inkomen van iemand die samenwoont en twee kinderen heeft, vergeleken worden met het inkomen van een alleenstaande. Meer informatie op: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

Equivalent leefloon: het equivalent van het leefloon is een financiële hulp die in het kader van het **Recht op Maatschappelijke Hulp** (wet van 2 april 1965) door het OCMW toegekend wordt aan mensen die om bepaalde redenen (bijvoorbeeld nationaliteit) niet in aanmerking komen voor het recht op maatschappelijke integratie. De bedragen zijn dezelfde als die van het leefloon.

EU15 / EU27 / EU28: EU15 verwijst naar de 15 landen die in 1995 deel uitmaakten van de Europese Unie: Duitsland, België, Frankrijk, Italië, Luxemburg, Nederland, Denemarken, Verenigd Koninkrijk, Ierland, Griekenland, Spanje, Portugal, Oostenrijk, Finland en Zweden. De EU werd later (in 2004 en 2007) uitgebreid tot 27 lidstaten (EU27). Tien nieuwe lidstaten vervoegden de EU in 2004 (Cyprus, Hongarije, Malta, Polen, Letland, Estland, Litouwen, Tsjechische Republiek, Slowakije, Slovenië). In januari 2007 sloten tenslotte Roemenië en Bulgarije zich eveneens aan bij de EU. Sinds juli 2013 is ook Kroatië

toegetreten tot de Europese Unie, om zo EU28 te vormen. Meer informatie op: www.europa.eu

European Union – Statistics on income and living conditions (EU-SILC): De EU-SILC is een Europese enquête en een belangrijke bron om vanuit een multi-dimensionele benadering armoede van huishoudens en individuen in de maatschappij op Belgisch en Europees niveau in kaart te brengen. Ze moet vergelijkingen tussen de verschillende lidstaten mogelijk maken. Meer info over de enquête vindt u op <http://statbel.fgov.be/silc>. De **armoederisicogrens** en het aandeel van de bevolking onder de **armoederisicogrens** wordt op basis van deze enquête berekend. De Brusselse steekproef is echter te klein om tot een nauwkeurige schatting van het armoederisicopercentage te komen. Deze beperkte nauwkeurigheid maakt het bovendien onmogelijk om de evolutie van het armoederisicopercentage voor Brussel te berekenen. Het is daarom noodzakelijk de Brusselse steekproef in de EU-SILC-enquête aanzienlijk te vergroten.

Fiscale statistieken: de fiscale statistieken bevatten informatie over de fiscale aangiften van fiscale huishoudens. Om deze te kunnen interpreteren moet men rekening houden met een aantal zaken. De gegevens hebben enkel betrekking tot de inkomens die onderworpen zijn aan een personenbelasting. Sommige zeer lage inkomens zijn niet belastbaar en worden dus niet mee opgenomen in de fiscale statistieken. Dit betekent dat sommige sociale transfers (het leefloon, equivalent leefloon en kindergeld in het bijzonder) vrijgesteld zijn van belastingen en dus niet mee opgenomen worden in het belastbaar inkomen. Ook enkele personen met een zeer hoog inkomen zijn niet belastbaar via het nationaal systeem, zoals de buitenlandse diplomaten of Europese ambtenaren. Daarenboven onderschatten fiscale statistieken de inkomens uit kapitaal (roerende goederen en vastgoed). Daarnaast kunnen fiscale statistieken moeilijk gebruikt worden om evoluties te bestuderen omdat een wijziging in fiscale wetgeving de verdeling van de fiscale inkomens kan beïnvloeden. Vanaf 2004 worden bijvoorbeeld ook enkele categorieën van zeer lage inkomens mee opgenomen, waardoor er een sterke stijging is van de lage inkomensklassen. Tot slot worden indicatoren op

basis van fiscale statistieken voornamelijk bekeken per aangifte (individuele of gezamenlijke aangiften). Er wordt dus geen rekening gehouden met de samenstelling van de gezinnen of het aantal personen ten laste.

Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC): de GGC is een Brusselse instelling bevoegd voor die zaken die niet exclusief tot de twee Gemeenschappen behoren, voornamelijk op vlak van gezondheid en bijstand aan personen (de zogenaamde bipersoonsgebonden zaken). Voor meer informatie: www.ggc.irisnet.be

Gemiddeld inkomen per aangifte: om het gemiddeld inkomen per fiscale aangifte te berekenen, wordt het belastbaar inkomen van alle aangiften opgeteld en gedeeld door het aantal aangiften met een belastbaar inkomen (dus niet de nulinkomens).

Gemiddeld inkomen per inwoner: het totale belastbare inkomen gedeeld door het aantal inwoners (totale bevolking dus inclusief de personen die niet aan de personenbelasting zijn onderworpen of met een nulinkomen).

Gestandaardiseerde mortaliteitsverhouding (GMV): deze verhouding verkrijgt men door een indirecte standaardisering van de mortaliteitsgraad: men berekent eerst het aantal "verwachte" sterfgevallen door de mortaliteitscijfers per leeftijdsklasse van een referentiepopulatie toe te passen op het aantal personen van elke leeftijdsklasse van de onderzoekspopulatie. Vervolgens wordt de verhouding berekend tussen de werkelijk waargenomen sterfgevallen en dit aantal «verwachte» sterfgevallen. Zo verkrijgen we een "gestandaardiseerde mortaliteitsverhouding (of -ratio)" (GMV). Als de GMV van een onderzoekspopulatie hoger is dan 1, betekent dit dat het sterftecijfer in de onderzoekspopulatie hoger ligt dan in de referentiepopulatie, rekening houdend met de leeftijd. De GMV van de referentiepopulatie is 1.

Gezondheidsenquête: sinds 1997 wordt er regelmatig een grote nationale Gezondheidsenquête uitgevoerd bij een steekproef uit de bevolking van het hele land door het Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid (WIV) (methodologie en analyse

van de resultaten) en door de ADSEI (steekproeftrekking, aanwerving van enquêteurs, codering van de gegevens). Zo werd een enquête uitgevoerd in 1997, 2001, 2004 en 2008. Deze enquête is een van de belangrijkste informatiebronnen aangaande de gezondheidstoestand van de bevolking en bepaalde gezondheidsbepalende factoren. Het betreft ook een van de weinige bronnen die toelaten om iemands sociale status te verbinden met zijn of haar gezondheidstoestand. Voor elke gezondheidsenquête worden ongeveer 12 000 mensen ondervraagd. Door een belangrijke oververtegenwoordiging in de steekproef voor het Brussels Gewest zijn er gegevens beschikbaar van ruim 3 000 Brusselaars in elk van deze enquêtes. De nationale Gezondheidsenquêtes worden geanalyseerd door het WIV en de rapporten zijn beschikbaar op hun website, <https://www.wiv-isp.be>

Gezondheidsindex: de gezondheidsindex wordt bekomen door bepaalde producten uit de korf van de consumptieprijsindex weg te laten, meer bepaald alcoholische dranken, tabak en brandstoffen (uitgezonderd LPG). De evolutie van de gezondheidsindex wordt gebruikt voor de indexatie van de huur, lonen, pensioenen en sociale uitkeringen.

Informatie en communicatietechnologie (ICT): deze term verzamelt alle technieken die gebruikt worden voor het overbrengen van informatie, voornamelijk informatica, internet en de telecommunicatie (telefoon, fax, televisie, enz.).

Inkomensdeciel: zie inkomenskwintiel.

Inkomensgarantie voor Ouderen (IGO) : het is een uitkering, toegekend door de Rijksdienst voor pensioenen die tot doel heeft financiële hulp te bieden aan personen ouder dan 65 jaar die niet over voldoende middelen beschikken.

Inkomenskwintiel: dit zijn de waarden (de inkomens) die toelaten om de bevolking in te delen in vijf even grote groepen, geordend in stijgende lijn in functie van hun inkomen. De inkomens van het eerste kwintiel bepalen de bovengrens voor een vijfde van de bevolking met een inkomen kleiner of gelijk aan dit inkomen. Het vierde kwintiel bepaalt de ondergrens voor

een vijfde van de bevolking met een inkomen hoger dan deze waarde. Men kan ook andere indelingen gebruiken, men kan de bevolking in vier gelijke groepen indelen (dan spreekt men over 'kwartielen'), in tien gelijke groepen ('decielen') enz.

Inkomensvervangende tegemoetkoming (IVT): de inkomensvervangende tegemoetkoming wordt toegekend aan de persoon met een handicap (tussen 21 en 65 jaar) van wie is vastgesteld dat zijn lichamelijke of psychische toestand zijn verdienvermogen sterk heeft verminderd. Het recht op deze uitkering gaat gepaard met enkele voorwaarden, zoals de medische bepaling van de graad van handicap en het gezinsinkomen. Voor meer informatie: <http://handicap.fgov.be/nl/tegemoetkomingen/voor-volwassenen>

Internationaal Arbeidsbureau (IAB): het IAB is het secretariaat van de "International Labour Organization" (ILO). Dit laatste is een agentschap van de Verenigde Naties dat vertegenwoordigers van overheden, werkgevers en werknemers verenigt. Het IAB is belast met algemene vragen omtrent tewerkstelling en bevordert waardig werk en de fundamentele rechten op het werk. Het IAB harmoniseert de concepten over werk en tewerkstelling, in het bijzonder de actieve werkende bevolking en de werklozen. Meer informatie op: www.ilo.org

Invaliditeitsratio: er zijn verschillende fases te onderscheiden wanneer iemand gedurende een periode arbeidsongeschikt is. In de beginperiode (maximum één maand), heeft de persoon recht op een gegarandeerd inkomen betaald door de werkgever. Wanneer deze periode echter langer duurt, heeft de persoon recht op een ziekte-uitkering van de mutualiteit gedurende 12 maanden. Wanneer de arbeidsongeschiktheid langer duurt dan 12 maanden krijgt de persoon het statuut van invalide en krijgt deze een invaliditeitsuitkering. De invaliditeit zoals berekend in deze barometer geeft dan het aantal personen weer met een statuut als invalide op 30 juni 2012 in percentage van het aantal primaire uitkeringsgerechtigden. Primaire uitkeringsgerechtigden zijn zij die verzekerd zijn volgens de algemene regeling tegen arbeidsongeschiktheid. Het betreft zowel werknemers als werklozen maar het betreft niet de uitkeringsgerechtigde die reeds erkend waren in de invaliditeit

en de (pre)gepensioneerden. Meer informatie op: www.riziv.fgov.be en www.securex-mutualite.be

Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (KSZ): het 'Datawarehouse arbeidsmarkt en Sociale Bescherming' van de KSZ maakt een koppeling van sociaal-economische gegevens afkomstig van verschillende instellingen voor sociale zekerheid. Meer informatie op <http://www.ksz-bcss.fgov.be/>

La Strada : is een steunpunt gemandateerd om meer coherentie te bewerkstelligen binnen de gediversifieerde sector van de thuislozenzorg en om de articulatie met andere sectoren (gezondheid, huisvesting, tewerkstelling, enz.) te bevorderen. Deze is nodig om een beleid te kunnen voeren dat gericht is op preventie en duurzame integratie. Hiervoor is een fijnere kennis van de verschillende thuislozenpopulaties en van hun parcours onontbeerlijk. Tevens moet het Steunpunt de praktijk van het werkveld ondersteunen. Daarnaast heeft La Strada een functie als observatorium, een netwerkrol en verschaft La Strada informatie. Meer informatie op <http://www.lstb.be>

Leefloon: het leefloon is een minimuminkomen, toegekend door het OCMW, voor mensen die niet over toereikende bestaansmiddelen beschikken, noch aanspraak op kunnen maken, noch in staat zijn deze hetzij door eigen inspanningen, hetzij op een andere manier te verwerven. Het leefloon is een specifieke vorm van het RMI, de begunstigde moet voldoen aan de voorwaarden voor het RMI. Voor meer informatie: www.ocmw-info-cpas.be

Mediaan inkomen: wanneer men alle aangiftes rangschikt van het kleinste tot het hoogste bedrag, is het mediaan inkomen het bedrag in het midden van de rangschikking. Dit betekent dat de helft van de inkomens lager is dan het mediaan inkomen, en de helft hoger is. De mediaan wordt niet beïnvloed door extreme waarden (zeer hoog of zeer laag), in tegenstelling tot het gemiddelde. De armoederisicogrens werd vastgelegd op 60 % van het nationale mediaan equivalent beschikbare inkomen.

Nationaal Actieplan Sociale Insluiting (NAPincl): het NAPincl is een deel van het strategisch rapport van de sociale bescherming en sociale insluiting. Op vraag van de Europese Unie, in het kader van de Open Methode van Coördinatie (OMC), produceren de lidstaten regelmatig rapporten over de vordering in het bereiken van de gezamenlijk opgestelde doelstellingen (eerst in het kader van de Lissabon strategie en daarna in de strategie voor Europa 2020). Deze rapporten werden aanvankelijk elke drie jaar opgesteld, sinds 2012 gaat het om jaarlijkse rapporten. Ze bevatten telkens een bijlage die de “indicatoren van Laken” geven, eventueel aangevuld met nationale indicatoren. In België worden deze rapporten samengesteld en opgevolgd in overleg tussen de Federale Staat, de Gewesten, de Gemeenschappen en andere niet gouvernementele partners. De rapporten zijn beschikbaar op de website van de FOD sociale zekerheid: www.socialsecurity.fgov.be

Niet-werkende werkzoekenden (NWW): personen zonder bezoldigd werk die ingeschreven zijn als werkzoekende bij een gewestelijke openbare dienst voor arbeidsbemiddeling. Het gaat zowel om uitkeringsgerechtigde werklozen, als om jongeren in de *socioprofessionele inschakelingstijd*, vrij ingeschreven werkzoekenden en verplicht ingeschreven werkzoekenden (bijvoorbeeld doorverwezen door een OCMW).

OMNIO: beschermingsmaatregel die het recht op het voorkeurtarief voor geneeskundige verzorging op 1 april 2007 uitbreidde naar de verzekerden uit alle gezinnen met een laag inkomen. Het statuut kan toegekend worden aan gezinnen waarvan het jaarlijks bruto belastbaar inkomen van alle gezinsleden in het jaar vóór de aanvraag lager is dan een bepaald maximumbedrag. In 2013 bedraagt het grensbedrag € 16 306,86 voor de aanvrager en € 3 018,84 voor elk bijkomend gezinslid. Meer informatie op <http://www.riziv.fgov.be>

Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW): het OCMW heeft tot taak aan personen en gezinnen met onvoldoende middelen de dienstverlening te verzekeren die éénieder moet toelaten een leven te leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid. De OCMW-steun wordt onder verschillende voorwaarden toegekend en kan verschillende

vormen aannemen: de wet voorziet dat zij van materiële, sociale, geneeskundige, sociaal geneeskundige of psychologische aard kan zijn. Het OCMW kan onder andere financiële hulp bieden in de vorm van een leefloon (voor RMI-gerechtigden) of een equivalent leefloon (voor RMH-gerechtigden).

Overlevingspensioen: uitkering voor de partner van de overleden echtgeno(o)t(e) gebaseerd op het loon en de werkperiode van de overledene. Voor meer informatie: www.onprvp.fgov.be

POD Maatschappelijke Integratie: de Programmatorische Overheidsdienst Maatschappelijke Integratie, Armoedebestrijding, Sociale Economie en Grootstedenbeleid stelt data ter beschikking over onder andere het aantal (equivalent) leefloongerechtigden op basis van de terugbetalingsaanvragen van de OCMW's. Meer informatie op <http://www.mi-is.be>.

Recht op een Verhoogde tegemoetkoming van de Verzekering voor geneeskundige verzorging (RVV): om personen met een laag inkomen financieel toegang te geven tot de gezondheidszorg wordt voor verschillende categorieën van personen voorzien in een hogere tegemoetkoming van de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en dus in een verlaging van het remgeld. Deze maatregel gold aanvankelijk voor Weduwnaars/Weduwen, Invaliden, Gepensioneerden en Wezen (WIGW). Deze verhoogde tegemoetkoming werd vervolgens uitgebreid tot andere categorieën, zoals de gerechtigden op een (equivalent) leefloon, een IGO of een uitkering voor gehandicapten^[50]. Andere categorieën zoals bijvoorbeeld de volledig uitkeringsgerechtigde langdurige werklozen (> één jaar) en éénoudergezinnen hebben hier eveneens recht op, onder bepaalde inkomensvoorwaarden. Gezien niet iedereen met een laag inkomen behoort tot één van deze categorieën, werd de verhoogde tegemoetkoming sinds 2007 uitgebreid naar gezinnen met een laag inkomen

[50] Uitkeringen voor personen met een handicap (van 21 tot 65 jaar) bevatten de inkomensvervangende tegemoetkoming (IVT) en de integratietegemoetkoming (wordt toegekend aan personen met een handicap die extra kosten hebben om zich te integreren in de samenleving). Bron: www.socialsecurity.be

via het OMNIO statuut. Dit laatste verschilt van het RVV omdat ze enkel wordt toegekend op basis van het inkomen zonder rekening te houden met het statuut van de personen (voor meer informatie: www.riziv.fgov.be). Het aantal personen met recht op een verhoogde tegemoetkoming (RVV en OMNIO) kan gebruikt worden als een alternatieve indicator om het aantal mensen dat financiële moeilijkheden heeft te schatten.

Recht op maatschappelijke hulp (RMH): mensen die niet in aanmerking komen voor het RMI omdat niet voldaan is aan de voorwaarden inzake nationaliteit, leeftijd of inkomen, kunnen beroep doen op het recht op maatschappelijke hulp. Het zijn hoofdzakelijk kandidaat-vluchtelingen en vreemdelingen met recht op verblijf die niet in het bevolkingsregister staan ingeschreven die genieten van het RMH. Deze personen hebben onder andere recht op financiële steun equivalent aan het leefloon en kunnen worden ingeschakeld via een tewerkstellingsmaatregel (o.a. in het kader van artikel 60§7). Voor meer informatie zie <http://www.mi-is.be> of raadpleeg de informatiefiches op www.ocmw-info-cpas.be.

Recht op maatschappelijke integratie (RMI): het RMI is van kracht sinds de invoering van de wet op maatschappelijke integratie in oktober 2002 en kwam in de plaats van het recht op het bestaansminimum. Het RMI gaat verder dan de zuiver financiële bijstand van het bestaansminimum: het RMI streeft naar een maximale integratie en participatie aan het maatschappelijk leven. Hiervoor beschikt het OCMW over drie belangrijke instrumenten: tewerkstelling (oa. in het kader van artikel 60§7), een leefloon en een geïndividualiseerd project voor maatschappelijke integratie (GPMI), al dan niet gecombineerd. Het hoofddoel is in de mate van het mogelijke de integratie door tewerkstelling te verwezenlijken en mensen te helpen om autonoom te leven. De RMI-begunstigden moeten voldoen aan bepaalde voorwaarden op vlak van nationaliteit, woonplaats, leeftijd, gebrek aan bestaansmiddelen, bereidwilligheid om te werken en uitputting van sociale rechten. Voor meer informatie zie: <http://www.mi-is.be> of raadpleeg de informatiefiches op www.ocmwinfo-cpas.be

Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (RVA): federale instelling van de sociale zekerheid belast met de organisatie van de werkloosheidsverzekering en bepaalde tewerkstellingsmaatregelen. Stelt data ter beschikking met betrekking tot de uitbetalingen van de werkloosheidsuitkeringen. Meer informatie op: <http://www.rva.fgov.be>

Rijksregister: register met identificatie- en adresgegevens van de officiële bevolking wonende in België. Het betreft personen die ingeschreven zijn in de gemeentelijke bevolkings- of vreemdelingenregisters. Het Rijksregister is de belangrijkste bron voor bevolkingsstatistiek. Wanneer men bij het berekenen van armoede-indicatoren gebruik maakt van het Rijksregister moet men rekening houden met het feit dat bepaalde kwetsbare bevolkingsgroepen hier niet ingeschreven staan (bijvoorbeeld sommige dak- en thuislozen of mensen zonder papieren). Meer informatie op <http://www.ibz.rrn.fgov.be>

Significant (statistische significantie): wanneer een verschil (of de samenhang) tussen twee cijfers als statistisch significant wordt omschreven, duidt dit erop dat de kans zeer groot is dat dit verschil reëel is en niet beschouwd kan worden als het resultaat van toevalsfactoren of de onnauwkeurigheid van de schatting (cf betrouwbaarheidsintervallen). Belangrijk om te onthouden is dat statistische significantie niets zegt over de relevantie of de grootte van het verschil (of de samenhang). Wanneer een verschil significant is, betekent dit niet noodzakelijk dat het ook gaat om een groot verschil.

Socioprofessionele inschakelingstijd (voordien wachttijd): na hun studies hebben jongeren die zich inschrijven als werkzoekende niet onmiddellijk recht op een uitkering. De socioprofessionele inschakelingstijd refereert naar de periode (310 dagen) tussen het verlaten van de school en het moment waarop men een inschakelingsuitkering krijgt (voordien wachttuitkering), ook gedurende deze periode moet de jongere een "actieve beschikbaarheid" op de arbeidsmarkt kunnen aantonen.

Statistische formulieren voor geboorte en sterfte: deze formulieren moeten de ADSEI helpen bij het opstellen van de vitale statistieken van de Belgische bevolking. De Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie is bevoegd voor de verwerking van de gegevens met betrekking tot de Brusselse bevolking. Het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn kreeg deze opdracht toegewezen. Er bestaan drie formuliermodellen: model I (aangifte van de geboorte van een levend kind), model IIID (aangifte van het overlijden van een kind jonger dan één jaar of van een doodgeboorte), model IIIC (aangifte van het overlijden van een persoon van één jaar of ouder). Meer informatie vindt u op de website, www.observatbru.be, onder Gezondheid > Bronnen en gegevensstromen en op de website van de ADSEI, <http://statbel.fgov.be>.

Tewerkstellingsmaatregelen OCMW: het OCMW kan tewerkstelling bevorderen van personen ver van de arbeidsmarkt, ofwel direct (zie Artikel 60§7 en 61) ofwel door tussenkomst in de kosten die gelinkt zijn aan de professionele inschakeling van een rechthebbende. In dit laatste geval wordt een deel van het loon gedekt, gecombineerd met een vermindering van de werkgeversbijdragen. Men spreekt van activeringsmaatregelen omdat op deze manier financiële middelen van het OCMW worden geactiveerd, of – vaker nog – de werkloosheidsuitkering door ze te gebruiken om een deel van de salariskosten te dekken. Dit is het geval voor het Plan Activa, de initiatieven voor sociale inschakeling (sector van de sociale economie), de programma's voor professionele transitie (werkgevers die willen tegemoetkomen aan een vraag van algemeen belang die niet via het reguliere arbeidscircuit wordt vervuld) en de inschakelinginterim.

Wachtregister: register dat het aantal in het Rijksregister beschikbare gegevens uitbreidt met een aantal gegevens over kandidaat-vluchtelingen.

Werkloosheidsuitkering: de werkloosheidsuitkeringen worden uitgekeerd door de RVA. Om recht te hebben op een werkloosheidsuitkering moet men gedurende een bepaald aantal dagen gewerkt hebben (afhankelijk van de leeftijd) ofwel de socioprofessionele inschakelingstijd hebben doorlopen (waarna

men spreekt over een inschakelingsuitkering), ofwel reeds werkloosheidsuitkeringen hebben ontvangen in het recente verleden. Er zijn verschillende voorwaarden voor de uitkering, onder andere ingeschreven zijn in een gewestelijke dienst voor arbeidsbemiddeling (FOREM, ACTIRIS, ADG of VDAB) en aantonen dat men actief op zoek is naar werk. Het bedrag van de werkloosheidsuitkering is afhankelijk van het laatste loon, de duurtijd van de werkloosheid en de gezinssituatie. Als aan de voorwaarden wordt voldaan, wordt de werkloosheidsuitkering in principe voor onbepaalde duur uitgekeerd. Sinds 2012 bestaat er wel een degressief systeem waarbij het bedrag daalt met de werkloosheidsduur. Voortaan wordt er bij een werkloosheidsduur van meer dan 48 maanden voor de meeste werklozen geen rekening meer gehouden met het vroegere loon maar is het een vast bedrag dat lager ligt dan de armoederisicogrens. Meer informatie op <http://www.rva.be> en <http://www.werk.belgie.be>

Wijkmonitoring: dynamisch en interactief instrument voor de opvolging van de 145 wijken van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, beheerd door het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse. Via kaarten, tabellen en grafieken kan de toestand van de wijken opgevolgd worden voor verschillende thema's: demografie, economie, huisvesting, woonomgeving, enzovoort. www.wijkmonitoring.irisnet.be

II. LIJST VAN DE ACRONIEMEN

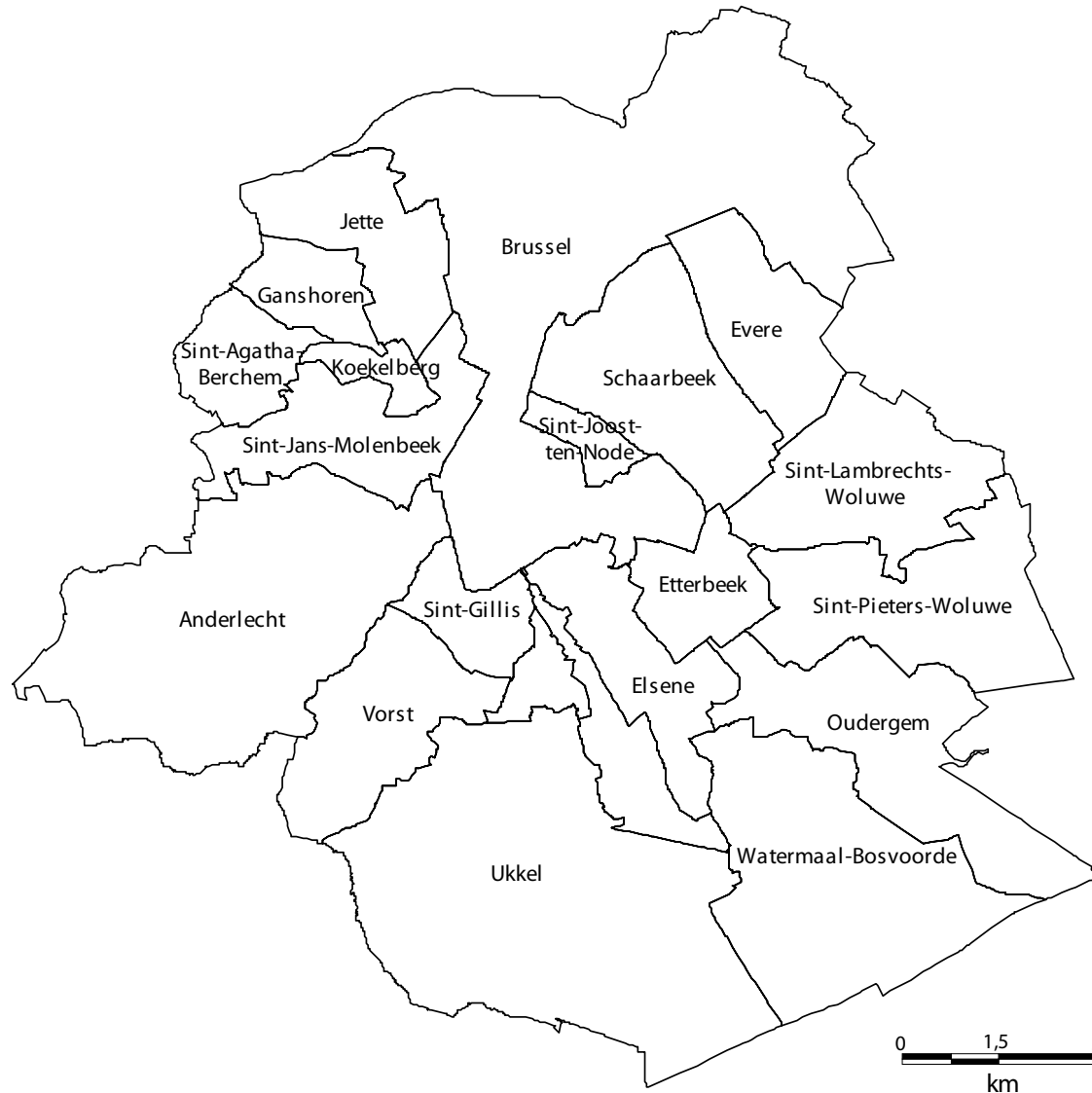
Actiris	Brusselse gewestelijke dienst voor arbeidsbemiddeling	KSZ	Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid
ADG	Dienst voor arbeidsbemiddeling van de Duitstalige Gemeenschap	NAPincl	Nationaal Actieplan Sociale Inclusie
ADSEI	Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie	NWW	Niet-werkende werkzoekenden
BBP	Bruto binnenlands product	OCMW	Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn
BGHM	Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij	OMC	Open Methode van Coördinatie
BISA	Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse	POD	Programmatorische Overheidsdienst
EAK	Arbeidskrachtenenquête	RIZIV	Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering
EU	Europese Unie	RMH	Recht op maatschappelijke hulp
EU-SILC	European Union – Statistics on Income and Living Conditions	RMI	Recht op maatschappelijke integratie
FOD	Federale Overheidsdiensten	RVA	Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening
FOREM	Office wallon de la Formation professionnelle et de l'Emploi	RVV	Recht op een Verhoogde tegemoetkoming van de Verzekering voor geneeskundige verzorging
GGC	Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie	SVK	Sociaal Verhuurkantoor
GMV	Gestandaardiseerde mortaliteitsverhouding	SVR	Studiedienst Vlaamse Regering
IAB	Internationaal Arbeidsbureau	VDAB	Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding
ICT	Informatie en communicatietechnologie	WIV	Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid
IGO	Inkomensgarantie voor Ouderen	WIGW	Weduwen, invaliden, gepensioneerden en wezen
IWEPS	Institut wallon de l'Évaluation de la Prospective et de la Statistique		

12. REFERENTIES

- Adriaenssens S., van Meeteren M., Pacolet J., De Wispelaere F., Hendrickx J., Engbersen G. (2009), De ongekende samenleving : Schattingen en inzichten over irreguliere migranten en economische schaduwwactiviteiten. In: Vanderleyden L., Callens M. en Noppe J. (Eds.) *Sociale Staat van Vlaanderen 2009*. Brussel: Studiedienst Vlaamse Regering, pp. 335-362.
- Brugel (2013), *De aardgas- en elektriciteitsmarkten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in cijfers, 1ste kwartaal 2013*. Brussel: Brugel.
- Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (2013), *De conjunctuurbarometer van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*, n° 25, april 2013.
- Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij (2012), *Jaarverslag 2011*. Brussel : BGHM.
- Callier L., Hanquinet L., Genard J. L., & Guérin M. (2012), Étude approfondie des pratiques et consommation culturelles de la population en Fédération Wallonie-Bruxelles: Les publics de la culture. *Bruxelles: Observatoire des politiques culturelles*.
- Charafeddine R, Demarest S, Drieskens S, Gisle L, Tafforeau J, Van der Heyden J. (2012), Health Interview Survey, Belgium, 2008. Health interview survey interactive analysis. Public Health and Surveillance, Scientific Institute of Public Health, Brussels, Belgium. 2012
- De Keersmaecker M.-L. (2012), *Observatiecentrum van de Huurprijzen: Enquête 2011*. Brussel: Observatiecentrum voor de huisvesting van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.
- Debels A. (2008), Maakt een flexibele job arm ? In : Vranken, J. , Campaert, G., De Boyser, K., De Wilde, C., Dierckx, D., eds. *Armoede en sociale uitsluiting : Jaarboek 2008*. Leuven: Acco, pp. 177-197.
- Englert M. (2013), Analyse des déterminants du chômage urbain et politique de rééquilibrage entre l'offre et la demande de travail en Région de Bruxelles-Capitale, Working Paper DULBEA, *Research series*, N°13-03, janvier 2013.
- Federaal Planbureau en Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (2013), *Bevolkingsvooruitzichten 2012-2060*, Mei 2013. Online beschikbaar: www.plan.be en <http://statbel.fgov.be>.
- Gangji A. (2008), *Analyse micro-économique du coût du chômage en Belgique : Réflexions en matière de perspectives sur le marché du travail et de pauvreté*, thèse de doctorat, Bruxelles: Université Libre de Bruxelles, Faculté des sciences sociales, politiques et économiques - Sciences économiques.
- Herman G. & Bourguignon D. (2008), Les politiques d'emploi à la lumière de la santé mentale des chômeurs, *L'Observatoire*, janvier 2008.
- Hoge Raad voor de Werkgelegenheid (2009), *De inschakeling van jongeren in de arbeidsmarkt: verslag 2009*. Brussel: Hoge Raad voor de Werkgelegenheid.
- HYDROBRU, *Activiteitenrapport 2012*, Brussel: HYDROBRU.
- POD Maatschappelijke Integratie (2013) *Interfederale armoedebarmometer 2013*: <http://barometer.mi-is.be/>
- La Strada (2013), *Centrale registratie voor de onthaalhuizen en centra voor dringend onthaal in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest : Gegevens over de opvang van thuislozen in 2011*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie.
- La Strada (2013b), *De winteropvang voor daklozen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 2012-2013*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie : te verschijnen.

- Martens A., Ouali N., Van de Maele M., Vertommen S., Dryon P., Verhoeven H. (2005), *Discrimination des étrangers et des personnes d'origine étrangère sur le marché du travail de la Région de Bruxelles-Capitale*, Rapport de synthèse, Recherche dans le cadre du Pacte Social pour l'emploi des Bruxellois, Brussel : ULB-KUL.
- Nationale Bank van België (2013), *Statistieken 2012 van de Centrale voor kredieten aan particulieren*. Brussel : Nationale Bank van België.
- Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2010), *Gezondheidsindicatoren van het Brussels Gewest 2010*, Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie.
- Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2012), *Welzijnsbarometer 2012*, Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie.
- Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2013) *Jongeren in transitie, volwassenen in wording, Brussels armoederapport 2012*, Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie.
- Prijzenobservatorium (2012), *Analyse van de prijzen: jaarverslag 2012 van het Instituut voor de nationale rekeningen*, Brussel: Instituut voor de nationale rekeningen, FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie.
- Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (2011), *Evolutie van de uitkeringstrekkers van 50 jaar of ouder*: <http://www.rva.be>.
- Robert E., Swennen B. (2013), *Enquête de couverture vaccinale des enfants de 18 à 24 mois en Région de Bruxelles-Capitale*, ULB - École de Santé Publique, décembre 2012. Disponible sur : www.observatbru.be
- Samusocial (2013), *Dispositif hivernal 2012-2013: rapport d'activités*. Mai 2013. Online beschikbaar: www.samusocial.be .
- Sibelga (2013), *Activiteitenrapport 2012*. Brussel : Sibelga.
- Van Hamme G., Wertz I. & Biot V. (2011), Economische groei zonder sociale vooruitgang: Stand van zaken in Brussel, *Brussels Studies*, n°48.
- Van Hecke E., Halleux J.M., Decroly J.M. & Mérenne-Schoumaker B. (2007) *Woonkernen en stadsgewesten in een verstedelijkt België*, Brussel: FOD Economie.
- Van Mechelen N., Bogaerts K., Cantillon B. (2007), *De welvaartsevolutie van de bodembescherming in België, Duistland, Frankrijk en Nederland*. Antwerpen: Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck.
- Visée – Leporcq D. (2011), *Décrochage scolaire et pauvreté*. Brussel : ATD Quart Monde, collection 'Connaissance et Engagement : Analyses et études'. Online beschikbaar : <http://atd-quartmonde.be>

Referentiekaart: De Brusselse gemeenten

Bron: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

Brussels armoederapport 2013

De Welzijnsbarometer is het statistisch deel van het Brussels armoederapport. In de barometer staan indicatoren die de situatie van de Brusselaars weergeven in relatie met verschillende aspecten van het leven: inkomen, werk, opleiding, gezondheid, huisvesting en maatschappelijke participatie. De meest recente gegevens beschikbaar op het ogenblik van de analyse worden telkens weergegeven. De Welzijnsbarometer verschijnt jaarlijks en maakt het zo mogelijk om de socio-economische situatie van de Brusselaars op te volgen in de tijd. Het is in de eerste plaats een beleidsondersteunend instrument.

www.observatbru.be

Dit document is ook beschikbaar in het Frans.

Ce document est également disponible en français sous le titre :
“**Baromètre social, Rapport bruxellois sur l'état de la pauvreté 2013**”